SACRO-SANCTAE
SCRIPTVRAE HEBRAICAE
Libri aliquot

RVTH	CANTICA MOSIS
JONAS	PSALMVS XXII.
HAGGAEVS	VII. PSALMI PŒNIT.

Cum LATINA VERSIONE, atque ADNOTATIONIBVS illuſtrati.

ACCEDIT

Canticorum Moſis, eorumdemque Pſalmorum ITALICA INTERPRETATIO

Ad uſum Adoleſcentium

LINGVAE SANCTAE

Studioſorum.

Biblioteca Nazionale V. E. III NAPOLI

NEAPOLI
Ex Officina JOSEPHI RAYMVNDI
ANNO CIƆIƆCCLIX.
SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

AD LINGVAE SANCTAE
STVDIOSOS ADOLESCENTES
Regivs Lingvae Sanctae Professor
IGNATIVS CALCIVS.

EN tandem libero fidem meam, optimi Adoleſcentes. Quos jamdudum pollicitus vobis fueram Hebraici codicis libros, Ruth nimirum, Jonae, & Haggaei, Moſis Cantica, Pſalmum XXII. Pſalmoſque Septem, qui Poenitentiales inſcribuntur, eos tandem aliquando ut legatis & pervolutetis datur. Aliquanto ſerius profecto id praeſtiti, quam expectatio diuturni deſiderii veſtri poſtulabat. Quandoquidem vos aliquot ſaltem Bibliorum Hebraicorum libros, quum integer codex non parari facile queat, exoptabatis, quibus evolvendis exerceremini in Hebraica lingua. Verum longiuſculam hanc moram attulerunt partim operae typographicae, quas litterarum Hebraicarum prorſus

ignaras non ignavia quidem, ſed rei exſequendae difficultas tardas faciebat; partim typorum Hebraicorum paucitas: quos propterea Florentiae, unde primo nobis eos Linguae Sanctae Rudimentis edendis comparavimus, iterum plures numero ad priorum formam excuſos oportuit: interim vero Florentini excuſoris fuit etiam cunctatio perferenda. Jam vero quidnam in his divinorum librorum, quas modo vobis praebemus particulas, perſequuti ſumus, id quidem enarrare non longum eſt. Iis primum Latinam explanationem ea ratione factam adjungendam e re duximus, verbum ut verbo appenſum inveniretur, quemadmodum a fido interprete, qui adoleſcentibus erudiendis operam locat ſuam, fieri opus eſt maxime. Etenim quum tironum manibus terendus ſit hic libellus, perquam facile hujuſmodi interpretatione cum voces Hebraicas addiſci, tum earum radices ſive themata extricari, unuſquiſque plane intelligit, qui talibus ſtudiis tenetur. Siquando vero dictio-

ctiones nonnullae ex Hebraicae linguae ingenio abſurde nimis expreſſae ad verbum fuiſſent Latinis locutionibus, tunc ſententiam tantummodo earum Latine reddendam curavimus; totidem vero verbis eaſdem, eademque conſtructione translatas in adnotationes rejecimus, ne tirunculis hereret aqua: quumque identidem non illae a vernaculis dicendi formulis diſſiderent; vernacule ſunt etiam redditae aliquando. Porro inter explanandum, nonnunquam voces aliquot, quas ſenſus, ſententiaeque integritas ſibi omnino poſcere videbatur, adjicere libuit; at eaſdem inter lineolas concluſimus, ut non eas ex Hebraico textu translatas eſſe tirones intelligerent. Praeterea adnotationes nonnullas ſubjicere viſum eſt, tenues illas quidem & vulgares, non tamen ceteroquin adoleſcentibus poenitendas. Iis enim ſiquid in textu obſcuritatis occurrit illuſtrare ſategimus, rerum Hebraicarum, earumque, magno quae juventuti ſint ornamento, eruditionem alere, ſtudiumque divi-

 no-

norum librorum quoad ejus fieri potuit incendere adniſi ſumus. Atque hìc admonitos vos velim, adoleſcentes, quos locos Scripturarum in adnotationibus indicamus, eos ſecundum Hebraici codicis appellationem & numerationem proferri; uti & Pſalmorum in hoc libello explanatorum numerum: ſic exempli gratia qui Pſalmus eſt in Vulgata XXI. eum ſecundum textum Hebraicum XXII. numeravimus. Moſis denique Cantica, & qui ea in hoc libello conſequuntur Pſalmi, etiam Italice, ſed verſibus contextos enunciare placuit. Quum enim experientia me docuerit, non omnes, qui ad litterarum Hebraicarum ſtudium appellunt animum, eodem ingenio, cultuque, eademque voluntate praeditos eſſe; ex quo fit, ut e medio identidem curſu diſcendi labor, percipiendique difficultas nonnullos revocet; eos quidem illo Italicorum verſuum quaſi levamine, & lenocinio permulcendos & retinendos cenſui, planamque illam orationem, cunctorum captui accommodatam,

tam, carminiſque ſuavitatem vel remiſſiores, rudioreſque ad ſuſceptum iter perficiendum allecturam exiſtimavi: illud equidem, ſi minus aliud, pro certo habui, eos ſaltem Italice verſa lecturos, ſi Hebraice & Latine ſcripta legere nequirent, aut nollent: admovere autem vel leviter animum divinis rebus, quis unquam nullo ex uſu fore audebit affirmare? Sed haec hactenus. Ceterum eſt profecto mihi cur gaudeam, optimi adoleſcentes, ſi nonnihil ex opella hac mea utilitatis & commodi ad vos proficiſcatur: id quod non equidem futurum deſpero, ſi quidem ad Chriſtianae Reipublicae emolumentum, verique & recti ſcientiam adipiſcendam, quae ſane Chiſtiani hominis partes ſunt, non vero ad inanem oſtentationem & gloriam in divinarum litterarum ſtudiis elaborabitis.

TYPOGRAPHUS AD LECTOREM.

Errata, quae irrepſerunt, ſic amice Lector, corrigas precor. Pag. 41. adn. 13. v. 5. שׁי Pag. 6. v. 1. *revertimini* p. 19. ver. 7. לַחסות p. 29. v. 6. מַרְגְלוֹתָיו p. 31. v. 3. גֹאֵל p. 33. adn. 20. v. 16. *ſategerunt*. p. 42. a primo verſu ad ultimum, uti & in adnot. ita ſcribendi ſunt numeri, 14. 15. 16. &c. p. 57. adn. 1. v. 1. *ſimus*. p. 63. v. 1. עִיר p. 78. adn. 16. v. 3. *paragogica*. p. 106. adn. 12. v. 5. *populorum*. p. 111. v. 6. וַתִּשְׁכַּח p. 118. adn. 42. v. 13. *inimicis*. p. 124. adn. 10. v. 6. *flagellorum*. p. 140. v. 4. *ſpregia*. p. 145. v. 11. *ſpalancano*: ibid. v. 14. *timidetto*. p. 147. v. 26. *menſa*. p. 151. v. 15. *giù*. p. 153. v. 22. *malvagio*. p. 163. v. 25. *ſpirto*. p. 166. v. 27. *informe*. p. 167. v. 16. *valle*. Leviora, & alia ſiqua forte occurrant menda, tute ipſe Lector benevole, corrigas rogo.

Adm. Rev. Dominus D. Silveſter Catone S. Th. Profeſſor revideat, & in ſcriptis referat. Datum Neap. die 31. Octobris 1758.

I. EPISC. PHILADEL. VIC. GEN.

JOSEPH SPARANVS CAN. DEPVT.

Eminentiſſime Domine.

LIbrum, qui inſcribitur: *Ruth. Jonas. Haggaeus. Cantica Moſis. Pſalmus XXII. ſeptemq. pſalmi, qui dicuntur Poenitentiales, Hebraice, Latineque conſcripti cum adnotationibus &c.* juventuti longe utilius inſtituendae, ſacrarumq. litterarum vehementius excitando ſtudio quam maxime accommodatum deprehendi: quippe quia & propter accuratiſſimam divinorum librorum explanationem Latine, atq. Italice concinnatam, & propter eximiam eruditionem adnotationibus non leviter adſperſam, non facile dictu eſt, quantum inde emolumenti tum ad Hebraicae

lin-

linguae intelligentiam, tum ad intimos quoſque divini ſermonis hauriendos ſenſus percipi poſſe videatur. Itaque quum in eo univerſa, & ſingula ejuſmodi ſint, ut pietatem, religionemque fovere maximopere valeant, optime ſane factum cenſeo, ſacro Em. Tuae placito accedente, ſi quamprimum typographicis formis excuſus in publicum producatur. Datum Neapoli VII. Kalendas Decembris 1758.

Em. Tuae

Addictiſſ. & obſequentiſſ. famulus
Silveſter Cato.

Attenta relatione Domini Reviſoris imprimatur. Datum Neap. die 27. *Decembris* 1758.

I. EPISC. PHILADEL. VIC. GEN.

JOSEPH SPARANVS CAN. DEPVT.

Re-

Reverendiſſ. Dom. Canonicus D. Alexius Mazochius in hac Regia Studiorum Univerſitate Profeſſor revideat, & in ſcriptis referat. Neap. die XI. menſis Novembris 1758.

NIC. DE ROSA EP. PVTE. CAP. MAJ.

Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Domine.

IGnatii Calcii V. Cl. Regii Linguae Sanctae Profeſſoris opuſculum iſtud, in quo libri *Ruth*, *Jonae* &c. Hebraice & Latine cum opportunis adnotationibus, ſcitaque *interpretatione Italica* exhibentur, non modo nulla ſui parte Regiae Majeſtatis jura, bonoſve mores attentat, ut etiam hortandus ſit Auctor, ut ſimilia in Pſalterio, inque ſelectioribus quibuſdam Hebraicorum Bibliorum partibus in philhebraeae juventutis commodum efficiat. Neapoli XI. Kal. Decemb. An. MDCCLVIII.

Obſequentiſſ. & addictiſſimus
Can. Alexius Mazochius Regius
Biblicus interpres.

Die

Die 9. menſis Januarii 1759. Neapoli.

Viſo reſcripto ſuæ Regalis Majeſtatis ſub die 11. *elapſi menſis Novembris præteriti anni, ac relatione Reverendi Canonici D. Alexii Mazzocchi de Commiſſione Regii Cappellani Majoris, ordine præfatæ Regalis Majeſtatis.*

Regalis Camera Sanctæ Claræ providet, decernit, atque mandat quod imprimatur cum inſerta forma praeſentis ſupplicis libelli ac approbationis dicti Reverendi Reviſoris. Verum in publicatione ſervetur Regia Pragmatica hoc ſuum.

CASTAGNOLA. FRAGGIANNI.
GAETA. ROMANUS.

Ill. Marchio Danza
Præſ. S.R.C. temp. ſubſcript. imp.
Reg. f. 81. *at.*

Carulli.

Athanaſius.

D. Au-

D. Auguſtinus Voluſianum nobiliſſimum Rom. civem S. Melaniae junioris avunculum, qui Proconſulis Africae munus obiverat, Romaeque Praetor fuit, hortatur, ut ſacrarum Scripturarum lectioni operam navet. Epiſt. CXXXII. *Edit. Monac. Congr. S. Mauri.*

Domino Illuſtri & merito praeſtantiſſimo filio Voluſiano,
Auguſtinus Epiſcopus.

DE ſalute tua, quam & in hoc ſaeculo, & in Chriſto eſſe cupio, ſanctae matris tuae votis ſum fortaſſe etiam ipſe non impar. Unde meritis tuis reddens ſalutationis obſequium, hortor ut valeo, ut litterarum vere certeque ſanctarum ſtudio te curam non pigeat impendere. Sincera enim & ſolida res eſt, nec fucatis eloquiis ambit ad animum, nec ullo linguae tectorio inane aliquid ac pendulum crepitat. Multum movet, non verborum, ſed rerum avidum: & multum terret, factura ſecurum. Praecipue Apoſtolorum linguas exhortor ut legas,

ex

ex his enim ad cognoſcendos Prophetas excitaberis, quorum teſtimoniis utuntur Apoſtoli. Si quid autem vel quum legis, vel quum cogitas tibi oritur quaeſtionis, in quo diſſolvendo videar neceſſarius, ſcribe ut reſcribam.

In celeberrima Epiſt.cxxxvii. ejuſd. edit. qua reſpondet Auguſtinus ad quaeſtiones a Voluſiano propoſitas Ep. cxxxv. quam epiſtolam hoc D. Auguſtini elogio is concludit: *Intereſt famae tuae, ut quaeſita noverimus. Utcumque abſque detrimento cultus divini in aliis ſacerdotibus toleratur inſcitia: at quum ad antiſtitem Auguſtinum venitur, legi deeſt quicquid contigerit ignorari.* In ea, inquam, epiſtola art. 18. ſic de divinis litteris ſcribit Auguſtinus.

Modus ipſe dicendi, quo ſancta Scriptura contexitur, quam omnibus acceſſibilis, quamvis pauciſſimis penetrabilis. Ea quae aperta continet, quaſi amicus familiaris, ſine fuco ad cor loquitur indoctorum atque doctorum. Ea vero quae in myſteriis occultat, nec ipſa eloquio ſuperbo erigit,

git, quo non audeat accedere mens tardiuſcula & inerudita, quaſi pauper ad divitem; ſed invitat omnes humili ſermone, quos non ſolum manifeſtata paſcat, ſed etiam ſecreta exerceat veritate, hoc in promptis quod in reconditis habens. Sed ne aperta faſtidirentur, eadem rurſus operta deſiderantur, deſiderata quodammodo renovantur, renovata ſuaviter intimantur. His ſalubriter & prava corriguntur, & parva nutriuntur, & magna oblectantur ingenia. Ille huic doctrinae inimicus eſt animus, qui vel errando eam neſcit eſſe ſaluberrimam, vel odit aegrotando medicinam.

Quemadmodum animo comparatus is eſſe debeat, qui operam ſtudio Scripturarum ſit navaturus, idem Auguſtinus tradit. Lib. II. De Doctr. Chriſt. cap. 62.

D*Ivinarum Scripturarum ſtudioſus, quum ad eas perſcrutandas accedere coeperit, illud apoſtolicum cogitare non ceſſet*, Scientia inflat, Caritas aedificat.

Ita

Ita enim ſentiet, quamvis de Ægypto dives exeat, tamen niſi Paſcha egerit, ſalvum ſe eſſe non poſſe. Paſcha autem noſtrum immolatus eſt Chriſtus, nihilque magis immolatio Chriſti nos docet, quam illud quod ipſe clamat, tamquam ad eos, quos in Ægypto ſub Pharaone videt laborare: Venite ad me qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde; & invenietis requiem animabus veſtris. Jugum enim meum lene eſt, & ſarcina mea levis eſt: *quibus, niſi mitibus & humilibus corde, quos non inflat ſcientia, ſed Caritas aedificat? Meminerint ergo eorum, qui Paſcha illo tempore per umbrarum imaginaria celebrabant, quum ſignari poſtes ſanguine agni juberentur, hyſſopo fuiſſe ſignatos. Herba haec mitis, & humilis eſt, & nihil fortius & penetrabilius ejus radicibus; ut in caritate radicati & fundati poſſimus comprehendere cum omnibus Sanctis, quae ſit latitudo & longitudo & altitudo & profundum, id eſt crucem Domini.*

LIBER RUTH.

Ruth Moabitis, eximiae virtutis puella, ſocrum ſuam patrios lares repetentem ſequuta, Bohozo, primario opibuſque affluenti viro jungitur ſecundis nuptiis; eique parit Obed Regis Davidis avum: unde genus Chriſtus Dominus duxit ſecundum carnem. De ea ſic D. Hieronymus Epiſt. ad Paulinum: *Ruth Moabitis Iſaiae explet vaticinium dicentis*: ***Emitte agnum, domine, dominatorem terrae, de petra deſerti ad montem filiae Sion.*** Auctor hujuſce libri Samuel putatur: rem vero contigiſſe Judicum tempore, fortaſſe Samgaris aut Deborae, perhibetur.

LIBER RUTH.

CAP. I.

† ET *fuit in diebus, quum* 1. *jus dicerent Judices; ut eſſet fames* 2. *in terra: idcirco abiit vir de* 3. *Bethlehem Juda ad peregrinandum in regionem* * *Moabitidem ipſe, & uxor ejus, & duo liberi ejus. Nomen autem viri (erat)* 4. *Elimelech, & nomen uxoris ejus* 5. *Naomi, nomenque duo-*

† *Et fuit*) Pleonaſmus Hebraicus eſt, quo quidpiam contigiſſe ſignificatur. Hinc eſt apud Helleniſtas καὶ ἐγένετο *& factum eſt* ſive *accidit*.

1. *Quum jus dicerent Judices*) Hebraice *judicare* ſeu *jus dicere Judices*. Poſt Joſue principes viri, qui reip. ſummae, jurique dicundo praeerant, vocabantur *Judices*; Hebr. *Sophetim*. Hinc nomen nacti ſunt Carthaginenſium *Sufetes*, de quibus Livius l. XXVIII. c. 37. *Sufetes .... qui ſummus Poenis eſt magiſtratus:* & l. XXXIV. c. 61. *Quum Sufetes ad jus dicendum conſediſſent*. Inde quoque deducendum videtur *Soſi* (vox decurtata ex *ſophetim*) quod Regis Perſarum eſt nomen; quamvis aliunde originationem ejus arceſſant alii: quidam enim a *lana*, quam *ſoſi* Perſae appellant; nonnulli vero a σοφὸς (*ſapiens*) illud derivant.

2. *In terra*) In ea ſcilicet, ubi res narranda geſta eſt, nempe in Judaea: quae κατ' ἐξοχὴν (*per excellentiam*) appellabatur *terra*, II. Reg. VIII. 1. & Joel 1. 2. Ita ἡ ὑπὸ Ρωμαίους οἰκουμένη apud Graecos eſt *Imperium Rom.* licet ἡ οἰκουμένη *orbem terrarum* notat.

3. *Bethlehem Juda*) Hebr.

רות

א

וַיְהִי בִּימֵי שְׁפוֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ
וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לָגוּר בִּשְׂדֵי
מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו׃
וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֳמִי וְשֵׁם
שנם

Hebr. *Beth-lechem* i. e. *Domus-panis*, *a* בית *domus*; & לחם *panis*: additur *Juda*; ut diſtinguatur ab urbe *Bethlehem* in tribu Zabulon. In urbe Bethlehem tribûs Juda, ſex milliariis ab Hieroſolymis Auſtrum verſus disjuncta, naſci Jeſus Chriſtus Dominus noſter dignatus eſt. Porro *Juda* eſt *laus*, a ידה *celebravit*.

* *Moabitidem*) Moabitis regio regnum erat torrente Arnon (niſi mavis fluvio Arnon; nam hoc fluentum Joſephus l. IV. Antiq. c. 4. *ποταμὸν fluvium* vocat, non *χειμάῤῥουν torrentem*) ab Ortu; Jordane fluvio ab Occaſu concluſum; ab Auſtro ad deſertum uſque, quod *deſertum Moab* dicebatur, protenſum. Hebr. hic appellatur *ager Moab*: Moab vero ſignificat *ab-ejus-patre*, a מו *ab ejus*, & אב *pater*; nam princeps, unde gens Moabitis nomen invenit, a patre Lot, ejuſque filia genitus fuit, Geneſ. cap. XIX. 36. 37.

4. *Elimelech*) Idem valet, ac *Deus-meus-rex*, ab אלי *Deus meus*, & מלך *Rex*.

5. *Naomi*) Alii legunt *Noemi*; & *Noomi*: ſignificat vero, *Jucunditas-mea*, a נעם *jucundus fuit*.

duorum filiorum ejus 6. Machlon , & Chiljon 7. Ephrathaei de Bethlehem Juda : veneruntque in agros Moabitarum , & morabantur ibi . Mortuus eſt autem Elimelech vir Naomi : & remanſit ipſa , & duo filii ejus . Et acceperunt ſibi uxores Moabitides ; nomen unius 8. *Horpha ; nomenque alterius 9. Ruth : & habitaverunt ibi circiter decem annos . At mortui ſunt etiam duo illi Machlon , & Chiljon : & ſuperſtes fuit mulier poſt duos filios ſuos , & poſt virum ſuum . Surrexit autem ipſa , & nurus ejus ; & regrediebatur de regione Moabitide : etenim audierat in agro Moabitarum , quod viſitaſſet Dominus populum ſuum , ut daret eis panem . Egrediebatur autem e loco , in quo fuerat ibi ; & duae nurus ejus ſecum ; & carpebant viam , ad redeundum in terram Juda . Tum*

6. *Machlon & Chiljon*) Alter *Morboſus*, a חלה *aegrotavit;* alter *Finitus* denotat, a כלה *conſumptus*, *finitus fuit*. Inauſpicata certe nomina : quae tamen aut a caſu aliquo, aut a corporis habitu , vitiove indita eis fuiſſe putandum eſt ; idque eventus ipſe probare videtur : nam aetate adhuc acerba diem obierunt ſuum. Profecto hoc in more poſitum Hebraeis erat, ut fere certis de cauſis nomina imponerentur : ſic Jacob hoc nomine eſt appellatus, quaſi *ſupplantator* fratris ſui. Gen. xxv. 25. & alibi paſſim.

7. *Ephrathaei de* &c.) Bethlehem dicebatur etiam

שְׁנֵי בָנָיו מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם
יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי־מוֹאָב וַיִּהְיוּ־שָׁם׃ וַיָּמָת
אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֳמִי וַתִּשָּׁאֵר הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ׃
וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֹאֲבִיּוֹת שֵׁם הָאַחַת
עָרְפָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רוּת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר
שָׁנִים׃ וַיָּמוּתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן
וַתִּשָּׁאֵר הָאִשָּׁה מִשְּׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ׃
וַתָּקָם הִיא וְכַלֹּתֶיהָ וַתָּשָׁב מִשְּׂדֵי מוֹאָב
כִּי שָׁמְעָה בִּשְׂדֵה מוֹאָב כִּי פָקַד יְהוָה
אֶת־עַמּוֹ לָתֵת לָהֶם לָחֶם׃ וַתֵּצֵא מִן־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר הָיְתָה־שָׁמָּה וּשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ עִמָּהּ
וַתֵּלַכְנָה בַדֶּרֶךְ לָשׁוּב אֶל־אֶרֶץ יְהוּדָה׃

ותא

iam *Epratha*. Gen. xxxv. 19. hinc gentile nomen *Ephrathaeus*: ſic David dicitur *filius viri Ephrathaei* i. e. Bethlehemitae, 1. Sam. xvii. 12. Ut autem diſcerneretur ab hominibus ortis e tribu Ephraim, qui etiam *Ephrathaei* nominabantur, Jud. xii. 5. apponebatur diſcrimen, *de Bethlehem Juda*. *Ephratha* exponitur *Frugifera*, a פרה *Fructum edidit*.

8. *Horpha*) Hoc nomen interpretari poſſes *Stillans;* vel *cervicem ſecans*, ab ערף *ſtillavit;* vel *cervicem ſecuit*.

9. *Ruth*) *Irrigua*, a רוה *rigavit*.

Tum ait Naomi duabus nuribus ſuis ; ite , reverti-ni 10. *unaquaeque in domum matris ſuae : faciat Deus* 11. *vobiſcum miſericordiam ; quemadmodum feciſtis cum mortuis , ac mecum . Det Deus vobis ; ut inveniatis requiem unaquaeque in domo viri ſui ; & oſculata eſt eas ; tunc elevaverunt vocem ſuam , & fleverunt . Dixerunt autem ei : quod tecum revertemur ad populum tuum . At inquit Naomi , revertimini filiæ meae ; cur venietis mecum ? An adhuc mihi filii in viſceribus meis (ſunt ,) ut ſint vobis* 12. *viri ? Revertimini filiae meae , abite ; nam ſenui* 13. *ne ſim cum viro :* 14. *etſi dicerem , eſt mihi ſpes ; et jam eſſem hac nocte cum viro ; atque etiam parerem filios , I. (nihil referret .)* 15. *Num ipſis vos ſervabitis , donec adoleſcant ? Num pro ipſis retar-*

10. *Unaquaeque*) Hebr. *mulier*: ſed hic diſtributive ſumitur , ut paſſim in Scripturis אִישׁ *vir* ; ideo *unaquaeque* expoſuimus .

11. *Vobiſcum*) Vox Hebr. generis eſt maſculini , quum tamen ad feminas ſermo habeatur : ſed haec generis Enallage tum in hoc capite , tum in Bibliis paſſim occurrit .

12. *Viri*) Hebr. *viris* dandi caſu : ſed non raro prefixum ל in Scriptura rectum caſum deſignat .

13. *Ne ſim*) Hebr. *ab eſſe* : verum particula מ Modo infinito verborum praefixa fere per negationem eſt proferenda . Vid. Grammat.

14. *Etſi dicerem*) Hebr. *quia dixi* : at כִּי ſignificat etiam *etſi* : praeteri-

וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לִשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ לֵכְנָה שֹּׁבְנָה
אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ יַעֲשֶׂה יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד
כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם־הַמֵּתִים וְעִמָּדִי׃
יִתֵּן יְהוָה לָכֶם וּמְצֶאןָ מְנוּחָה אִשָּׁה
בֵּית אִישָׁהּ וַתִּשַּׁק לָהֶן וַתִּשֶּׂאנָה קוֹלָן
וַתִּבְכֶּינָה׃ וַתֹּאמַרְנָה לָּהּ כִּי־אִתָּךְ נָשׁוּב
לְעַמֵּךְ׃ וַתֹּאמֶר נָעֳמִי שֹׁבְנָה בְנֹתַי לָמָּה
תֵלַכְנָה עִמִּי הַעוֹד־לִי בָנִים בְּמֵעַי וְהָיוּ לָכֶם
לַאֲנָשִׁים׃ שֹׁבְנָה בְנֹתַי לֵכְןָ כִּי זָקַנְתִּי
מִהְיוֹת לְאִישׁ כִּי אָמַרְתִּי יֶשׁ־לִי תִקְוָה גַּם
הָיִיתִי הַלַּיְלָה לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי בָנִים׃
הֲלָהֵן ׀ תְּשַׂבֵּרְנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדָּלוּ הֲלָהֵן
תעג

ritum vero tempus, quum Hebraei una tantum forma in verbis illud exhibeant, ut rerum ſenſus poſtulat, eſt explicandum.

I. (*Nihil referret.*) Hoc adjecimus ad ſenſus integritatem: hujuſmodi autem reticentiae in Hebraica lingua admodum rarae non ſunt; ut in hoc ipſo cap. videre eſt.

15. *Num ipſis*) Et hic pronomen laborat genere; nam pro maſculina forma femineam habet in textu Hebraico: id quod ſemel hic advertiſſe, ne crambe repetatur, ſat erit.

retardabimini , 16. *ne ſitis cum viro ? Ne , filiae meae* , II. (*hoc velitis* ;) *nam amaritudo mibi nimia* (*eſt*) , *pluſquam vobis ; etenim egreſſa eſt adverſus me manus Domini . Tum levaverunt vocem ſuam , & fleverunt amplius : oſculata eſt autem Horpha ſocrum ſuam* ; III. (*& abiit :*) *ſed Ruth adheſit ei . Atque ait , en regreditur* 17. *cognata tua ad populum ſuum , & ad Deos ſuos : revertere poſt cognatam tuam . At inquit Ruth :* * *ne adverſeris mibi ; ut deſeram te , ut recedam* 18. *a te : nam quocunque perges , pergam , & ubicunque pernoctabis , pernoctabo : populus tuus (erit) populus meus ; & Deus tuus , Deus meus . Ubicunque morieris , moriar ; & ibi ſepeliar :* 19. *ſic faciat Deus mi-*

16. *Ne ſitis cum viro*) Hebr. *ad non eſſe cum viro* ; quod Itale redderetur : *a non prender marito* . Eadem phraſis uſurpatur ad Rom. VII. 3. ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ *ſi fuerit cum alio viro* .

II. (*Hoc velitis* .) Hoc item ſubaudiendum erat; nam אל eſt particula prohibentis.

III. (*Et abiit*) Hoc quoque textus Hebr. reticuit ; ut ex ſequentibus patet.

17. *Cognata tua*) Hebr. *uxor leviri tui* , ab יבם *fratris defuncti ſine liberis uxorem duxit* .

* *Ne adverſeris mihi*) Hebr. *ne irruas in me* ; ſecundum quam acceptionem verbum פגע ſumitur II. Sam. I. 15. ubi : *accede , irrue in eum* : verum hic ſignifi-

תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְאִישׁ אַל בְּנֹתַי כִּי
מַר־לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי יָצְאָה בִי יַד יְהוָה׃
וַתִּשֶּׂאנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד וַתִּשַּׁק עָרְפָּה
לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ׃

וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׁבָה יְבִמְתֵּךְ אֶל עַמָּהּ
וְאֶל אֱלֹהֶיהָ שׁוּבִי אַחֲרֵי יְבִמְתֵּךְ׃ וַתֹּאמֶר
רוּת אַל תִּפְגְּעִי בִי לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ
כִּי אֶל אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי
אָלִין עַמֵּךְ עַמִּי וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי׃ בַּאֲשֶׁר
תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה

ficat *objicere ſe* & *adverſari, ne quid fiat*.

18. *A te*) Hebr. *de poſt te*.

19. *Sic faciat Deus* &c.) Imprecandi, vel jurandi formula eſt in Scripturis frequentiſſima; in qua apoſiopeſis eſt ſeu reticentia mali, quod ſibi quis imprecabatur: quemadmodum Latini per εὐφημισμὸν (*bonam appellationem*) res odioſas aut mali ominis reticentes, eaſdem mitioribus & haud ominoſis vocabulis deſignabant: ita Cicero, apud Plutarchum in ejus Vita, interfectis iis, qui cum Catilina conjurarant, ad vitandam nominis invidiam, ſenatui dixit, *vixerunt*, pro *ſublati ſunt*. Per euphemiſmum quoque in auguriis, *avis* quae proſpera non fuiſſet, *alte-*

mihi, & ſic addat; tantum mors ſejunget 20. *me*
a te. Et vidit, quod obfirmata eſſet illa ad eun-
dum ſecum: deſiitque verba facere ad eam. Perre-
xerunt autem ambae ipſae, donec venirent Bethle-
hem: contigit autem quando ingreſſae ſunt ipſae
Bethlehem, ut commoveretur tota urbs propter eas;
& dixerunt IV. (mulieres,) num haec Naomi
(eſt?) Atque ait ad eas: ne vocetis me Nao-
mi: vocate me 21 *Mara; nam amaritudine*
affecit Omnipotens me valde. Ego plena diſceſ-
ſi; & vacuam reduxit me Dominus: quare vo-
cabitis me Naomi? quum 22. *Dominus teſtimo-*
nium dederit adverſus me; 23. *& Omnipotens ma-*
le me habuerit. Itaque reverſa eſt Naomi & Ruth
Moa-

altera appellabatur, pro *infauſta*. Feſtus in voce *Alter*. Profecto & Pindaro Od.III. Pyth. dicitur δαίμων ἕτερος (*Genius alter*) qui Catullo Epigr. 40. *Deus non bene advocatus*. Et in ſacris, *immolare* & *mactare* hoſtiam dicebant, pro *jugulare*; quum *immolare* ſignificet *adſpergere victimam mola ſalſa*; & *mactare* idem notet, ac *magis augere*. Nec niſi euphemiſmi gratia *recte* dicebatur pro *nihil*: Terent. Eun. Act. II. ſc. III.... *rogo, numquid velit? Recte, inquit: abeo*: ubi Donatus: *Recte*, ait, *pro eo, quod eſt, nihil*. Denique ipſi Hebraei a verbis male nominatis abſtinebant; ſic *benedicere* uſurpabant, pro *maledicere*; ut 1. Reg. XXI. 10. *Benedixiſti Deo, & Regi*, pro *maledixiſti*, & alia ejuſ-

לִי וְכֹה יֹסִיף כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֵךְ׃
וַתֵּרֶא כִּי־מִתְאַמֶּצֶת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ
וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ׃ וַתֵּלַכְנָה שְׁתֵּיהֶם
עַד בּוֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַיְהִי כְּבֹאָנָה בֵּית
לֶחֶם וַתֵּהֹם כָּל־הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּאמַרְנָה
הֲזֹאת נָעֳמִי׃ וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן אַל תִּקְרֶאנָה
לִי נָעֳמִי קְרֶאןָ לִי מָרָא כִּי־הֵמַר שַׁדַּי לִי
מְאֹד׃ אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי וְרֵיקָם הֱשִׁיבַנִי
יְהוָה לָמָּה תִקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי וַיהוָה עָנָה
בִי וְשַׁדַּי הֵרַע לִי׃ וַתָּשָׁב נָעֳמִי וְרוּת

ejuſmodi paſſim.

20. *Me 'a tè*] Hebr. *inter me & inter te*.

IV. *Mulieres*) Addidimus *mulieres*; nam Hebraicum *dixerunt* generis eſt feminini.

21. *Mara*) i.e. *Amaram*, a מרר *amarus fuit*.

22. *Dominus teſtimonium dederit adverſus me*) Scilicet quum Dominus ipſe teſtatus ſit, me *jucunditatis*, quam nomen meum praeſefert, expertem eſſe. Eadem plane dicendi formula adhibetur Deut. XIX. 16. *Si ſurrexerit teſtis* לענת בו ad teſtimonium dandum *adverſus eum*.

23. *Et Omnipotens male &c.*] Pia matrona in malis, quæ pertulit, nihil fortuitum credit; ſed omnia omnipotenti Deo fert accepta, *qui fidelis eſt, & faciens cum tentatio-*

Moabitis nurus ejus ſecum ; quae rediit e regione Moabitide : & illae venerunt Bethlehem in principio 24. *meſſis hordeorum .*

C A P. II.

Naomi autem (erat) neceſſarius marito ejus , vir potens opibus , de cognatione Elimelech , nomenque illius 1. *Bohaz. Et ait Ruth Moabitis ad Naomi , ibo nunc in agrum , ut colligam* 2. *ſpicas* 3. *poſt eum , cujus invenero gratiam in oculis : reſponditque ei , vade filia mea . Et ivit , & venit , & collegit in agro poſt meſſores .* 4. *Forte autem ei contigit pars*

tatione proventum . 1. Cor. x. 13. hoc autem aerumnoſis maximum eſt levamen in adverſis rebus .

24. *Meſſis hordeorum*) Hordea numero multitudinis adhibet Virgilius Ec. v. 36. *Grandia ſaepe quibus mandavimus hordea ſulcis* . Meſſis autem hordei inchoabatur menſe Niſan (qui partim Martio, partim Aprili reſpondet) altera die Azymorum , poſt oblatum Domino manipulum primitiarum . Levit . XXIII. 10.

1. *Boaz*) Significat *in-eo-virtus* , a בו *in eo* , & עזז *roboravit* .

2. *Spicas*) Hebr. *in ſpicis* , vel *de ſpicis* : videtur puella praefixum ב adhibuiſſe modeſtiae gratia , ut opus ſuum apud ſocrum extenuaret ;

הַמּוֹאֲבִיָּה כַלָּתָהּ עִמָּהּ הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵי מוֹאָב
וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית לֶחֶם בִּתְחִלַּת קְצִיר
שְׂעוֹרִים׃

ב

וּלְנָעֳמִי מוֹדַע לְאִישָׁהּ אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל
מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בֹּעַז׃ וַתֹּאמֶר
רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל נָעֳמִי אֵלְכָה־נָּא הַשָּׂדֶה
וַאֲלַקֳטָה בַשִּׁבֳּלִים אַחַר אֲשֶׁר אֶמְצָא חֵן
בְּעֵינָיו וַתֹּאמֶר לָהּ לְכִי בִתִּי׃ וַתֵּלֶךְ
וַתָּבוֹא וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקֹּצְרִים וַיִּקֶר

מקרה

ret ; quaſi diceret : *colligam aliquot ſpicas*, atque ita interpretes nonnonnulli hunc locum interpretantur : & quidem alibi verbum לקט in Scriptura quartum caſum regit ſine hoc praefixo.

3. *Poſt eum, cujus invenero gratiam &c.*) Hebr. *poſt quem invenero gratiam in oculis ejus*. Invenire gratiam in oculis alicujus phraſis eſt Hebraeis uſitatiſſima ; & quidem non abſona : quemadmodum enim imago animi vultus eſt, ita indices ejus ſunt oculi : etenim *oculos natura nobis .... ad motus animorum declarandos dedit*. Cic. l. III. de Orat. prope finem.

4. *Forte autem ei contigit*) Hebr. *Et contigit eventus ejus*.

* *Col-*

*pars agri ipſius Bobaz, qui de familia Elimelech (erat.) Et ecce Bobaz venit de Bethlehem, aitque meſſoribus, Dominus vobiſcum (ſit;) & reſponderunt ei, benedicat tibi Dominus. Porro inquit Bobaz puero ſuo, qui praeerat meſſoribus: cujus puella haec (eſt?) Et reſpondit puer, qui praeerat meſſoribus, aitque: puella Moabitis haec (eſt;) quae reverſa eſt cum Naomi de regione Moabitide. Atque ait, * colligam obſecro & congregem inter acervos, poſt meſſores: & venit, & perſtitit 5. jam inde a diluculo uſque ad hanc horam: 6. modo requievit ſub*

* *Colligam obſecro &c.*) Rogat modeſta Moabitis, ut ei venia detur, cum ſpicilegium faciendi (quod tamen lege inopibus permittebatur, Levit. XIX. 9. & XXIII. 22.) tum quod collegiſſet, id ut in tuto eſſet, inter manipulos congerendi.

5. *Jam inde &c.*) Hebr. *a tunc mane, & uſque nunc.*

6. *Modo requievit ſub tecto pauliſper*) Hebr. *Jam* vel *modo* (nam זה tempus quoque denotat) *ſedere eam domi parum.* Aben Ezra בית hic pro סוכה uſurpatum tradit h.e. pro *umbraculo*, quod in agris ſtatui ſolebat: hoc Ruth ſubiiſſe videtur, ut cum meſſoribus, puelliſq; paullulum quieſceret a labore. Bohoz enim eam alloquens, jubenſque, tempore prandii cum puellis ſuis, cibum capere: *Accede* הלם *huc*, inquit, *ut pane veſcaris*; nimirum ſub tectum, quo ipſe ab urbe adveniens ſucceſſerat, Moabitidemque deprehen-

מִקְרֶהָ חֶלְקַת הַשָׂדֶה לְבֹעַז אֲשֶׁר
מִמִשְׁפַחַת אֱלִימֶלֶךְ׃ וְהִנֵה בֹעַז בָא
מִבֵית לֶחֶם וַיֹאמֶר לַקוֹצְרִים יְהוָה עִמָכֶם
וַיֹאמְרוּ לוֹ יְבָרֶכְךָ יְהוָה׃ וַיֹאמֶר בֹעַז
לְנַעֲרוֹ הַנִצָב עַל הַקוֹצְרִים לְמִי הַנַעֲרָה
הַזֹאת׃ וַיַעַן הַנַעַר הַנִצָב עַל הַקוֹצְרִים
וַיֹאמַר נַעֲרָה מוֹאֲבִיָה הִיא הַשָבָה עִם
נָעֳמִי מִשְׂדֵי מוֹאָב׃ וַתֹאמֶר אֲלַקֳטָה־נָא
וְאָסַפְתִי בָעֳמָרִים אַחֲרֵי הַקוֹצְרִים וַתָבוֹא
וַתַעֲמוֹד מֵאָז הַבֹקֶר וְעַד עַתָה זֶה שִׁבְתָה
הבית

henderat quieſcentem. Idcirco hunc locum interpretari libuit: *modo requievit ſub tecto paulisper*. Vel ſi mavis, licet quidem בית interpretari *villam ruſticam*. Ita et apud Graecos οἰκίαν *domum*, uſurpari pro ἀγροικία *agreſtium habitatione* oſtendit clariſſimus Mazochius in Tabb. Heracl. p. 228. & quidem apud Hebraeos nominis בית ſignificatio latiſſime patet. Non enim ſolum pro quocunque habitaculo cum hominum, tum animalium, quemadmodum & apud Latinos adhibetur; ut Pſ. LXXXIV. 4. *Avis invenit* בית *domum*; & Virg. Geor. II. 209. *Antiquaſque domos avium cum ſtirpibus imis Eruit*... tum pro genere, familia, gen-

*ſub tecto pauliſper. Dixit autem Bohaz ad Ruth: nonne audis, filia mea? Ne eas ad colligendum in agro alio; atque etiam non diſcedes hinc: 7. & hic jungeris cum puellis meis. Oculi tui (erunt) in agro, ubi metent, & ibis poſt eas: nonne praecepi pueris, * ne moleſtiam exhibeant tibi? Si ſities, tunc ibis ad vaſa; & bibes 8. ex eo, quod hauſerint pueri. Tunc illa cecidit in faciem ſuam, & inclinavit ſe humi: dixitque ad eum, cur inveni gratiam in oculis tuis, 9. ut reſpiceres me, quum ego ſim extera?*

Et

gente; ut Gen. XLVI. 27. *omnes animae* בית *domus Jacob;* ut & Virg. Aen. I. 288. *Quum domus Aſſarici Phthiam clarasque Mycenas Servitio premet* . . . quod & Graecorum ὄικος (*domus*) ſignificat: verum etiam uſurpatur pro quovis loco aut ſpatio, quo quid recipitur, & continetur: Sic Exod. XXV. 27. annuli aurei ad latera menſae, ubi *panes propoſitionis* imponebantur, adnexi בתים *domus* vectium dicuntur: iis enim annulis aurei vectes inſerebantur, ut ubi opus eſſet, Levitarum humeris menſa portaretur: id quod peculiare quidem eſt linguae Hebraicae, linguiſque vulgaribus, non tamen Graecae linguae plane alienum: ſiquidem Euripides Alceſt. v. 158. arcas e cedro, ubi veſtes condebantur, *domos cedrinas* vocat: (Ἄλκηστις) ἐκ δ᾽ ἑλοῦσα κεδρίνων δόμων Ἐσθῆτα, κόσμον τ᾽, εὐπρεπῶς ἠσκήσατο (*Alceſtis*) *autem aci-*

הַבַּיִת מְעָט׃ וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל רוּת הֲלוֹא
שָׁמַעַתְּ בִּתִּי אַל תֵּלְכִי לִלְקֹט בְּשָׂדֶה אַחֵר
וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי מִזֶּה וְכֹה תִדְבָּקִין עִם
נַעֲרֹתָי׃ עֵינַיִךְ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצֹרוּן וְהָלַכְתְּ
אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי
נָגְעֵךְ וְצָמִת וְהָלַכְתְּ אֶל הַכֵּלִים וְשָׁתִית
מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים׃ וַתִּפֹּל עַל
פָּנֶיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה וַתֹּאמֶר אֵלָיו מַדּוּעַ
מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְהַכִּירֵנִי וְאָנֹכִי נָכְרִיָּה׃

C ויען

cipiens e cedrinis domibus Veſtes, mundumque muliebrem, decore ſe compſit.

7. *Et hic jungeris cum puellis meis*) Ancillis ſcilicet, quas ſpicilegium facere, non in heri commodum (nam id lege prohibebatur, Levit. XIX. 9.) ſed ſibimet ipſis, quum ancillae ut plurimum ſint paupercu-lae, ſinebat benignus herus: puellis vero puellam adjungit, ut pudori ejus proſpiciat.

* *Ne moleſtiam &c.*) Hebr. *ad non tangere te:* Itale *a non toccarti.* *Tangere* vero etiam apud Latinos eſt *laedere.* Hor. l. III. od. 26. *flagello Tange Chloen arrogantem.*

8. *Ex eo, quod &c.*] Hebr. *ex quo*; ex aqua ſcilicet, quam hauſerint; ſiquidem relativum אשר cum praefixo, fere antecedens ſuum continet ſubaudiendum.

9. *Vt reſpiceres me*) Hebr. *ut agnoſceres me*, i. e.

Et reſpondit Bohaz, dixitque ei: indicando indica-
tum eſt mihi quodcunque feciſti ſocrui tuae, 10.
poſtquam mortuus eſt maritus tuus: & reli-
quiſti patrem tuum & matrem tuam, ac terram
nativitatis tuae; & perrexiſti ad populum, quem
haud noveras 11. *heri, nudiuſque tertius. Compenſet*
Dominus opus tuum, & ſit merces tua ab-
*ſoluta a Domino Deo * Iſrael; ad quem veni-*
ſti, ut reciperes te ſub alis ejus. Illa autem
inquit, inveni gratiam in oculis tuis, domine
mi, quod conſolatus es me, quodque 12. *lo-*
cutus es ad cor ancillae tuae; quum ipſa non
ſim, ſicut una famularum tuarum. Aitque
ei Bohaz, tempore prandii accede huc, &
comedes panem, 13. *intingeſque buccellam tuam*
in

i. e. ut mei quaſi tibi notae rationem haberes.

10. *Poſtquam mortuus eſt*) Hebr. *poſt mori*. Sic Act. VII. 4. *μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα poſt obiiſſe patrem.*

11. *Heri, nudiuſque tertius*) Nimirum *antea* ſive *hactenus*. Hebraiſmus, quo indefinitum tempus certo tempore deſignatur.

* *Iſrael*) Nomen eſt Patriarchae Jacobi, unde populus Hebraeus & genus duxit, & appellationem; nam *populus Iſrael* ex eo nominari coepit, & *Iſrael* aut *Iſraelitae*: impoſitum ei fuit ab Angelo poſt myſticam luctam, Geneſ. XXXII. 28. ideo ſignificare videtur *De principatu cōtendens cum Deo*, a verbo שרה *de principatu contendit*, vel *principem ſe geſſit*; & אל *Deus.*

12. *Locutus es ad cor &c.*) Loqui ad cor Hebraica dictio eſt, qua ſigni-

וַיַּעַן בֹּעַז וַיֹּאמֶר לָהּ הֻגֵּד הֻגַּד לִי כֹּל
אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת חֲמוֹתֵךְ אַחֲרֵי מוֹת אִישֵׁךְ
וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ וַתֵּלְכִי
אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעַתְּ תְּמוֹל שִׁלְשֹׁם׃
יְשַׁלֵּם יְהוָה פָּעֳלֵךְ וּתְהִי מַשְׂכֻּרְתֵּךְ שְׁלֵמָה
מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בָּאת
לַחֲסוֹת תַּחַת־כְּנָפָיו׃ וַתֹּאמֶר אֶמְצָא־חֵן
בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי כִּי נִחַמְתָּנִי וְכִי דִבַּרְתָּ
עַל־לֵב שִׁפְחָתֶךָ וְאָנֹכִי לֹא אֶהְיֶה כְּאַחַת
שִׁפְחֹתֶךָ׃ וַיֹּאמֶר לָהּ בֹעַז לְעֵת הָאֹכֶל
גֹּשִׁי הֲלֹום וְאָכַלְתְּ מִן־הַלֶּחֶם וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ
בחמץ

ſignificatur, ea dici quæ ex animi cedunt ſententia, cordique ſunt.

13. *Intingeſque buccellam tuam in aceto*) Aceti natura frigida eſſe reputabatur; ut Dioſcor. l. v. c. 21. Ὄξος ψύχει, καὶ στύφει (*acetum refrigerat, & adſtringit* :) & Celſus l. v. c. 27. (*Acetum*) *refrigerandi vim habet* : propterea defeſſis aeſtu meſſoribus in prandiis acetum adhibebatur. A nonnullis *vinum dilutum* exponitur, quod ex maceratis aqua vinaceis exprimitur, & *lora* a Varrone l. 1. de R. R. c. 54. appellatur (Itale *acquerello*.) At lora *pro vino operariis hieme dabatur*, ut ait Varro ibid. Qua de re ſatius eſſe videtur *acetum* hic interpretari:

&

in aceto : & ſedit illa ad latus meſſorum atque (is) porrexit ei 14. *polentam ; comeditque & ſaturata eſt , reliquiaſque ſepoſuit . Surrexit autem ad colligendum : praecepitque Bohaz pueris ſuis dicendo ? vel inter manipulos colligat , nec pudore ſuffundatis eam . Atque etiam* 15. *dimittendo dimittatis ei de mergitibus, et linquatis, ut colligat , neque increpetis eam. Et collegit in agro uſque ad veſperam : excuſſitque quod collegerat ; fueruntque quaſi* 16. *tria ſata horde-*

& acetum quidem ex iis condimentis erat , quae familiae ruſticae dapibus apponebantur . Cato de R. R. c. 58. (*Familiae*) *ubi oleae comeſae erunt , halecem, & acetum dato* : id ipſum condimenti genus ſervorum menſis erat familiare . Servus apud Plautum Rud. A. IV. Sc. II. 33. ubi ob repertum vidulum ſatis magnifice regnum ſibi magnum inſtituturum eſſe jocatus eſt , de ſe tandem ipſe *Sed hic rex*, inquit , *cum aceto pranſurus eſt & ſale , ſine bono pulmento* .

14.*Polentam*) Hebr. *toſtum* , a קלה *aſſare , torrere* . Rabbi Salomon interpretatur farinam e ſpicis teneris factam furno ſiccatis , commolitiſque . Sane hordeum ſive far hordeaceum pridie aqua conſperſum , torrebatur poſtridie , inque piſtrino pinſebatur : quae farina ad uſum cibatus ſervabatur in plures dies . Var. de R. R. l. I. c. LXIII. & LXIX. Hujuſmodi farinam , ſignificare videtur קלי quod Abigail detulit ad Davidem I. Sam. XXV. 18. ejuſque quinque ſata apportaſſe narratur . Agreſtes,

בַּחֹמֶץ וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקּוֹצְרִים וַיִּצְבָּט־לָהּ
קָלִי וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר׃ וַתָּקָם לְלַקֵּט
וַיְצַו בֹּעַז אֶת־נְעָרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין
הָעֳמָרִים תְּלַקֵּט וְלֹא תַכְלִימוּהָ׃ וְגַם
שֹׁל תָּשֹׁלּוּ לָהּ מִן־הַצְּבָתִים וַעֲזַבְתֶּם וְלִקְּטָה
וְלֹא תִגְעֲרוּ־בָהּ׃ וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה עַד הָעָרֶב
וַתַּחְבֹּט אֵת אֲשֶׁר לִקֵּטָה וַיְהִי כְּאֵיפָה

שעור

ſtes, hominesque frugi ex hac farina ſibi polentas parabant: nam ex ea quantum uſui foret ſumebant, atque aqua perfuſum torrebant in ſartagine. Ejuſmodi fuiſſe videtur קָלִי, quod Bohoz in prandio Moabitidi porrexit hordeaceae meſſis tempore. Hic idem e farina cibus apud Hom. Il. Σ. 550. meſſoribus paratur... *ἔριθοι Ἤμων ... αἱ δὲ γυναῖκες Δεῖπνον ἐρίθοισιν, λεῦκ' ἄλφιτα πολλὰ πάλυνον*, *operarii metebant ... mulieres vero Cibum operariis, albas farinas multas immiſcebant*.

15. *Dimittendo dimittatis &c.*) Rab. Abraham exponit, *quaſi ſpoliando ſpoliabitis* i. e. *detrahetis, ex manipulis*; nam שׁלל cum *dimittere*, tum *ſpoliare* & *praedari* notat. At Rab. Salom. exponit, *obliviſcēdo obliviſcemini* i. e. *quaſi obliti & oſcitantes ſinite, ut ſpicae de manipulis ubertim cadant*; deducit enim a שלה quod etiam *errare* & *obliviſci* denotat..

16. *Quaſi tria ſata*) Sa-

hordeorum . Suſtulitque & venit in urbem ; viditque ſocrus ejus quod collegerat : porro eduxit , porrexitque ei quas ſepoſuit reliquias , 17. *poſtquam ſaturata fuit . Dixit autem ei ſocrus ſua : ubi collegiſti hodie ,* & 18. *ubi feciſti opus ? ſit qui reſpexit te benedictus . Et indicavit ſocrui ſuae , quomodo ſe geſſiſſet cum eo ; aitque , nomen viri , apud quem opus feci (egique) cum eo hodie , (eſt) Bohaz . Aitque Naomi nurui ſuae : benedictus (ſit) is Domino , quoniam non deſtituit miſerationem ſuam* 19. *cum vivis , & cum mortuis : dixitque ei Naomi : propinquus (eſt) nobis hic vir ,* 20. *de vindicibus noſtris ipſe (eſt .) Et ait Ruth Moabitis ; inſuper dixit ad me : ad pueros , qui (ſunt) mihi adherebis , donec per-*

Satum aequale erat modio Rom. continebatque libras ſex & viginti,cum beſſe ſive unciis octo , ſecundum Waldonum Apparat . Bibl. de Pond. & Menſ. Hebr. Habetur in tex. Hebr. *quaſi epha* : quae menſura ipſa *tria ſata* ſive *trimodium* continebat.

17. *Poſtquam ſaturata fuit*) Hebr. *poſt ſaturari eam*.

18. *Ubi feciſti opus*) Hebr. *ubi feciſti ?* ſed ſubaudiendum eſt *opus* , quod appoſuimus : ita Prov. x. 4. *Pauper (ſit,) faciens* (ſcilicet opus) *manu ignava* : & Matth. xx. 12. ἐποίησαν *fecerunt*, nimirum ἔργον [*opus* .]

19. *Cum vivis & cum mortuis*) i. e. nobiſcum & cum maritis noſtris : quorum gratia etſi defunctorum , nobis quas illi caras habebant , benefecit . Claud. de laud. Sti-

שְׂעֹרִים׃ וַתִּשָּׂא וַתָּבוֹא הָעִיר וַתֵּרֶא
חֲמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר־לִקֵּטָה וַתּוֹצֵא וַתִּתֶּן־לָהּ
אֵת אֲשֶׁר־הוֹתִרָה מִשָּׂבְעָהּ׃ וַתֹּאמֶר לָהּ
חֲמוֹתָהּ אֵיפֹה לִקַּטְתְּ הַיּוֹם וְאָנָה עָשִׂית
יְהִי מַכִּירֵךְ בָּרוּךְ וַתַּגֵּד לַחֲמוֹתָהּ אֵת
אֲשֶׁר עָשְׂתָה עִמּוֹ וַתֹּאמֶר שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בֹּעַז׃ וַתֹּאמֶר נָעֳמִי
לְכַלָּתָהּ בָּרוּךְ הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר לֹא עָזַב
חַסְדּוֹ אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַמֵּתִים וַתֹּאמֶר
לָהּ נָעֳמִי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מִגֹּאֲלֵנוּ הוּא׃
וַתֹּאמֶר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה גַּם ׀ כִּי אָמַר אֵלַי
עִם הַנְּעָרִים אֲשֶׁר לִי תִּדְבָּקִין עַד אִם
כלו

Stilic. II. *Non vivis adnexus amor meminiſſe ſepultos Deſinit : in prolem tranſcurrit gratia patrum.*

20. *De vindicibus*) Hebr. *de vindice ;* ſed plurali numero eſſe accipiendum infra patebit : ſic dicitur *miles* pro *militibus :* quæ loquendi ratio frequens eſt in Scripturis. Vindex autem ſeu redemptor גואל dicebatur propinquus ; ad quem jure propinquitatis pertinebat jus redimendi, ſibique vindicandi cum agrum, quem homo de cognatione ſua vendidiſſet ; tum uxorem a propinquo defuncto ſine liberis relictam. Levit. xxv. 25.

&

perfecerint omnem meſſem, quae mihi (eſt.) Tum inquit Naomi ad Ruth nurum ſuam: recte eſt, filia mea, quod exeas cum puellis ejus, & non obſiſtant tibi in agro alio. Adhaeſitque ad puellas Bohaz ad colligendum; 21. donec compleretur meſſis hordeorum, & meſſis frumentorum: 22. manſitque cum ſocru ſua.

C A P. III.

Dixit autem ei Naomi ſocrus ſua: filia mea,
1. *nonne quaeram tibi requiem, ut bene ſit*
tibi? Et modo nonne Bohaz 2. *propinquus*
noſter (eſt, apud) quem fuiſti cum puellis ejus?
*En ipſe * ventilat aream hordeorum hac nocte.*
Idcir-

& Deuter. xx5. 5. Putatur autem Bohoz patruus fuiſſe Maehlonis, ſed non maximus natu patruorum.

21. *Donec compleretur*) Hebr. *uſque ad compleri*.

22. *Manſitque etc.*) Hebr. *& ſedit*, i. e. domi ſe continuit apud ſocrum, ut pio ac pudico ingenio puellam decuit.

1. *Nonne quaeram tibi requiem*) Nimirum ab aerumnis, laboribuſque, quas viduitas, peregrinitas, & egeſtas attulit: connubium innuit ſedula matrona; quo nurui puellae, optime de ſe merenti, ſub tutela viri conſtitutae certam ſedem, & quietem conciliaret.

2. *Propinquus noſter*) Hebr. *propinquitas* ſeu *cognatio noſtra*. Sic Gen. XII. 2. *eris benedictio*, pro *benedictus*. Abſtractum pro concreto uſurpatur identidem in Scriptu-

כִּלּוּ אֵת כָּל־הַקָּצִיר אֲשֶׁר לִי׃ וַתֹּאמֶר
נָעֳמִי אֶל רוּת כַּלָּתָהּ טוֹב בִּתִּי כִּי תֵצְאִי
עִם נַעֲרוֹתָיו וְלֹא יִפְגְּעוּ בָךְ בְּשָׂדֶה
אַחֵר׃ וַתִּדְבַּק בְּנַעֲרוֹת בֹּעַז לְלַקֵּט עַד
כְּלוֹת קְצִיר הַשְּׂעֹרִים וּקְצִיר הַחִטִּים וַתֵּשֶׁב
אֶת חֲמוֹתָהּ׃

ג

וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי חֲמוֹתָהּ בִּתִּי הֲלֹא אֲבַקֶּשׁ
לָךְ מָנוֹחַ אֲשֶׁר יִיטַב לָךְ׃ וְעַתָּה הֲלֹא
בֹעַז מֹדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת נַעֲרוֹתָיו
הִנֵּה הוּא זֹרֶה אֶת גֹּרֶן הַשְּׂעֹרִים הַלָּיְלָה׃

D ורת

pturis.

* *Ventilat aream hordeorum*) Hebraiſmus eſt pro *ventilat hordeum in area*: ſic *gehenna ignis*, pro *ignis gehennae*. Venit autem Bohoz, ut ſedulum dominum decet, in agrum frequens: id quod et Cato praecipit de R.R. c.4. (*Rus*) ait, *libĕtius, & ſaepius venies: fundus melius erit: minus peccabitur: fructi plus capies;* ut enim ſcripſit Columella l. IV. c. 18. *oculi et veſtigia domini, res agro ſaluberrima*. Porro magni olim viri frumentorum ventilationibus adeſſe ſoliti. Plin. l. XXII. c. 25. *Sex. Pompejus... Hiſpaniae citerioris princeps, cum horreis*

Idcirco 3. *lavabis te, ungeſque*, *et* 4. *pones veſtimenta tua ſuper te*, *&* *deſcendes in aream: ne des te in conſpectum homini*, *uſque dum modum fecerit ipſe edendi*, *potandique*. *Et erit*, 5. *quum cubuerit ille*, *tunc animadvertes locum*, *in quo recumbet ibi*: *ibiſque & deteges* 6. *pedes ejus*, *& recumbes*: *is autem indicabit tibi quid facies*. *Atque ad eam quodcunque dixeris ad me*, *faciam*. *Deſcendit autem in aream*, *fecitque ſe-*

reis ventilandis praeſideret, *correptus dolore podagrae*, *merſit in triticum ſe ſe ſuper genua*, *levatuſque ſiccatis pedibus mirabili modo*, *hoc poſtea remedio uſus eſt*. Noctu vero in calidis regionibus, qualis eſt Palaeſtina, frumenta ventilantur; nam ab occidentali plaga tenues aurae ad id operis perficiendum perquam aptae, ſub veſperum ad mediam prope noctem ſpirare ſolent.

3. *Lavabis te*, *ungeſque*) De more orientalium regionum, ubi cum viri, tum feminae ſe ſe frequenter lavant, oleoque, aut unguentis ad valetudinem perungunt, aut ad nitorem. Judith. x. 3. Matth. vi. 17.

4. *Pones veſtimenta tua ſuper te*) Veſtes nempe elegantiores, quibus conjugium cum Bohozo ineundum, ut Noemi fore ſperabat, honeſtaret.

5. *Quum cubuerit ille etc.*) Hebr. *in cubare illum* Moris autem priſcis temporibus fuit, ut patres familias, quantumvis divites, rei ruſticae ſi opus urgeret, ruri pernoctarent, atque in areis ipſis quietem caperent. Ovid. Faſt. 1. *Nec pudor in ſtipula placidam cepiſſe quietem*, *Nec foenum capiti ſuppoſuiſſe*, *fuit*. Lacedaemoniorum juventutem ab anno duode-

וְרָחַצְתְּ ׃ וָסַכְתְּ וְשַׂמְתְּ שִׂמְלוֹתַיִךְ עָלַיִךְ
וְיָרַדְתִּי הַגֹּרֶן אַל תִּוָּדְעִי לָאִישׁ עַד כַּלֹּתוֹ
לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת ׃ וִיהִי בְשָׁכְבוֹ וְיָדַעַתְּ
אֶת הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּב שָׁם וּבָאת
וְגִלִּית מַרְגְּלוֹתָיו וְשָׁכָבְתִּי וְהוּא יַגִּיד לָךְ
אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין ׃ וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל
אֲשֶׁר־תֹּאמְרִי אֵלַי אֶעֱשֶׂה ׃ וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן וַתַּעַשׂ

decimo humi cubare aſſueſieri ſolitam, narrat in Lycurgo Plutarchus. Hujuſmodi vitae duritiei & gentem Italam olim inſueviſſe cecinit Virgil. Aen. IX. 603. (*Itali*) *Durum a ſtirpe genus ...., patiens operum, parvoq; aſſueta juventus Aut raſtris terram domat, aut quatit oppida bello*, Porro areae in locis calidis, ubi haud triturae tempore oriuntur nimbi, ſub dio jacent; ut cuivis vel noctu facilis ad eas aditus pateat: non tamen umbraculis carent, quo ſuccedant homines in aeſtu tempore meridiano. Var. de R. R. l. I. cap. 51. Sub his umbraculis Bohozum, grandaevum hominem, cubuiſſe noctu, putandum eſt: propterea monita Moabitis a provida ſocru fuit, ut ſedulo adverteret locum, quo ille ſuccederet ad recubandum, ne tecti, ac noctis umbra ei fraudi foret.

6. *Pedes ejus*) Pallium ſeu ſtragula veſtis, qua Bohoz ſibi pedes operuerat, quamque Ruth detraheret, ut ibi recumberet, facile hic ſubauditur; voce vero מרגלות ſignificari *pedes*, patet ex Dan. X. 6.

ſecundum omnia , quae 7. *praeceperat ſocrus ejus . Comeditque Bohaz & bibit ,* 8. *hilaratumque eſt cor ejus ; & diſceſſit cubitum ad extremum acervi : tum venit illa clam , retexitque pedes ejus , & accubuit . Contigit autem in media nocte , ut expaveſceret homo ,* 9. *verteretque ſe : & ecce mulier cubans ad pedes ejus : dixitque , quae tu (es ?) Et reſpondit , ego (ſum) Ruth ancilla tua , & (rogo ,)* 10. *expandas alam tuam ſuper ancillam tuam ; quia* 11. *redemtor tu (es .) Aitque , benedicta tu Domino , filia mea :* 12. *praeſtantior eſt pietas tua haec poſterior , quam prior ; ut ne ires poſt juvenes , tum tenuem , tumque locupletem . Et nunc , filia mea , ne timeas : quodcunque dixe-*

7. *Praeceperat*) Hebr. צותה *tziwatta* ſcribitur pro צותה *tziwetha*, quæ punctorum mutatio non raro occurrit.

8. *Hilaratumque eſt cor ejus*) Hebr. *& bonum fuit cor ejus.*

9. *Verteretque ſe*) Verbum לפת hic tantum invenitur; & Jud. XXVI. 29. & Job. VI. 18. & varie vertitur : *apprehendere*; *inclinare*; *vertere*; *declinare*. Hic paſſive adhibetur, itemque varie exponitur: *turbatus eſt : inclinavit ſe : vertit ſe in alterum latus : contraxit ſe* timentium more . LXX. ἐξέστη καὶ ἐταράχθη *expavit & conturbatus eſt*.

10. *Expandas alam tuam etc.*) Chald. *Accedat quæſo nomen tuum ancillæ tuæ , ut me uxorem ducas* . Recte : nam כנף hic non *alam* hominis metaphorice ſic dictam notat , ſed oram pallii : ſiquidem Hebraei olim

כֹּל אֲשֶׁר־צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ׃ וַיֹּאכַל בֹּעַז
וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה
הָעֲרֵמָה וַתָּבֹא בַלָּט וַתְּגַל מַרְגְּלוֹתָיו
וַתִּשְׁכָּב׃ וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה
וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ וַיִּלָּפֵת וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת
מַרְגְּלוֹתָיו׃ וַיֹּאמֶר מִי־אָתְּ וַתֹּאמֶר אָנֹכִי
רוּת אֲמָתֶךָ וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל־אֲמָתְךָ כִּי
גֹאֵל אָתָּה׃ וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַיהוָֹה
בִּתִּי הֵיטַבְתְּ חַסְדֵּךְ הָאַחֲרוֹן מִן־הָרִאשׁוֹן
לְבִלְתִּי־לֶכֶת אַחֲרֵי הַבַּחוּרִים אִם־דַּל וְאִם־
עָשִׁיר׃ וְעַתָּה בִּתִּי אַל־תִּירְאִי כֹּל אֲשֶׁר־
תאמר

olim (& nunc temporis) ſolebant in nuptiis, quum ſponſus fidem dabat ſponſae, laciniam ſuae veſtis ſponſae imponere, ut ſignificaretur, eam in viri poteſtatem ac tutelam accipi. Lyran. apud Tirin. qua locutione conjugium deſignatur. Sic Euripides Pelieſi ad virginem: *ὅταν δ᾽ ὑπ᾽ ἀνδρὸς χλαῖναν εὐγενοῦς πέσῃς* (*quando ſub veſtimentum viri generoſi reciparis*.

11. *Redemtor*) Vindex. Videſis adnot. 13. cap. ſuper.

12. *Praeſtantior eſt etc.*) Hebr. *bonam feciſti pietatem tuam hanc poſteriorem prae priore*: quia ſcilicet pia Moabitis poſthabuit alias nuptias, ut mariti defuncti memoriam

dixeris, faciam tibi: etenim novit 13. *tota civitas populi mei, quod* 14. *mulier virtutis tu (es.) Et nunc (non abnuo) quod vere, quod, (inquam, vere) redemtor ego (ſum:) ſed adhuc eſt redemtor proximior me. Mane hac nocte: eritque in prima luce,* 15. *ſi redemerit te, recte (eſt:) redimat: ſi vero noluerit te redimere, tunc redimam te ego, vivit Dominus: recumbe uſque ad diluculum. Cubuitque ad pedes ejus ad ſummum mane; & ſurrexit* 16. *antequam cognoſceret homo ſodalem ſuum: dixitque, ne ſciatur, quod venerit mulier ad aream. Atque inquit, da*

riam excitaret, nomenque ejus in familia reſtitueret.

13. *Tota civitas*) Hebr. *tota porta*. Urbs ipſa & civitas paſſim in ſcript. appellatur *porta*; *in* urbium enim portis publici civium conventus & judicia exercebantur. Deut. XXI. 19. XXV. 7. Joſ. XX. 4. Immo totum Regnum appellatur *Porta* in Script. *Hereditate accipiet ſemẽ tuum* שער Portam *inimicorum ſuorum* Gen. XXII. 17. Hinc non abludit quod notat Henricus Stephanus in voce Θύρα *janua, porta. Apud Xenophontem*, inquit, *αἱ θύραι τοῦ βασιλέως, atque adeo nonnunquam θύραι ſimpliciter, pro ipſa aula Regis, ut hodie vocatur Porta Regis Turcarum*.

14. *Mulier virtutis*) i.e. cum probitate, tum fortitudine, ac ſtrenuitate praeſtans; (quae חיל ſignificat:) ut mulier illa Prov. ult. 10.

15 *Si redemerit te, recte eſt, redimat*) Rabbini hanc ſententiam ita ex Hebraeo ad verbum reddunt: *Si redemerit te*

תֹּאמְרִי אֶעֱשֶׂה־לָּךְ כִּי יוֹדֵעַ כָּל־שַׁעַר עַמִּי
כִּי אֵשֶׁת חַיִל אָתְּ׃ וְעַתָּה כִּי אָמְנָם
כִּי אִם גֹּאֵל אָנֹכִי וְגַם יֵשׁ נֹאֵל קָרוֹב
מִמֶּנִּי׃ לִינִי ׀ הַלַּיְלָה וְהָיָה בַבֹּקֶר אִם
יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל וְאִם לֹא יֶהְפוֹץ לְגָאֳלֵךְ
וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי חַי יְהוָה שִׁכְבִי עַד
הַבֹּקֶר׃ וַתִּשְׁכַּב מַרְגְּלוֹתָיו עַד הַבּוֹקֶר
וַתָּקָם בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וַיֹּאמֶר
אַל יִוָּדַע כִּי בָאָה הָאִשָּׁה הַגֹּרֶן׃ וַיֹּאמֶר

הָבִי

te Tob : redimat. Nam ſtatuunt , ea voce טוב (quam nos vertimus *recte*) deſignari nomen cognati illius ex familia Elimelechi ; quem patruum fuiſſe Machlonis viri Ruth, vindicemq; Bohozo proximiorem comminiſcuntur. Sed hi fruſtra eſſe videntur. Ecquid enim auctor libri Ruth ; cujus vindicis nomen hìc, quum minus opus eſſet , exhibuiſſet ; eundem paulo poſt cum res conficienda poſceret ejus nomen , ut mox patebit , ſub incerta tamen denominatione Peloni Almoni i.e. *cujuſdam* , aut *neſcio quis* , nuncupaſſet ? Igitur cum Vulgata , quae Chaldaeo , & Septuaginta congruit , dictio illa , ut nos fecimus , eſt exponenda.

16. *Antequam cognoſceret homo &c.*) Loquutio Hebraica eſt , quae id enun-

da 17. *linteum, quod (eſt) ſuper te , ac tene illud; ipſa autem tenuit illud : metituſque eſt* 18. *ſex hordeorum , & impoſuit ſuper eam , & abiit in urbem . Ipſa vero venit ad ſocrum ſuam ; atque haec ait :* 19. *quae tu (es ,) filia mea ? Illa vero narravit ei quicquid feciſſet ſibi vir ille . Addiditque , ſex hordei hujus dedit mihi , nam dixit* 20. *ad me , ne revertaris va-*

enunciat , quod Latine diceretur : antequam alter alterum noſceret.

17. *Linteum)* Quidam cinctum muliebrem (Italice *grembiule*) eſſe opinantur; quia ſuper ventrem expanditur : nam vox Hebraica deducitur ex טפח , qua dictione manum expanſam ſignificari aſſerunt. Manum expanſam, credo appellant hi interpretes quatuor digitorum junctorum extenſionem, Graece παλαιςὴν (*quatuor digitorum menſuram*) quae Latinis *palmus* dicitur ; nam hunc *palmum* ſignificat טפח . Rab. David velamen eſſe tradit, quo mulieres faciem operiunt. At hunc ſive cinctum , ſive amictum , quo vultus honeſta Moabitis a ſpectantium obtutu prohibebat , ejus magnitudinis fuiſſe putandum eſt, ut non parum hordei , quo Bohoz illum opplevit, capere poſſet : quamobrem pallium muliebre, qualis erat matronarum Rom. palla cum D.Hieronymo fuiſſe reor.

18. *Sex hordeorum)* Quodnam menſuræ genus fuerit deſideratur . Quidam ſupplent ſex gomor, nempe libras octo & quadraginta; gomor enim eſt octo librarum menſura .

הָבִי הַמִּטְפַּחַת אֲשֶׁר עָלַיִךְ וְאֶחֳזִי בָהּ
וַתֹּאחֶז בָּהּ וַיָּמָד שֵׁשׁ שְׂעֹרִים וַיָּשֶׁת עָלֶיהָ
וַיָּבֹא הָעִיר׃ וַתָּבוֹא אֶל חֲמוֹתָהּ וַתֹּאמֶר
מִי אַתְּ בִּתִּי וַתַּגֶּד לָהּ אֵת כָּל אֲשֶׁר
עָשָׂה לָהּ הָאִישׁ׃ וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ הַשְּׂעֹרִים
הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר אַל תָּבוֹאִי

E ריקם

ra. Alii ſex epha, libras nimirum quadringentas & octoginta. D.Hier. ſex modios: quæ conjectura ſimilior veri videtur. Quid ſit modius, vid. adnot. 11. cap. ſuper.

19. *Quae tu* &c.) Hebraicum מי utrumque genus complectitur, ut *quis* apud Latinos: ſic Plautus Aul. I. Sc. III. 17. M. *Da mihi, optuma femina, manum. E. ubi ea eſt? Quis ea nam optuma?* Ita & τίς Graecorum. Verum num מי p o מה uſurpatum eſſe dicendum eſt? Nam LXX. τί σύ θυγάτηρ *quid tu filia?* & Vulgata *quid egiſti filia?* verterunt; ut ſenſus ſit: quo loco res tua eſt, filia, de conjugio?

20. *Ad me*) In textu Hebr. deſunt punctis - ·· conſonae אלי quae ſupplentur ex adnotationibus Maſorethарum. Siquidem Maſorethae, nimirum Hebraei quidam doctores, qui non vulgari Hebraicarùm litterarum ſcientia pollebant, Biblia Hebraica ſecundum doctrinam ab eorum patribus quaſi per manus traditam expendentes, mendis quae irrepſerant expurgare, ſatagerunt: iidemque, cum vocalibus, accentibuſque a primis uſque temporibus

vacua ad ſocrum tuam. Haec autem ait, *expecta, filia mea, donec noſcas quomodo* 21. *eveniat res: nam non ceſſabit homo, ſed perficiet hanc rem hodie.*

C A P. IV.

Bohaz autem 1. *aſcendit ad portam, & ſedit ibi: & ecce redemtor tranſiit, quem allocutus eſt Bohaz, aitque; diverte, ſede hic, o* 2. *Peloni Almoni: divertitque, & ſedit. Tunc* 3. *accepit decem viros e ſenioribus civitatis, dixitque; ſedete hic: & ſederunt. Porro dixit redemtori: partem*

agri

ribus ea carerent, ſolaque a patribus accepta doctrina legerentur, accentibus & vocalibus, (quorum formae & ab ipſis inventae, & puncta vocantur) ne unquam Hebraici textus legendi doctrina intercideret, inſtrui curarunt: at quo tempore id perfecerunt, adhuc ſub judice lis eſt inter Criticos. Maſorethae vero dicuntur a מסורת *maſoreth*, quae vox *traditio* ſignificat: hi enim Hebraei doctores ſacris Bibliis expurgandis, punctiſque vocalibus adjiciendis nihil de ſuo ſe ſe apponere, ſed unam a patribus traditam doctrinam ſequi profeſſi ſunt. Collectio denique Maſorethicarum adnotationum omnium *Maſora* nominatur.

21. *Eveniat res*) Hebr. *cadat res*: ita Cicero V.Fam. Ep.19. *Quum aliter res cecidiſſet, ac putaſſes.*

1. *Aſcendit ad portam*) Ad portam ſcilicet Urbis Bethlehem: cujus porta, uti & ceterarum urbium apud Hebraeos, juri dicundo, cau-

ſiſque

Digitized by Google

רֵיקָם אֶל חֲמוֹתֵךְ׃ וַתֹּאמֶר שְׁבִי בִתִּי
עַד אֲשֶׁר תֵּדְעִין אֵיךְ יִפֹּל דָּבָר כִּי לֹא
יִשְׁקֹט הָאִישׁ כִּי אִם כִּלָּה הַדָּבָר הַיּוֹם׃

ד

וּבֹעַז עָלָה הַשַּׁעַר וַיֵּשֶׁב שָׁם וְהִנֵּה
הַגֹּאֵל עֹבֵר אֲשֶׁר דִּבֶּר בֹּעַז וַיֹּאמֶר סוּרָה
שְׁבָה פֹּה פְּלֹנִי אַלְמֹנִי וַיָּסַר וַיֵּשֵׁב׃
וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר
שְׁבוּ פֹה וַיֵּשֵׁבוּ׃ וַיֹּאמֶר לַגֹּאֵל חֶלְקַת

ſiſque agendis coram Judicibus, & ſenioribus in frequentia civium, deſtinata erat. Vid. adnot. 13. cap. III. pag. 30.

2. *Peloni Almoni*) Sic appellant Hebraei certum hominem, cujus nomen reticere velint: quemadmodum Graeci ὁ δεῖνα *quidam*; Itali *un certo*, *un tale*; Hiſpani vero *fulano*, quam vocem certe ab Hebraeis habent: dicitur etiam de locis, ut I. Sam. XXI. 2. & II. Reg. VI. 8. niſi cum Kimchi malimus non de loco, ſed de homine quopiam ſermonem haberi in citatis Script. locis. Quidam deducunt *Peloni* a פלא in Niphal *occultari*: & *Almoni* ab אלם in Niph. *obmuteſcere*.

3. *Accepit decem viros &c.*] Habes hic luculen-

agri, qui (ſuit) fratris noſtri Elimelech,
4. *vendit Naomi; quae reverſa eſt de regione Moabitarum. Ego autem dixi:* 5. *aperiam aurem tuam dicendo, emito, coram his ſedentibus, coramque ſenioribus populi mei: ſi redimes, redimito: ſi vero,* 6. *non redimes, indicato mihi ut ſciam: etenim nemo (eſt) praeter te, qui redimere poſſit; & ego (ſum) poſt te: & reſpondit, ego redimam. Dixit autem Bohaz: in die, quo comparabis tibi agrum de manu Naomi; & a Ruth Moabitide, uxorem defuncti acquires, * ad ſuſcitandum nomen defuncti ſuper hereditatem illius. Atque redemtor; non poſſum redimere mihi; ne forte deleam hereditatem meam: vindica tibi tu jus propinquitatis meae; nam non poſſum ego vindicare. Hoc autem antea (more poſitum erat) in* 7. *Iſrael in (commutando) jure propinquitatis, & in permutatione, ad*

culentum exemplum, quo ritu aetate illa tranſigebantur cauſſae: ubi ex tempore coram judicibus, vel populi coetu ſine denunciationibus, ſcriptiſque agi omnia, & definiri vides.

4. *Vendit Naomi*) i. e. vendere conſtituit, aut venum propoſuit.

5. *Aperiam aurem tuam*) Aperire ſeu revelare aurem alicujus in Script. eſt aliquid ei indicare, & admonere: Latini *aurem vellere* dicunt; ut Virg. Ecl. VI. 3. *Cinthius aurem Vellit, & admonuit* Ꝋ. Itali vero, *aprir la mente*.

6. *Non redimes*) Hebr. *non redimet*, per Enallagen perſonae tertiae

הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאָחִינוּ לֶאֱלִימֶלֶךְ מָכְרָה
נָעֳמִי הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵה מוֹאָב׃ וַאֲנִי
אָמַרְתִּי אֶגְלֶה אָזְנְךָ לֵאמֹר קְנֵה נֶגֶד
הַיֹּשְׁבִים וְנֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי אִם תִּגְאַל גְּאָל
וְאִם לֹא יִגְאַל הַגִּידָה לִּי וְאֵדְעָה כִּי אֵין
זוּלָתְךָ לִגְאוֹל וְאָנֹכִי אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר אָנֹכִי
אֶגְאָל׃ וַיֹּאמֶר בֹּעַז בְּיוֹם קְנוֹתְךָ הַשָּׂדֶה
מִיַּד נָעֳמִי וּמֵאֵת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֵשֶׁת
הַמֵּת קָנִית לְהָקִים שֵׁם הַמֵּת עַל
נַחֲלָתוֹ׃ וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לֹא אוּכַל לִגְאָל
לִי פֶּן אַשְׁחִית אֶת נַחֲלָתִי גְּאַל לְךָ אַתָּה
אֶת גְּאֻלָּתִי כִּי לֹא אוּכַל לִגְאוֹל׃ וְזֹאת
לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגְּאוּלָּה וְעַל הַתְּמוּרָה
לקים

tiae pro ſecunda ; quod aliquando fit: niſi accipias paſſive *non redimatur* imperſonaliter, ut ajunt ; quod fieri ſolet. Vide Rudimen. Linguae Sanctae . Cap. IV. de Synt. Hebr. §.II. de Conſtruct. Verb. II.

* *Ad ſuſcitandum nomen defuncti &c.*) i. e. ad reſtituendum nomen propinqui defuncti in familia ſua, qui ſine prole deceſſiſſet ; ut qui naſceretur, defuncti haberetur & nominaretur filius, ejuſque hereditatem obiret.

7. *Iſrael*) Nomen, quo

un

ad confirmandum omne negotium : 8. *ſolvebat homo calceum ſuum , dabatque proximo ſuo : atque hoc (erat) teſtimonium in Iſrael : Dixitque redemtor ad Bohaz , acquire tibi : ac ſolvit calceum ſuum . Tum dixit Bohaz ſenioribus & cuncto populo , teſtes vos (eſtis) hodie , quod acquiſiverim quodcumque (pertinebat) ad Elimelech , & quodcunque ad Chiljon & Machlon , de manu Naomi . Necnon Ruth Moabitidem uxorem Machlon acquiſivi mihi uxorem , ad ſuſcitandum nomen defuncti in hereditate ſua ; ne deleatur nomen mortui de fratribus ſuis , deque urbe habitationis ſuae : teſtes vos (eſtis) hodie . Reſpondit autem univerſus populus , qui (erat) in porta , & ſeniores : teſtes (ſumus :) det Dominus hanc mulierem , quae ingreditur in domum tuam, ſicut* 9. *Rachelem & Leam, quae* 10. *aedificarunt ambae domum*

univerſus populus Hebraeus deſignatur . Vid. pag. 18 poſt adnot. 11.

8. *Solvebat homo calceum ſuum*) Calcei detractio cum religioſa erat , Exod. III. 5. Joſ. II. 16. tum politica: haec autem vel probro afficiebat , quum fratre fratris ſine liberis defuncti uxorem reſpuente , jubebatur vidua , ut calceum ei detraheret , faciemque conſpueret , Deut. xxv. 9. vel in contractus tantùm ſollemnitatem , ac firmitatem , ut hìc , adhibebatur .

9. *Rachelem & Leam*] Uxores Jacob : quarum altera *ovem* ſignificat ; altera vero *laborioſam* , a לאה *laboravit* . In hac autem fauſta adprecatione proferuntur ſolum-

לְקַיֵּם כָּל דָּבָר שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן
לְרֵעֵהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר
הַגֹּאֵל לְבֹעַז קְנֵה־לָךְ וַיִּשְׁלֹף נַעֲלוֹ׃
וַיֹּאמֶר בֹּעַז לַזְּקֵנִים וְכָל־הָעָם עֵדִים אַתֶּם
הַיּוֹם כִּי קָנִיתִי אֶת־כָּל־אֲשֶׁר לֶאֱלִימֶלֶךְ
וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לְכִלְיוֹן וּמַחְלוֹן מִיַּד נָעֳמִי׃
וְגַם אֶת־רוּת הַמֹּאֲבִיָּה אֵשֶׁת מַחְלוֹן
קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהָקִים שֵׁם־הַמֵּת עַל־
נַחֲלָתוֹ וְלֹא־יִכָּרֵת שֵׁם־הַמֵּת מֵעִם אֶחָיו
וּמִשַּׁעַר מְקוֹמוֹ עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם׃
וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים
עֵדִים יִתֵּן יְהוָֹה אֶת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל
בֵּיתֶךָ כְּרָחֵל ׀ וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם
אֶת

lummodo Rachel & Lia; ex iis enim Tribus maxime illuſtres ortum habuerunt, Ephraim nempe, Benjamin, Juda, & Levi: ſilentio vero praetereuntur Bala & Zelpha earum ancillae, ex quibus etiam ſobolem ſuſcepit Jacob; nam ex his orti filii, veluti Rachelis, & Liae filii recenſentur. Gen. xxx.

10. *Aedificarunt &c.*) Non abſimilem loquendi modum Latini uſurpant. Plaut. Moſtel. A. I. S. II.... *homines aedium eſſe ſimiles arbitremini: parentes fabri liberûm ſunt, & fundamentum Liberorum ſubſtruunt.*

* *Fac*

*domum Iſrael ; & * fac virtutem in Ephratha , & celebrato nomen in Bethlehem . Sitque domus tua ſicut domus* 11. *Peretz , quem peperit Thamar Judae , de ſemine , quod dabit Dominus tibi ex puella iſta . Accepit autem Bohaz Ruth , & fuit ei uxor ; & ingreſſus eſt ad eam : deditque Dominus ei conceptum , & peperit filium . Tunc dixerunt mulieres ad Naomi : benedictus Dominus ; qui non ſuſtulit tibi propinquum hodie :* 12. *& vocetur nomen ejus in Iſrael . Atque erit (qui) tibi reficiat & recreet animam , & ſuſtentet ſenectutem tuam : quia nurus tua , quæ amat te , peperit eum : quæ ipſa melior tibi (eſt ,) quam ſeptem filii . Accepit autem Naomi puerulum , & poſuit eum in ſinu ſuo , & fuit illi nutrix . & indiderunt ei vicinae (mulieres) nomen dicendo : natus eſt filius Naomi : & vocaverunt nomen ejus* 13. *Hobed : hic (fuit) pater Iſai patris David . Atque hae (ſunt) generationes Peretz : Peretz genuit* 14. *Chetzron. Chetzron*

* *Fac virtutem .... celebrato nomen &c.*) i. e. ſis potens , & eminens in Ephratha : nomenque tuum ſit celebre in Bethlehem .

11. *Peretz.... Thamar*) *Peretz* parens fuit duarum familiarum illuſtrium Tribus Judae . Num. XXVI. 20. 21. nomen cepit a פרץ *rupit.* Gen. XXXVIII. 29. *Thamar* Idem eſt ac *palma.*

12. *Et vocetur nomen ejus*) nimirum nomen Bohozi , vel ejus qui ex eo naſcetur , illuſtre ſit inter Iſraelitas .

13. *Hobed... Iſai...David*

אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וַעֲשֵׂה חַיִל בְּאֶפְרָתָה
וּקְרָא שֵׁם בְּבֵית לָחֶם׃ וִיהִי בֵיתְךָ
כְּבֵית פֶּרֶץ אֲשֶׁר יָלְדָה תָמָר לִיהוּדָה מִן
הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לְךָ מִן הַנַּעֲרָה
הַזֹּאת׃ וַיִּקַּח בֹּעַז אֶת רוּת וַתְּהִי לוֹ
לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הֵרָיוֹן
וַתֵּלֶד בֵּן׃ וַתֹּאמַרְנָה הַנָּשִׁים אֶל נָעֳמִי
בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֹּאֵל
הַיּוֹם וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל׃ וְהָיָה לָךְ
לְמֵשִׁיב נֶפֶשׁ וּלְכַלְכֵּל אֶת שֵׂיבָתֵךְ כִּי
כַלָּתֵךְ אֲשֶׁר אֲהֵבָתֶךְ יְלָדַתּוּ אֲשֶׁר הִיא
טוֹבָה לָךְ מִשִּׁבְעָה בָּנִים׃ וַתִּקַּח נָעֳמִי
אֶת הַיֶּלֶד וַתְּשִׁתֵהוּ בְחֵיקָהּ וַתְּהִי לוֹ
לְאֹמֶנֶת׃ וַתִּקְרֶאנָה לוֹ הַשְּׁכֵנוֹת שֵׁם
לֵאמֹר יֻלַּד בֵּן לְנָעֳמִי וַתִּקְרֶאנָה שְׁמוֹ
עוֹבֵד הוּא אֲבִי יִשַׁי אֲבִי דָוִד׃ וְאֵלֶּה
תּוֹלְדוֹת פָּרֶץ פֶּרֶץ הוֹלִיד אֶת חֶצְרוֹן׃

vid.) Primus eſt *Serviens*, ab עבד *ſervivit*: alter eſt vel *Munus*, a ישׁ *munus*; vel *Exſiſtens*, a ישׁ *eſt*: tertius denique *dilectus*, vel a ידד, unde ידיד *dilectus*; vel a דוד *amicus*.

Chetzron autem genuit 14. *Ram* : *&* *Ram genuit* 15. *Hamminadab* . *Porro Hamminadab genuit* 16. *Nachſcon* : *&* *Nachſcon genuit* 17. *Salma*. *Salmon autem genuit Bohaz* : *&* *Bohaz genuit Hobed* . *Hobed autem genuit* 18. *Iſai* : *&* *Iſai genuit David* .

10. *Chetzron*) Interpretandus videtur *Sagitta ſtridens*, a חץ *ſagitta* , & רנן *clamavit prae laetitia* , aut *prae dolore & indignatione* : vel *atrium* a חצר : vel *foenum* , aut *porrum* a חציר.

11. *Ram*) Hunc LXX. & Matthaeus Cap. I. 3. appellant *Aram* : idem eſt , ac *Excelſus*, a רום *altum eſſe* .

12. *Hamminadab*) Hoc nomine deſignatur vel *populus munificus* ; *vel populi princeps*, ex עמם *texit* ; unde עם *populus*; & נדב *ſponte ad aliquid dandum moveri* ; ex quo נדיב *liberalis* ; & *princeps*. Hujus Hamminadabi filiam Eliſabeth accepit ſibi uxorem Aaron Moſis frater. Exod. VI. 23. ex qua ſummus Pontifex & Sacerdotes Hebraeorum proſeminati fuerunt.

13. *Nachſcon*) deducitur ex נחש *conjectavit* : *expertus eſt*: quapropter exponi poteſt *conjector* : *experiens* : vel *ſerpens* ; aut *chalybeus* : nam haec vocabula ex eadem etiam radice exſiſtunt. Nachſcon ſive Nahaſſon in Hebraeorum egreſſu ex Ægypto, princeps tribus Judae, primuſque ampla ſatis munera in dedicatione Tabernaculi obtuliſſe narratur , Num. VII. 12. 13. & ſeq.

14. *Salma*) Is etiam *Salmon* hic appellatur . *Veſtitus*, a שלם , unde eſt שלמה *indumentum*. Salma ſive Salmon hoſpi-

וְחֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת
עַמִּינָדָב׃ וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת נַחְשׁוֹן
וְנַחְשׁוֹן הוֹלִיד אֶת שַׂלְמָה׃ וְשַׂלְמוֹן
הוֹלִיד אֶת בֹּעַז וּבֹעַז הוֹלִיד אֶת עוֹבֵד׃
וְעוֹבֵד הוֹלִיד אֶת יִשָׁי וְיִשַׁי הוֹלִיד אֶת
דָּוִד׃

ſpitam Rahab, quae Jerichuntem Hebraeis prodidit, Joſ. II. duxit ſibi uxorem, ex eaque genuit Bohoz: hic Salmon nominatur *pater Bethlehem* I. Paral. II. 51. ex eo, quod illum Bethlehemitae generis ſui haberent auctorem.

15. *Iſai*) Hic vir a Graecis interpretibus, uti & apud Matthaeum Cap. I. 5. appellatur Ἰεσσαί; hinc eum Latini *Jeſſe* nominaverunt.

16. *Iſai genuit David*) David poſtremus natorum Iſai, ut in I. Paral. II. 13. primus ex tribu Judae, dum adhuc puer paternis gregibus cuſtodiendis vacaret, Rex Hebraeorum inauguratus fuit: unde multos magnoſque Reges, ipſumque adeo Regem regum Chriſtum Deus progigni voluit: idcirco ejus abavia Ruth ab Hebraeis אם מלכות *Em malcuth* Mater Regni, vocari ſolet: de qua ſic D. Hieronymus Epiſt. xxv. *Vide* ait, *quanti meriti ſit deſertae praeſtitiſſe ſolatium! Ex ejus ſemine Chriſtus oritur.*

Juvat denique haſce adnotatiunculas, quas libro Ruth adoleſcentulis linguae ſanctae ſtudioſis erudiendis illevimus, D. Joh. Chryſoſtomi verbis abſolvere.

re. Is Bohozo Jeſum Chriſtum, Ruth vero Eccleſiam comparans, haec Homil.3.In Matth. ſcripſit: *Conſidera ea quae in Ruth facta ſunt noſtris quadrare. Haec enim erat & alienigena, & in extremam delapſa pauperiem: ſed videns eam Bohoz, nec ipſius paupertatem deſpexit, nec generis ignobilitatem abominatus eſt: ſicut & Chriſtus Eccleſiam ſuſcipiens & alienigenam, & magnorum laborantem penuria bonorum, accepit eam conſortem.* Deinde ſubdit: *ſed quemadmodum Ruth illa, niſi prius reliquiſſet parentes, niſi domum contempſiſſet, & gentem, patriam, atque cognatos, numquam tali fuiſſet juncta connubio, ita Eccleſia etiam non ante amabilis efficitur ſponſo, quam patrios mores, rituſque reliquerit. Quod propheta quoque ad ipſam loquens ait Pſ.* XLV. II. *Obliviſcere populũ tuum & domum patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum. Hoc Ruth etiam fecit, & idcirco aeque ac Eccleſia, mater Regum effecta eſt: ipſius enim e ſtirpe eſt David.* Quod Chryſoſtomus diſſerit de Eccleſia, illud idem Eccleſiæ filii, ut a Jeſu Chriſto Domino noſtro ſuſcipiantur, eique perpetua jungantur caritate, praeſtare debent.

FINIS LIBRI RUTH.

JONAE

Digitized by Google

JONAE LIBER.

Propheta Jonas ſub Jeroboamo II. Iſraelis Rege floruit : domo Galilaeus erat; ortum enim duxit in oppido Gath-Opher ſeu Epher II. Reg. XIV. 25. quod oppidum in tribu Zabulonis ſitum erat Joſ. XIX. Tiberiadem verſus, ubi & ſepulchrum ejus oſtendebatur ; ut D. Hieronymus Praef. in Jon. ait enim : *Geth* (ſive *Gath*) ... *quae hodie appellatur Diocaeſarea, euntibus Tiberiadem haud grandis eſt viculus: ubi & ſepulchrum ejus* (Jonae) *oſtenditur*. Idem Hieronymus ad Paulinum de illo ſcribens , *Jonas* , inquit, *columba pulcherrima*, *naufragio ſuo paſſionem Domini praefigurans* , *mundum ad poenitentiam revocat*, *&* *ſub nomine Ninive ſalutem gentibus nuntiat*.

LIBER JONAE.

CAP. I.

ET *fuit verbum Domini ad* 1. *Jonam filium* 2. *Amittai dicendo. Surge, ito ad* 3. *Niniven civitatem grandem, & clama ad eam: quod aſcendit malitia eorum coram me. Et ſurrexit Jonas, ut fugeret in* 4. *Tharſis* * *a conſpectu Domini: & deſcendit* 5. *Japho, & invenit navem eun-*

1. *Jonam*) Jonae nomen *columbam* ſignificat a verbo ינה, de quo ſic Auguſt. l. XVIII. c. 30. de Civit. *Jonas propheta non tam ſermone Chriſtum, quam ſua quadam paſſione prophetavit: profecto apertius, quam ſi ejus mortem & reſurrectionem voce clamaret*.

2. *Amittai*) Is verti poteſt *Verax* ſeu *Veridicus*, ab אמת *veritas*. Hunc fuiſſe filium viduae Sarephtanae, quem ſuſcitavit Elias I Reg. XVII. 22. Judaei, qui fabellis oblectantur, comminiſcuntur. Iſid. Orig. l. VII. c. 8.

3. *Ninivem*) Hanc urbem, quam profani Scriptores Ninum appellant, condidit Aſſur Gen. X. 11. Ea ingentis, miraeque erat magnitudinis, ad laevam Tigris fluvii ſita in Aſſyria; Strabo l. XVI. initio & Plin. l. VI. c. 13. Ambitus ejus ſtadiis quadringentis & octoginta, ſeu milliariis ſexaginta, continebatur, Diodor. Sic. l. II. c. 3. moenia vero centum pedes alta, ea latitudine conſtructa erant, ut ternos currus aequatis frontibus gradientes caperent: a Medis tandem deleta fuit, ut prædixerat Propheta Nahum II. & III. Strabo l. XVI. initio. Exponenda videtur *Habitaculum* a נוה. vel *pulchritudo*, a נוי.

4. *Thar-*

יונה

א

וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל יוֹנָה בֶן־אֲמִתַּי
לֵאמֹר׃ קוּם לֵךְ אֶל־נִינְוֵה הָעִיר
הַגְּדוֹלָה וּקְרָא עָלֶיהָ כִּי־עָלְתָה רָעָתָם
לְפָנָי׃ וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה
מִלִּפְנֵי יְהוָה וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֳנִיָּה ׀
בָּאָה

4. *Tharſis*) Hic diverſi abeunt interpretes, hunc ut definiant locum. Nonnulli enim mare Oceanum putant; ut *ire in Tharſis* idem ſit, ac e Mediterraneo mari, trajecto freto Gaditano, vela facere in Oceanum: quidam Tarteſſum Beticae in Hiſpania; alii Tarſum Ciliciæ eſſe arbitrantur: ſed cunctis vero ſimilius autumare videntur, qui regionem eſſe opinantur, quam modo Americam nominamus, quo mercatores Carthaginenſes, appellati *negotiatores Tharſis*, frequentiſſime commeabant; & Peruvianum in eo præcipue Regnum, quod argento, auroque abundare conſtat, ut aſſeritur Jerem. x. 9. Vide Tabulas Sacr. Geograph. poſt Bibl. ſacr. Edition. Anton. Vitrè.

* *A conſpectu Domini*) Hebr. *de ad facies Domini*.

5. *Japho*) Urbs maritima Judaeorum : quae utrum in tribu Dan, an vero in tribu Ephraim ſita fuerit, non liquet inter Geographos: portu celebris erat. Strab. lib. XVI. quo portu erat inſtructa abuſque Salomonis aevo. II. Paral. II. 15. 16. Graecis appellatur

euntem Tharſis , deditque mercedem ejus , & deſcendit in eam , ut iret cum eis in Tharſis 6. *a conſpectu Domini . Dominus autem* 7. *injecit ventum ingentem in mare ; & fuit tempeſtas magna in mari :* 8. *ut navis putaret fractum iri . Tum extimuerunt nautae , & clamaverunt unuſquiſque ad Deos ſuos , & projecerunt vaſa , quae in navi (erant ,) in mare ;* 9. *ut allevarent ſibi : Jonas vero deſcenderat ad latera navigii , & cubuerat , & arto ſomno ſopitus erat . Acceſſit autem ad eum princeps navicularius ; dixitque ei , quid tibi , conſopite ? Surge , clama ad Deum tuum ; ſi forte ſerenum praebeat ſe Deus nobis , & non pereamus . Tum dixerunt unuſquiſque ad ſoda-*

tur Ἰόππη, Latinis vero *Joppe* : celeberrima apud utroſque , tum conditu ejus ante diluvium . tum fabula Andromedae ibi ſaxo illigatae , ut a bellua marina devoraretur : cui fabulae argumentum praebuiſſe Jonam a ceto deglutitum , facile patet . Nunc vulgo *Jaffa* dicitur , ab Hebraico nomine *Japho* ; quod vertitur *Pulchritudo* , a יפה *pulcher fuit* . Idcirco Caecilius Rhetor religione Judaeus (qui ſub Auguſto floruit) quia ipſe ſe inſcribit fuiſſe ἀπὸ τῆς Καλῆς ἀκτῆς , putatur a Scipione Sgambato ad *Joppen* pertinuiſſe ; nam ea vox Hebraice idem ſonat , quod Graece καλὴ ἀκτή *pulchra ora maritima* .

6. *A conſpectu Domini*) A loco ſcilicet , ubi ei ſe praeſentem exhi-

Digitized by Google

בָּאָה תַרְשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ
לָבוֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה׃
וַיהוָה הֵטִיל רוּחַ־גְּדוֹלָה אֶל הַיָּם וַיְהִי
סַעַר־גָּדוֹל בַּיָּם וְהָאֳנִיָּה חִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר׃
וַיִּירְאוּ הַמַּלָּחִים וַיִּזְעֲקוּ אִישׁ אֶל־אֱלֹהָיו
וַיָּטִלוּ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בָּאֳנִיָּה אֶל־הַיָּם
לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם וְיוֹנָה יָרַד אֶל־יַרְכְּתֵי
הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיֵּרָדַם׃ וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב
הַחֹבֵל וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לְּךָ נִרְדָּם קוּם
קְרָא אֶל אֱלֹהֶיךָ אוּלַי יִתְעַשֵּׁת הָאֱלֹהִים
לָנוּ וְלֹא נֹאבֵד׃ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל

G רֵעֵהוּ

hibuerat; non quaſi Deo ubivis gentium ſe latere poſſe putaret, qui propheta erat, ſed quia ſperabat fore in remotas regiones profugus, ut minime ab eo revocaretur, in Niniven remittendus.

7. *Injecit ventum ingentem &c.*) Nam *Sequitur ſuperbos ultor a tergo Deus.* Sen. in Herc. Furen.

8. *Ut Navis putaret fractum iri*) i. e. ut vectores putarent, ſe fracta navi naufragium facturos.

9. *Ut allevarent ſibi*) ut ſcilicet leviorem ſibi redderent navem; uti fieri ſolet in magnis tempeſtatibus. Act. Apoſt. XXVII. 18. 38. Hebr. *ad allevandum deſuper ſe.*

10. *Con-*

ſodalem ſuum ; venite , & 10. conjiciamus ſortes , & 11. cognoſcamus propter quem malum hoc (accidit) nobis : & conjecerunt ſortes ; & cecidit ſors ſuper Jonam . Tum dixerunt ad eum , indica nunc nobis ; propter quid 12. ecquis malum hoc (accivit) nobis : quod (eſt) munus tuum , & unde veniſti : quae terra tua ; & 13. unde gentium tu (es .) Et reſpondit ad eos , 14. Hebraeus ego : & Dominum Deum caeli ego colo , qui fecit mare , ac 15. ter-

10. *Conjiciamus ſortes*) Nempe divinatorias , quibus occultum quid inquiritur cognoſcendum . Hujuſmodi genus divinationis & ridet Tullius , & jam tum communi vita exploſum fuiſſe teſtatur , lib. II. de Divinat. ubi ſortes Praeneſtinas , ceteraſque ſortes perſequitur . Hanc autem nautarum ſortem etſi vanam , plenamque ſuperſtitionis , ut habendae ſunt univerſae , tamen direxit Deus , ut Jonas reus deprehenderetur , ac reſipiſceret : D. Hieronymus hic : *Fugitivus* (Jonas) inquit , *ſorte deprehenditur non viribus ſortium , & maxime ſortibus Ethnicorum , ſed voluntate ejus , qui ſortes regebat incertas* .

11. *Cognoſcamus propter quem &c.*) Repentinam illam , & inſolitam procellam ob crimen alicujus ex vectoribus immiſſam eſſe arbitrabantur : ita qui cum Diagora Melio navigabant , ei tanquam atheo adverſam tempeſtatem , qua jactabantur , acceptam ferebant . Cic. de Nat. Deor. lib. III. prope finem .

12. *Ecquis*) Praefixum ל ali-

רֵעֵהוּ לְכוּ וְנַפִּילָה גוֹרָלוֹת וְנֵדְעָה בְּשֶׁלְּמִי
הָרָעָה הַזֹּאת לָנוּ וַיַּפִּלוּ גּוֹרָלוֹת וַיִּפֹּל
הַגּוֹרָל עַל יוֹנָה׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הַגִּידָה
נָּא לָנוּ בַּאֲשֶׁר לְמִי הָרָעָה הַזֹּאת לָנוּ
מַה מְּלַאכְתְּךָ וּמֵאַיִן תָּבוֹא מָה אַרְצֶךָ
וְאֵי־מִזֶּה עַם אָתָּה׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
עִבְרִי אָנֹכִי וְאֶת יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם
אֲנִי יָרֵא אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַיָּם וְאֶת

ל aliquando indicat Nominativum : idcirco vocē למי recto caſu *ecquis* exponendam ſtatui. Rogant vero prophetam nautae non modo quis ſit, quidque muneris gerat; ſed etiam de patria populoque ejus inquirunt: quum enim morum innocentiam prae ſe ferret vultu, eum quidem ſi minus proprio, aliquo certe vel patriae, vel populi ſui magno ſcelere, quod tempeſtas ulciſceretur, obligatum eſſe ſuſpicabantur.

13. *Et unde gentium*) Hebr. *& unde populo*; quemadmodum Latine, *unde Domo*. Virg. Æn. VIII. 114.

14. *Hebraeus ego*) Abraham primus Gen. XIV. 13. vocatur *Hebraeus* העברי *abibri* (Italice *l'Ebreo*) quaſi *tranſitor*, ab עבר *tranſivit*: nam e regione Chaldaea, trajecto Euphrate fluvio, in terram Chanahan migravit: aut quaſi *tranſeuphrataeus*. Itaque ab Abraham poſteri

15. *terram*. Tum 16. *timuerunt viri timore magno; dixeruntque ad eum, quid hoc feciſti? Etenim noverunt viri, quod a conſpectu Domini is fugeret; nam indicavit eis. Dixerunt autem ei*, 17. *quid faciemus tibi, ut quieſcat mare* 18. *adverſus nos?* 19. *nam mare ibat, & concitatius turbine jactabatur. Et reſpondit eis, tollite me, ac* 20. *projicite me in mare;* 21. *& conticeſcet mare contra vos: quia novi ego, quod propter me turbo magnus hic (eſt) ſuper vos.*

22. *Et*

ſteri ejus fuerunt *Hebraei* nominati.

15. *Terram*) Hebr. *aridam*, & ſic in Script. paſſim terra vocatur: non ſecus Latine *aqua*, per adjunctum, *gelida* dicitur.... *foribuſque repulſum Perfundit gelida.* Hor. II. Serm. Sat. 7. Et Matth. x. ultimo, *poculum* ψυχρῦ *frigidae*. Nec ſecus terra & mare ſolent Graece per adjuncta deſignari, ſubſtantivo non addito. Henr. Steph. in Append. parte II. p. 122. Τραφερός, inquit, *aridus, ſiccus. Saepe autem* τραφερὴ *a poetis terra ſeu continens: ſicut* ὑγρὴ (ab ὑγρὸς *humidus*) *de mari*. Hom. Il ξ. οἵ μ' οἴσουσιν ἐπὶ τραφερήν τε καὶ ὑγρήν. *Qui me ferent per terram & mare*. Plura apud eundem vide.

16. *Timuerunt viri timore magno*) Verebantur enim, ut qui mandata praepotentis Dei detrectantem apud ſe recepiſſent, ne poena eadem, quam repeti ab eo videbant, plecterentur: ſiquidem ratio & experientia Ethnicos ipſos docuerat, improborum contubernium eſſe pertimeſcendum; hinc Horatius lib. III. Od. 2. cecinit... *vetabo, qui*

Cere-

הַיַּבָּשָׁה׃ וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה זֹּאת עָשִׂיתָ כִּי יָדְעוּ
הָאֲנָשִׁים כִּי מִלִּפְנֵי יְהוָה הוּא בֹרֵחַ כִּי
הִגִּיד לָהֶם׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה נַּעֲשֶׂה
לָּךְ וְיִשְׁתֹּק הַיָּם מֵעָלֵינוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ
וְסֹעֵר׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שָׂאוּנִי וַהֲטִילֻנִי
אֶל הַיָּם וְיִשְׁתֹּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם כִּי יוֹדֵעַ
אָנִי כִּי בְשֶׁלִּי הַסַּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם׃
ויחתר

Cereris ſacrum Vulgarit arcanae ſub iiſdem Sit trabibus, fragilemque mecum Solvat faſelum: ſaepe Dieſpiter Neglectus inceſto addidit integrum.

17. *Quid faciemus tibi?*) *Rogant*, ait S. Hieronymus, *ut ipſe remedio ſit, qui auctor peccati fuerat: ſi culpa eſt, quod te ſuſcepimus, quid facere poſſumus, ne Dominus iraſcatur?*

18. *Adverſus nos*) Hebr. *a contra nos*.

19. *Nam mare ibat, & concitatius &c.*) *Ut oſtenderet*, inquit D. Hieronymus *ultionem Creatoris ſe differre non poſſe*.

20. *Projicite me in mare*) Magnanimam Jonae caritatem hìc advertas: ut enim alios ab interitu liberaret, Deoque irato fieret ſatis, ipſe unus tanquam piaculum & luſtramentum ſeſe in mare praebuit projiciendum.

21. *Et conticeſcet mare contra vos*) Jonas typus fuit, ut antea diximus, Jeſu Chriſti; qui ad mortem ſe ſe obtulit, ut tempeſtas, qua

22. Et remigarunt viri ad redeundum in terram, & non potuerunt, quia mare ibat, & tumultuabatur in eos. Et clamaverunt ad Dominum, & dixerunt, quaeſumus, Domine, ne nunc pereamus ob animam viri hujus; 23. & ne ponas ſuper nos ſanguinem innocentem: quia tu, Domine, quemadmodum libuit, feciſti. 24. Tum tulerunt Jonam, & miſerunt eum in mare: & ſtetit mare ab aeſtu ſuo. 25. Et timuerunt viri timore magno Dominum: 26. & obtulerunt ſacrificium Domino, & nuncuparunt vota.

C A P. II.

Et paravit Dominus 1. piſcem ingentem, ut deglutiret Jo-

qua genus humanum ad aeternum interitum demergebatur, conquieſceret.

22. *Et remigarunt viri &c.*) Parem gratiam nautae magnanimo viro referre ſtudent: hic enim, ut illi vivant, morti ſe offert; hi vero ne ille mortem oppetat, diſcrimini objectant caput, *magis volentes perire*, inquit D. Hieron. *quam perdere* tantum virum.

23. *Et ne ponas ſuper nos ſanguinem &c.*) i. e. ab hujuſce viri nece innoxii ſimus; tuis enim imperiis obtemperamus.

24. *Tum tulerunt Jonam*] *Non dixit*, ait S. Hieron. *Arripuerunt: non ait, Invaſerunt; ſed Tulerunt: quaſi cum obſequio & honore portantes miſerunt in mare non repugnantem, ſed praebentem manus ipſorum voluntati.*

25. *Et timuerunt viri &c.*) Maris æſtuantis ſubitam tranquillitatem miraculo tribuerunt nau-

tae,

וַיַּחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים לְהָשִׁיב אֶל הַיַּבָּשָׁה וְלֹא
יָכֹלוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסֹעֵר עֲלֵיהֶם׃
וַיִּקְרְאוּ אֶל יְהוָֹה וַיֹּאמְרוּ אָנָּה יְהוָֹה אַל
נָא נֹאבְדָה בְּנֶפֶשׁ הָאִישׁ הַזֶּה וְאַל תִּתֵּן
עָלֵינוּ דָּם נָקִיא כִּי אַתָּה יְהוָֹה כַּאֲשֶׁר
חָפַצְתָּ עָשִׂיתָ׃ וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיְטִלֻהוּ
אֶל הַיָּם וַיַּעֲמֹד הַיָּם מִזַּעְפּוֹ׃ וַיִּירְאוּ
הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה אֶת יְהוָֹה וַיִּזְבְּחוּ
זֶבַח לַיהוָֹה וַיִּדְּרוּ נְדָרִים׃

ב

וַיְמַן יְהוָֹה דָּג גָּדוֹל לִבְלֹעַ

את

tae, Deumque Jonae ac Hebraeorum non modo ſubitae illius cum procellae, tum tranquillitatis auctorem, ſed etiam fortaſſe verum eſſe Deum agnoverunt.

25. *Et obtulerunt ſacrificium*) Obtuliſſe ſacrificium dicuntut, eo quod ſe oblaturos ſponderunt, confecto itinere; nam ſaepe in Script. rei faciendae deliberatio pro ipſa re confecta uſurpatur.

1. *Piſcem ingentem*) Matth. XII. 40. ejuſmodi piſcis appellatur *κῆτος cetus*, qui vulgo pro *balaena* ſumitur: ſed generatim omne

Jonam: 2. *fuitque Jonas in viſceribus piſcis tribus diebus, & tribus noctibus*. 3. *Preceſque fudit Jonas ad Dominum Deum ſuum: de ventre piſcis. Et ait, clamavi prae angore meo ad Dominum*, 4. *& exaudivit me*: 5. *de ventre ſepulchri vociferatus ſum, audiviſti vocem meam. Nam projeciſti me in profundum in cor marium*; 6. *et*

mne marinum animal immanis magnitudinis, dicitur *cetus*. Hinc Athenaeus l.VII. *fieri cetum* ſcribit *θύννον ὑπερβαλλόντως αὐξανόμενον thynnum ſupra modum excreſcentem*; & apud Nonium Varro *cetarios* nominat thynnorum piſcatores; quemadmodum Horatius II. Sat. V. thynnorum & praegrandium piſcium vivaria vocat *cetaria*: *Plures adnabunt thynni, & cetaria creſcent*. Idcirco, quum balaena, ut ut vaſta ſit bellua, tamen gulae meatus habeat anguſtos, ut ſolidum hominem deglutire nequeat, interpretes recentiores putant a monſtro marino deglutitum fuiſſe Jonam, quod *καρχαρίαν carchariam*, & *τριτῶνος κύνα Tritonis canem* appellat Lycophron. Nam is Herculem (cui omnia grandia adſcribi ſolebant) armatum inſiluiſſe ait in fauces hujuſce canis a Neptuno immiſſi, ut eum devoraret; triduoque in ventre immanis ceti delituiſſe; cujus extis dilaceratis, poſt triduum prodiiſſe tradit: hac Lycophr. fabella hiſtoriam Jonae referri, nemo non videt. *Carcharia* porro ob gulae vaſtitatem, etiam *lamia* vocatur, de qua ſic Rondelet. l. XIII. de Piſc. c. 12.: *Piſcis eſt carnivorus, voraciſſi-*

אֶת יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בִּמְעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה
יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת׃
וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֶל יְהוָה אֱלֹהָיו מִמְּעֵי
הַדָּגָה׃ וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל
יְהוָה וַיַּעֲנֵנִי מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי שָׁמַעְתָּ
קוֹלִי׃ וַתַּשְׁלִיכֵנִי מְצוּלָה בִּלְבַב יַמִּים

gus: cadavera enim mortuorum etiam integra vorat; quod ex diſſectione compertum eſt. Maſſiliae enim & Nicaeae aliquando captae ſunt lamiae in quarum ventriculo homo loricatus inventus eſt.

2. *Fuitque Jonas in viſceribus piſcis tribus diebus &c.*) Nemo hìc vim divinam non agnoſcit, qua Jonas in voraciſſimae belluae alvo & incolumis, & mentis compos tamdiu ſervatur.

3. *Preceſque fudit Jonas*) Anguſtiae preces exprimunt: idcirco Deus in anguſtum cogit, ſi forte deerraverint, ſervos ſuos, ut malo preſſos ad ſe compellat, & revocet.

4. *Exaudivit me*) Nam praeſto eſt ſupplicibus Deus, nec unquam reſpuit juſtas preces: Etenim *Deus natura miſericors eſt*, ait D. Hieronymus, *& paratus ut ſalvet clementia, quos non poteſt ſalvare juſtitia*.

5. *De ventre ſepulchri*) De vaſto nempe aequoris barathro, antequam deglutitus fuiſſet a piſce: vel de ipſo piſcis ventre. Ennius apud Druſium ita de vultu-

*6. et flumen circumdedit me : omnes undae tuae , & fluctus tui ſuper me tranſierunt . Tum ego dixi : ejectus ſum e conſpectu oculorum tuorum : veruntamen * rurſus reſpiciam ad templum ſanctitatis tuae : Obruerunt me aquae 7. uſque ad animam ; abyſſus circumdedit me : 8. alga implicata eſt capiti meo . 9. Ad extrema montium deſcendi ; 10. terrae vectes ſuper me in perpetuum : verum eduxiſti ex interitu vitam meam , Domine Deus meus .*

11.

turis ventre : *Heu! quam crudeli condebat membra ſepulchro .*

6. Et flumen) Et mare : ſic Oceanum appellat *flumen* Homerus Il. ξ 245. .... καὶ ἂν ποταμοῖο ῥέεθρα Ὠκεανοῦ .... *etiam fluminis fluenta . Oceani* ..... Et Odyſ. Λ. 156. Μέσσῳ γὰρ μεγάλοι ποταμοὶ καὶ δεινὰ ῥέεθρα· Ὠκεανὸς μὲν πρῶτα .... *Nam magni in medio fluviique , & vaſta fluenta : Oceanus primum quidem .* Contra fluvius Timavus appellatur *Mare* a Virgilio Æn. I. 249. *Unde per ora novem vaſto cum murmure montis It mare proruptum , & pelago premit arva ſonanti .*

* *Rurſus reſpiciam*) Hebr. *adjiciam ad reſpiciendum* : Hebraiſmus notus ; quemadmodum etiam , *ad templum ſanctitatis tuae* , pro *ad templum ſanctum tuum* . Jonas in Regno Samariae (erat enim Zabulonites) degebat : inde tamen templum Hieroſolymit. ut ingens piorum Iſraelitarum numerus , clam Rege idololatra qui id vetuerat , frequens adibat : ſperat igitur , etſi in tanto diſcrimine verſaretur , ſe iterum templum viſurum , ubi Deo meritas gratias perſolveret .

7.

וְנָהָר יְסֹבְבֵנִי כָּל־מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי
עָבָרוּ׃ וַאֲנִי אָמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי מִנֶּגֶד
עֵינֶיךָ אַךְ אוֹסִיף לְהַבִּיט אֶל הֵיכַל
קָדְשֶׁךָ׃ אֲפָפוּנִי מַיִם עַד נֶפֶשׁ תְּהוֹם
יְסֹבְבֵנִי סוּף חָבוּשׁ לְרֹאשִׁי׃ לְקִצְבֵי
הָרִים יָרַדְתִּי הָאָרֶץ בְּרִחֶיהָ בַעֲדִי לְעוֹלָם
וַתַּעַל מִשַּׁחַת חַיַּי יְהוָה אֱלֹהָי׃

7. *Uſque ad animam*) Ut jam animam ſpiritumque intercluderent. Hebraiſmus.

8. *Alga implicata eſt capiti meo*) Carrectis in maris fundo involutus, plane enatare nequibam : quo in ſtatu fuerat, antequam a ceto devoraretur, Jonas deſcribit.

9. *Ad extrema montium*) Hebr. *ad inciſiones montium* ; Targum vero *ad radices montium:* at R. Abrah. *ad loca ubi exciſi ſunt montes*: cavernas ſignificare videtur, quae ſunt ad radices montium in fundo maris.

10. *Terrae vectes ſuper me in perpetuum*) Hebraice, *terrae vectes ejus* &c. illud *ejus*, quia de more linguae Hebraicae redundat, abſtulimus. *Terra* porro hic accipitur pro maris profundo, ut in Cantico Moſis Exod. xv, 12. itaque *terrae vectes ſuper me in perpetuum* idem eſt, ac repagula maris profundi, ne unquam emergerem, me coercebant.

11.

11. *Quum deficeret in me anima mea ; Domini recordatus ſum : & venit ad te deprecatio mea ; ad templum ſanctitatis tuae.* 12. *Qui ſervant vanitates mendacii ; pietatem ſuam derelinquent. Ego vero in voce laudis ſacrificabo tibi ; quae vovi reddam :* 13. *ſalus (eſt) Domini. Tunc praecepit Dominus piſci : &* 14. *evomuit Jonam in terram.*

C A P. III.

Et fuit verbum Domini ad Jonam 1. *ſecundo dicens. Surge, vade in Niniven, urbem magnam : & profer ad eam praedicationem ; quam ego loquor ad te. Et ſurrexit Jonas, & abiit in Niniven ſecundum verbum Domi-*

11. *Quum deficeret in me*) Hebr. *in deficiendo in me*: quum ſpe omni vitæ tot malis obrutus plane deſtituerer ; tamen de tua miſericordia non deſperavi.

12. *Qui ſervant vanitates &c.*) Qui colunt idola (de nautis Ethnicis, qui eum in mare projecerant, loqui videtur) *pietatem ſuam derelinquent* i.e. pia vota Deo nuncupata negligent.

13 *Salus (eſt) Domini*) Salus eſt penes Dominum, qui ſolus ſervare poteſt.

14 *Evomuit Jonam in terram*) Quo terrarum Jonam evomuerit cetus, in Script. deſideratur : nonnulli apud Joppen, unde is triduo ante ſolverat, ejectum fuiſſe putant : alii ad montis radices longe in mare procurrentis Berythum inter & Tripolim in Phoenice, expoſi-

בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה זָכָרְתִּי
וַתָּבוֹא אֵלֶיךָ תְּפִלָּתִי אֶל־הֵיכַל קָדְשֶׁךָ׃
מְשַׁמְּרִים הַבְלֵי־שָׁוְא חַסְדָּם יַעֲזֹבוּ׃ וַאֲנִי
בְּקוֹל תּוֹדָה אֶזְבְּחָה־לָּךְ אֲשֶׁר נָדַרְתִּי
אֲשַׁלֵּמָה יְשׁוּעָתָה לַיהוָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה
לַדָּג וַיָּקֵא אֶת־יוֹנָה אֶל הַיַּבָּשָׁה׃

ג

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה שֵׁנִית לֵאמֹר׃
קוּם לֵךְ אֶל נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדֹלָה וּקְרָא
אֵלֶיהָ אֶת־הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹּבֵר
אֵלֶיךָ׃ וַיָּקָם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל־נִינְוֵה כִּדְבַר
יְהוָה

poſitum fuiſſe autumant; qui mons hodieque *Jonae mons* nuncupatur, ubi rupes duabus leucis ab Alexandriola (vulgo *Aleſandretta*) in quam projectus propheta fuit, ab incolis etiamdum oſtenditur. Non abſurdae quidem ſententiae, neque cum Geographia pugnantes, uti hac de re ceterae, exiſtimantur: ſed inter conjecturas de re plane incomperta ſunt amandandae.

1. *Secundo*) Hebr. *Secunda* i. e. *vice:* femininum genus pro neutro, quo Hebraei carent, adhibetur. Sane non audebat Jonas, qui primam legationem per

Domini : Ninive autem erat 2. civitas magna Deo ; 3. itinere trium dierum . 4. Coepitque Jonas ingredi per urbem itinere diei unius : & clamavit , atque ait ; adhuc 5. quadraginta dies (reſtant ;) & Ninive ſubvertetur . Et 6. crediderunt viri Ninives in Deum : indixeruntque jejunium, & induerunt 7. cilicia ; a magno eorum aduſque parvum eorum . Pervenit autem haec res ad

per contumaciam ſuam fecerat irritam , Niniven proficiſci , niſi rurſus id ſibi a Deo mandaretur ; meminerat enim exempli illius Numeror. XIV. 1, 2, 40.

2. *Civitas magna Deo*) Nimirum praeſtantiſſima , & inuſitatae , inauditaeque magnitudinis. Mos eſt Hebraeis addendi nomen *Dei* rebus quibuslibet , quarum amplitudinem , praeſtantiam , magnitudinemque proferre ſatagunt ; ut *cedri Dei* , *montes Dei &c.* Et quidem refert Diodorus lib. II. apud Fullerum in Miſcellaneis , in urbe Ninive condenda centum quadraginta hominum myriades annis octo perpetuis laboraſſe.

3. *Itinere trium dierum*) Iter diei idem eſt ac Romanis *manſio* , Graecis vero σταθμὸς *ſtatio* ; quod quidem varie definitur : at Graeci σταθμῷ ut plurimum quinque paraſangas tribuunt ; ut tradit Xenophon lib. IV. Anabaſeos i. e. viginti paſſuum millia : nam paraſanga quatuor milliaria complectebatur . Quapropter trium dierum iter , quo magnitudo Ninives hic definitur , de ambitu ejus obeundo intelligendum eſt , ſecundum Diodori Sic. menſu-

יְהוָה וְנִינְוֵה הָיְתָה עִיר־גְדוֹלָה לֵאלֹהִים
מַהֲלַךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים׃ וַיָּחֶל יוֹנָה לָבוֹא
בָעִיר מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמַר עוֹד
אַרְבָעִים יוֹם וְנִינְוֵה נֶהְפָּכֶת׃ וַיַּאֲמִינוּ
אַנְשֵׁי נִינְוֵה בֵּאלֹהִים וַיִּקְרְאוּ־צוֹם וַיִּלְבְּשׁוּ
שַׂקִּים מִגְּדוֹלָם וְעַד־קְטַנָּם׃ וַיִּגַּע הַדָּבָר
אֶל

ſuram, qui lib. II. cap. 3. ſexaginta milliaribus circuitum ejus contineri tradit, ut ante diximus pag. 46. adnot. 3.

4. *Coepitque ... ingredi &c.*) Tantum ſcilicet urbis, fora, vicoſque perreptans, obambulavit, quantum poterat uno die.

5. *Quadraginta dies*) LXX. *tres* dies habent pro *quadraginta*. Verum Theodoretus, Theophylactus, aliique mendum eſſe librariorum putant, quod e primis Graecis codicibus perperam hìc exſcriptis in ceteros codices repſit: nam Hebraeus, Chaldaeus, Syrus, priſcique ex Graecis interpretes *quadraginta* nuſquam variantes ferunt.

6. *Crediderunt ... in Deum*) Dei ſcilicet verbis, quae per Jonam protulerat Ninivitis.

7. *Cilicia*) Hebr. שקים *ſakkim*: quae vox שק cum *ſaccum* notat, vas nimirum ex tela, aut corio, aut alia quavis materia, quo quid reponitur (Itale *ſacco*;) tum indumenti craſſioris & aſperioris, genus, quod luctus & anxietatis tempore, ut hìc, exutis elegantioribus

ad 8. *Regem Ninives ; ſurrexitque e ſolio ſuo, amovitque indumentum ſuum a ſe : & opertus eſt cilicio ; 9. ſeditque in cinere .* 10. *Juſſitque proclamari , edixitque per Niniven* 11. *ex decreto Regis , optimatumque ejus , dicendo : homo , & jumentum ,* 12. *bos & pecus ne guſtent quicquam , ne paſcant ; & aquam ne bibant .* 13. *Et operiantur ciliciis homo , & jumentum ; clamentque ad Deum vehementer : redeatque unuſquiſque a via ſua prava ; & ab iniquitate , quae (eſt) in manibus eorum . Quis*

bus veſtibus , uſurpabatur (Itale *Ciliccio* .)

8. *Regem Ninives*) Ex interpretibus nonnulli , hunc Regem fuiſſe opinantur Sardanapalum , vitiorum omnium colluvione foediſſimum , *qui incidi juſſit in buſto* , ut Cicero ſcriptum reliquit Tuſcul. v. prope finem : *Haec habeo , quae edi , quaeque exſaturata libido Hauſit : at illa jacent multa , & praeclara relicta* : aliis vero Phul creditur fuiſſe , Sardanapali pater , homo nec optimus , nec peſſimus , ait Grotius : quae quidem ſententia ſecundum Uſſerium veriſimilior videtur . Hic idem Phul Rex ille Aſſyriae eſt , cui Manahem Rex Iſrael mille talenta argenti dedit , ut ei opem ferret , Regnumque firmaret . II. Reg. xv. 19.

9. *Seditque in cinere*) In poenitentia cinerem olim & cilicium adhiberi , patet etiam Matth. xi. 21.

10. *Juſſitque proclamari*) Hebr. *& fecit proclamare* (Ital. *e fe bandire* .)

11. *Ex decreto Regis , opti-*

אֶל מֶלֶךְ נִינְוֵה וַיָּקָם מִכִּסְאוֹ וַיַּעֲבֵר
אַדַּרְתּוֹ מֵעָלָיו וַיְכַס שַׂק וַיֵּשֶׁב עַל הָאֵפֶר׃
וַיַּזְעֵק וַיֹּאמֶר בְּנִינְוֵה מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וּגְדֹלָיו
לֵאמֹר הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבָּקָר וְהַצֹּאן
אַל יִטְעֲמוּ מְאוּמָה אַל יִרְעוּ וּמַיִם אַל
יִשְׁתּוּ׃ וְיִתְכַּסּוּ שַׂקִּים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה
וְיִקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה וְיָשֻׁבוּ אִישׁ
מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמִן הֶחָמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם׃

optimatumque ejus) Hinc patet, Aſſyriorum Regum ſententiae in rebus graviſſimis, ut ea legis ineluctabilis vim haberet, placita quoque procerum acceſſiſſe.

12. *Bos & pecus ne guſtent quicquam &c.*) Jejunium beſtiarum nuſquam legitur apud Hebraeos; quod tamen apud profanos ſervabatur, ut in morte Caeſaris Virgilius Ec. v. 23. *Non ulli paſtos illis egere diebus, Frigida Daphni, boves ad flumina: nulla neque amnem Libavit quadrupes; nec graminis attigit herbam.* Sed haec referenda videntur ad ea, quae Svetonius ſcripſit de prodigiis, quae mortem J. Caeſaris praeceſſiſſe, narrantur in ejus Vita cap. 81. *Proximis diebus equorum greges, quos in trajiciendo Rubicone flumine conſecrarat ... comperit pertinaciſſime pabulo abſtinere.* Conſule ibi Torrentium.

13. *Et operiantur ciliciis homo & jumentum*) In locupletum virorum exequiis equos obſoletis, ni-

15. *Quis ſcit, convertatur; & 16. miſereſcat Deus: & avertatur ab aeſtu irae ſuae, & non pereamus. Vidit autem Deus opera eorum, 17. quod converſi eſſent a via eorum prava: & poenituit Deum mali, quod ait ſe facturum eis, & non fecit.*

C A P. IV.

1. *Et aegre fuit Jonae aegritudine magna: & ira exarſit ei. Tum oravit ad Dominum, aitque; obſecro, Domine, 2. nonne hoc (eſt) verbum meum, 3. quum adhuc eſſem in terra mea; qua de re anteverti, ut fugerem in Tharſis? quia novi, quod tu (ſis) Deus clemens, & misericors, tardus ad iras; & multae miſerationis; * recedaſque a ſupplicio (ſumendo) 4. Nunc vero, Domine, tolle quaeſo animam meam a me: nam bona mors mea prae*

nigriſque pannis obductos (quod fit hodieque) in funebri pompa duci, teſtatur D. Chryſoſt. Hom. III. ad pop. Antiochenum.

15. *Quis ſcit*) Idem eſt, ac *forſan*: quemadmodum in linguis vernaculis, *chi ſa*, *chi lo ſa* pro dubitandi adverbio *forſe* uſurpatur.

16. *Miſereſcat*) Hebr. *poeniteat*; ut & infra: i. e. abſtineat a poenis infligendis.

17. *Quod converſi eſſent &c.*) Quod eſt quidem feriae, ſincerae que poenitentiae indicium, & fructus.

1. *Et aegre fuit Jonae &c.*) Hac aegritudine Jonam poſt quadrageſimum diem, quum urbem adhuc ſtantem vide-

מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְנִחַם הָאֱלֹהִים וְשָׁב
מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְלֹא נֹאבֵד׃ וַיַּרְא הָאֱלֹהִים
אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה
וַיִּנָּחֶם הָאֱלֹהִים עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר
לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה׃

ד

וַיֵּרַע אֶל יוֹנָה רָעָה גְדוֹלָה וַיִּחַר לוֹ׃
וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה וַיֹּאמַר אָנָּה יְהוָה
הֲלוֹא זֶה דְבָרִי עַד הֱיוֹתִי עַל אַדְמָתִי
עַל כֵּן קִדַּמְתִּי לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה כִּי יָדַעְתִּי
כִּי אַתָּה אֵל חַנּוּן וְרַחוּם אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב חֶסֶד וְנִחָם עַל הָרָעָה׃ וְעַתָּה יְהוָה
קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי

deret, affectum fuiſſe licet conjicere: verebatur enim, ne vanum eum mendacemque fingerent Ninivitae, ut ex ſequentibus patet.

2. *Nonne hoc eſt verbum meum &c.*] Quod nimirum cum animo cogitabam.

3. *Quum adhuc eſſem*) Hebr. *adhuc eſſe me.*

* *Recedaſque a ſupplicio*) Hebr. *poeniteatque ſuper ſupplicio.*

4. *Tolle quaeſo animam meam &c.*) Mori malit, quam cum ignominia vivere illa, qua vanum ob vaticinium notandus eſſe ſibi videbatur, ait Theodoretus.

prae vita mea. Ait autem Dominus: num recte indignatio accenſa eſt tibi? Exierat porro Jonas ex urbe, manſitque 5. *ab oriente urbis: & fecit ſibi illic umbraculum, ſeditque ſub eo in umbra;* 6. *donec videret quid foret in civitate. Paravit autem Dominus* 7. *ricinum; & excrevit deſuper Jonam, ut eſſet umbra ſuper caput ejus, ad levandum eum ab aegrimonia ſua: & laetatus eſt Jonas de ricino laetitia magna.* 8. *Excitavit autem Deus vermem; quum aſcenderet aurora poſtri-*

5. *Ab oriente &c.*) E regione plagae orientalis.

6. *Donec videret, quid foret in civitate*) An aliquid ſaltem ſupplicii ſumeretur de Ninivitis.

7. *Ricinum*) Interpretum alii *cucurbitam*; ut Graeci omnes; apud quos pingitur etiam ſub cucurbitae planta propheta Jonas: imaginem hujus rei e lamina metallica deſcriptam exhibet Philippus Buonarrotius in eruditiſſimo tractatu Italice ſcripto; ubi figuras in cimeliis quibuſdam vitreis depictas illuſtrat, pag. 2. Tab. I. Fig. 1. alii *hederam* expoſuerunt: D. Hieronymus quoque *hederam* vertit: verum *hic ſecuti ſumus*, ait, *veteres translatores, qui & ipſi hederam interpretati ſunt, quae Graece appellatur κισσος; aliud enim quid dicerent, non habebant*. Sed plantam fuiſſe tradit a cucurbita, atque hedera plane aliam. Scribit enim: *Eſt autem genus virgulti vel arbuſculae, lata habens folia in modum pampini, & umbram denſiſſimam, ſuo trunco ſe ſuſtinens; quae in Palaeſtina creberrime naſcitur, & maxime in arenoſis locis; mirumque in*

מֵחַיָּי׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה הַהֵיטֵב חָרָה לָךְ׃
וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקֶּדֶם לָעִיר
וַיַּעַשׂ לוֹ שָׁם סֻכָּה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בַּצֵּל
עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה מַה־יִּהְיֶה בָּעִיר׃ וַיְמַן
יְהוָה־אֱלֹהִים קִיקָיוֹן וַיַּעַל ׀ מֵעַל לְיוֹנָה
לִהְיוֹת צֵל עַל־רֹאשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מֵרָעָתוֹ
וַיִּשְׂמַח יוֹנָה עַל־הַקִּיקָיוֹן שִׂמְחָה גְדוֹלָה׃
וַיְמַן הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת בַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר
למחרת

in modum ſi ſementem in terram jeceris, cito confota conſurgit in arborem, & intra paucos dies quam herbam videras, arbuſculam ſuſpicis. Epiſt. in D. Auguſt. 75. n. 22. nov. edit. Hanc arbuſculam eſſe *ricinum*, quae item *palma Chriſti* vocatur, interpretes recentiores aſſerunt ad unum omnes. Appellatur enim Ægyptiis, & Graecis κίκι, quod nomen cum Hebraico *Kikajon* convenit; niſi ex hoc illud decurtatum fuiſſe mavis. Praeterea longitudine caudicis, foliorum amplitudine, naſcendique celeritate *Kikajon* ipſum plane referre videtur. De ricino ſic Plinius lib. xv. Cap. 7. *Cici, arbor in Ægypto copioſa: alii crotonem, alii trixin, alii ſeſamum ſilveſtre appellant.... In Hiſpania repente provenit, altitudine oleae, caule ferulaceo, folio vitium.... Noſtri eam ricinum vocant.* Eadem fere ratione ricinum deſcribit Dioſcorides lib. IV. cap. 164.

8. *Excitavit autem Deus vermem &c.*] Quae vul-

poſtridie mane : percuſſitque ricinum , exaruitque . Fuit autem quum ortus eſſet ſol , ut ſuſcitaret Deus 9. ventum orientalem ſilentem ; & perculit ſol caput Jonae , 10. & aeſtuabat : petivitque animae ſuae , ut moreretur ; aitque ; bona mors mea (eſt) prae vita mea . Dixit autem Deus ad Jonam : recte ne ira exarſit tibi 11. pro ricino ? & reſpondit ; 12. recte indignatio accenſa eſt mihi uſque ad mortem . Inquit autem Dominus , tu miſeraris ricinum , quum non laboraveris in eo , neque alueris eum : 13. qui filius noctis fuit , & filius noctis periit . Ego vero non miſerarer Niniven , 14. urbem magnam : quum ſint in ea 15. plus quam duodecim myriades hominum , 16. qui non noverunt (quid ſit) inter dexteram ſuam , & ſiniſtram ſuam ; 17. & pecus multum ?

go caſui , fortunaeque tribuuntur , ea quantumvis minima ex Dei providentia pendere fatendum eſt .

9. *Ventum orientalem ſilentem*) Nempe remiſſe , lenteque ſpirantem , quo aeris aeſtus valde augebatur .

10. *Et aeſtuabat &c.*) Vox Hebraica exponi quoque poſſet , & *animo defecit* prae aeſtu .

11. *Pro ricino*) Exigui nempe , viliſque fruticis cauſa .

12. *Recte indignatio accenſa eſt &c.*) Vide hìc vividum , igneumque ſancti Prophetae ingenium ; qui propemodum in Deum inſurgere non veretur : Dei vero ineffabilem benignitatem , qui ei perpe-

לַמָּחֳרָת וַתַּךְ אֶת־הַקִּיקָיוֹן וַיִּיבָשׁ׃ וַיְהִי ׀
כִּזְרֹחַ הַשֶּׁמֶשׁ וַיְמַן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים
חֲרִישִׁית וַתַּךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל־רֹאשׁ יוֹנָה
וַיִּתְעַלָּף וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר
טוֹב מוֹתִי מֵחַיָּי׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־
יוֹנָה הַהֵיטֵב חָרָה־לְךָ עַל־הַקִּיקָיוֹן וַיֹּאמֶר
הֵיטֵב חָרָה לִי עַד מָוֶת׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אַתָּה חַסְתָּ עַל הַקִּיקָיוֹן אֲשֶׁר לֹא עָמַלְתָּ
בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתּוֹ שֶׁבִּן לַיְלָה הָיָה וּבִן
לַיְלָה אָבָד׃ וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוֵה
הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֶשׁ בָּהּ הַרְבֵּה
מִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רִבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא יָדַע
בֵּין יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ וּבְהֵמָה רַבָּה׃

peram iraſcenti non modo non iraſcitur; ſed rationem facti, ſeque ipſe quodammodo probare ſtudet.

13. *Qui filius noctis fuit &c.*) Qui nimirum una nocte excrevit; unaque nocte intercidit: *Quaſi ſolſtitialis herba, paulisper fui: Repente exortus ſum, repentino occidi.* Plaut. Pſeud. A. I. S. I. 36. *Filius* autem, aut *filia* dicitur in Script. quicquid ex alia re educitur, & quaſi paritur: ita grana frumenti e folliculis excuſſa *filios areae* vocat Iſaias xxi. 10.

10. & ſagittas appellat *filias pharetrae* Jeremias Th. III. 13. & alia ejuſmodi paſſim. Hebraeorum more videtur Pindarus Olymp. II. *diem* appellaſſe παῖδ' ἀελίου *filium ſolis*.

14. *Urbem magnam &c.*) Prae qua urbe plantula exiguiſſima, velut ricinus, eſt contemnenda.

15. *Plus quam duodecim &c.*) Hebr. *multum prae duodecim myriadibus*: i. e. plus quam centum viginti millia. Quapropter, quum pueri partem circiter quintam civitatis ut plurimum conficiant; hinc Niniven ſexcentis circiter hominum millibus incoli putandum eſt: non admodum magnus quidem prae urbis magnitudine fuiſſe numerus incolarum videtur: verum magnos & hortos, & agros, & alia non habitata loca Ninive complectebatur, ut Strabo docet lib. XVI. ineunte.

16. *Qui non noverunt &c.*) Qui diſcrimen inter dexteram, & ſiniſtram nondum dignoſcunt. Dictio Hebraica eſt, qua parvula & infans aetas fraudis adhuc neſcia deſignatur.

17. *Et pecus multum*) Si hominum te non miſeret, *Quid fecere boves, animal ſine fraude, doloque?* ait hic Grotius.

In hac Jonae prophetae hiſtoria ſummam Dei clementiam quis eſt, quin animadvertat? ut Eccleſia profiteri non vereatur, *Deum omnipotentiam ſuam parcendo maxime & miſerando manifeſtare*. At ea ne quis abutatur, ut Ninivitae fecerunt, ſedulo cavendum eſt: illos enim ad ingenium ac ſcelera poſtmodum redeuntes idem ipſe, *qui dives eſt in miſericordia*, per Medos tandem cum urbe, imperioque peſſundedit.

FINIS LIBRI JONAE.

HAG-

Templum Hieroſolymitanum juſſu Nabuchodonoſoris , Regis Babylonis, ſuccenſum fuit. II. Reg. xxv. 9. At Cyrus Rex Perſarum , illud ut reſtitueretur juſſit . I. Esdr. I. 3. 4. 5. & vi. 3. 7. Coepta eſt ejus exſtructio : at diu poſtmodum intermiſſa fuit. I. Esdr. iv. 24. Haggaeus tandem & uti opus inchoatum reſumeretur , & uti faſtigium imponeretur effecit: Zorobabeli autem aedificationem illam repetenti, Chriſtum ex ejus progenie naſciturum idem propheta pollicetur ; atque adeo ſecundum hoc Templum, quamvis priore longe deterius, tamen gloria majore mactandum eſſe portendit ; praeſentia nimirum, doctrina, & miraculis ipſius Chriſti ; ejuſque Regnum poſt gentium Regnorum everſionem tandem ſtatuendum.

HAGGAEI LIBER

CAP. I.

In anno ſecundo 1. *Darii Regis*; 2. *in menſe ſexto*; *in die primo menſis*: *fuit verbum Domini* 3. *in manu Chaggai Prophetae ad* 4. *Zerubabel filium* 5. *Scealtiel* * *Ducem Juda*; *&* *ad* 6. *Jeoſuah filium* 7. *Jeotzadak Sacer-*

1. *Darii*) Regis Perſarum. Tribus Perſarum Regibus fuit Darii nomen: primus Darius fuit Hyſtaſpis filius, qui Cambyſi Cyri filio ſucceſſit; ſecundus Darius Nothus Artaxerxis Longimani ſucceſſor; tertius Darius Codomannus ultimus Perſarum Rex, quem Alexander Magnus delevit. Hic Darius Hyſtaſpis filius intelligitur: qui & Eſteris Aſſuerus eſſe putatur. Vide Chronologos.

2. *In menſe ſexto*) Menſes apud Hebraeos non proprio nomine, ſed ordine ſuo ut plurimum deſignabantur: menſis primus ſcilicet, ſecundus, tertius &c. ut ex I. Paral. XXVII. 2. & ſeq. paſſimque alibi; & incipiebant a novilunio; non enim ſolis, ſed lunae curſu computabantur. Primum autem anni menſem ab Æquinoctio verno, quo tempore Iſraëlitae egreſſi ſunt ex Ægypto, numerandum eſſe ipſe Deus inſtituit. Exod. XII. 2. qui *Niſan* appellabatur, partim Martio, partim Aprili, ut in lib. Ruth adnotavimus, reſpondens: quamobrem menſis ſextus hic, eſt menſis *Elul*, ex parte Auguſto, & Septembri congruens.

3. *In manu Chaggai Proph.*) h. e. miniſterio Haggaei Prophetae; Hebraiſmus notus. Patria, genuſque hujus Prophe-

חגי

א

בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ בַּחֹדֶשׁ
הַשִּׁשִּׁי בְּיוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה
בְּיַד־חַגַּי הַנָּבִיא אֶל־זְרֻבָּבֶל בֶּן־שְׁאַלְתִּיאֵל
פַּחַת יְהוּדָה וְאֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־יְהוֹצָדָק
הכהן

phetae omnino latent. Nomen ejus idem eſt, ac *Feſtus*, a חגג *feſtum agere*: ſic D. Hieron. mus Ep. ad Paulin. *Haggaeus Feſtivus & laetus, qui ſeminavit in lacrymis, ut in gaudio meteret: deſtructum templum aedificat, Dominumque Patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum, & ego commovebo caelum & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes*: et VENIET DESIDERATUS CUNCTIS GENTIBUS.

4. *Zerubabel*) Zerobabel e Davidis progenie, Regis Jeconiae nepos. Matth. I. 12. exponitur *Alienus a confuſione*, a זור *alienus eſſe*; & בלל *confudit*.

5. *Scealtiel*) Salathiel, *Poſtulatus a Deo*, a שאל *poſtulavit*; & אל *Deus*.

* *Ducem Iuda*) Zorobabel Dux erat & Praeſes Tribus Juda: cujus praefecturae poteſtas & honor ab ipſo Dario Rege agnoſcebatur. I. Eſdr. VI. 7. Zorobabelem autem, quippe qui ex Davidica domo, diu regnatrice, ortum ducebat, quaſi Regem Judaei ſuſpiciebant.

6. *Jeoſuah*) Jeſus ſive *Salvator*, ſummus tunc temporis Judaeorum Pontifex, a ישע *ſervavit*.

7. *Jeotzadak*) Joſedec, ſummus Sacerdos, qui

cum

Sacerdotem magnum dicendo. Sic ait Dominus exercituum dicens: populus hic dixerunt, 8. *non tempus adveniſſe, tempus domus Domini aedificandae. Et fuit verbum Domini in manu Chaggai Prophetae dicendo. Num tempus (eſt) vobis, vos ut habitetis in domibus veſtris* 9. *laqueatis: domus vero haec (ſit) deſerta? Nunc autem ſic dicit Dominus exercituum*: 10. *ponite cor veſtrum ſuper vias veſtras. Seminaſtis multum, &* 11. *intuliſtis parum; comediſtis, & nemo ad ſaturitatem; bibiſtis, & nemo* 12. *ad ebrietatem; induti eſtis, & nemo,* 13. *ut caleret ſibi: & qui locavit ſe pro mercede, locavit ſe* 14. *pro mercede in loculo per-*

cum reliquis Judaeis in captivitatem abductus fuit Babylonem. I. Paral. VI. 15. Idem valet ac *Dei-juſtitia*, a יה *Deus*, & צדק *juſtitia*.

8. *Non tempus adveniſſe*) opportunum ſcilicet. Profecto ſub Cyro Perſarum Rege coepta fuit aedificatio Templi. I. Eſdr. III. 8. 9. Verum hoſtibus Judaeorum adverſantibus, intermiſſum fuit opus uſque ad Darium edictis Regiis. I. Eſdr. IV. horum edictorum metu ab opere intermiſſo, adhuc abſtinendas manus Judaei contendebant: at re vera ſocordia magis, quam metu hactenus cunctati erant.

9. *Laqueatis*) Chald. *quae tectae ſunt tabulatis cedrinis*: LXX. κοιλοσταθμοις *fornicatis*, *concameratis*: domos vos inhabitatis, inquit Propheta, laquearibus affabre cameratis contectas, dum habitaculum Domi-

הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לֵאמֹר׃ כֹּה אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת לֵאמֹר הָעָם הַזֶּה אָמְרוּ לֹא עֶת־
בֹּא עֶת־בֵּית יְהוָה לְהִבָּנוֹת׃ וַיְהִי דְּבַר־
יְהוָה בְּיַד־חַגַּי הַנָּבִיא לֵאמֹר׃ הַעֵת
לָכֶם אַתֶּם לָשֶׁבֶת בְּבָתֵּיכֶם סְפוּנִים
וְהַבַּיִת הַזֶּה חָרֵב׃ וְעַתָּה כֹּה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת שִׂימוּ לְבַבְכֶם עַל־דַּרְכֵיכֶם׃
זְרַעְתֶּם הַרְבֵּה וְהָבֵא מְעָט אָכוֹל וְאֵין־
לְשָׂבְעָה שָׁתוֹ וְאֵין־לְשָׁכְרָה לָבוֹשׁ וְאֵין
לְחֹם לוֹ וְהַמִּשְׂתַּכֵּר מִשְׂתַּכֵּר אֶל־צְרוֹר
נָקוּב

Domini *pluviis rigatur*, *ſqualet ſolitudine*, *aeſtu torretur*, ait S. Hieronymus.

10. *Ponite cor veſtrum &c.*) Etiam atque etiam rerum veſtrarum ſtatum attendite, quibus incommodis, ac detrimentis afficiamini, inſpicite.

11. *Intuliſtis parum*) Nempe in horrea; nam ob eorum ignaviam, irato Deo, *Expectata ſeges vanis eluſit ariſtis*.

12. *Ad ebrietatem*) Inebriari in Script. non ſolum vino madere, ſed etiam expleri ſignificat ad hilaritatem.

13. *Ut caleret ſibi*) Ob veſtium inopiam, quæ bene fovendo corpori ſatis non eſſent. Voces ſuperiores *intuliſtis*, *comediſtis*, *bibiſtis*, *induti eſtis* ſunt Hebraice Infinitivi modi per Enallagen.

14. *Pro mercede in loculo*

pertuſo. Sic dicit Dominus exercituum: ponite
cor veſtrum ſuper vias veſtras. 15. *Aſcendite*
montem, & deportetis lignum, & aedifi-
cate hanc domum: & acquieſcam in ea, &
16. *gloria afficiar, dicit Dominus. Reſpicieba-*
tis ad multum, & ecce (rediit) ad parum,
& inſerebatis domum, 17. *& perflabam in*
ea: propter quid? dicit Dominus exercituum:
propter domum meam: nam ipſa deſerta (eſt,)
& vos curritis unuſquiſque in domum ſuam. Id-
circo ſuper vos occluſi ſunt caeli, 18. *ne ros*
(effet:) ac tellus cohibuit fructum ſuum. Et
vocavi 19. *ſiccitatem ſuper terram, & ſuper*
montes, & ſuper frumentum, & ſuper mu-
ſtum, & ſuper oleum, & ſuper quicquid
edu-

culo pertuſo.) i. e. labor fruſtra impenditur; quia operae merces non prodeſt: velut pecunia, quae in loculum pertuſum indita, ex eo decidens perit. Proverbium hic uſurpare videtur Propheta, quale eſt illud Alciphronis apud Athen. *In Danaidum dolia amphoras infundimus*: & Plauti Pſeud. A 1. Sc. III. *In pertuſum ingerimus dicta dolium: operam ludimus*.

15. *Aſcendite montem &c.*) Libanum, cedris, aliiſque arboribus abunde ſatum; unde olim ligna in templi Salomonici exſtructione allata fuerunt, 1. Reg. Cap. v. 6.

16. *Gloria afficiar*) Vox אכבד caret hic littera paragogica ה; quae quum in numeris valeat *quinque*, hinc Rabbini myſteria de more comminiſcuntur: aſſerunt enim, hujus litterae de-

נָקוּב׃ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת שִׂימוּ
לְבַבְכֶם עַל דַּרְכֵיכֶם׃ עֲלוּ הָהָר
וַהֲבֵאתֶם עֵץ וּבְנוּ הַבָּיִת וְאֶרְצֶה בּוֹ
וְאֶכָּבְדָ אָמַר יְהוָה׃ פָּנֹה אֶל הַרְבֵּה
וְהִנֵּה לִמְעָט וַהֲבֵאתֶם הַבַּיִת וְנָפַחְתִּי בוֹ
יַעַן מֶה נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת יַעַן בֵּיתִי
אֲשֶׁר הוּא חָרֵב וְאַתֶּם רָצִים אִישׁ
לְבֵיתוֹ׃ עַל כֵּן עֲלֵיכֶם כָּלְאוּ שָׁמַיִם
מִטָּל וְהָאָרֶץ כָּלְאָה יְבוּלָהּ׃ וָאֶקְרָא
חֹרֶב עַל הָאָרֶץ וְעַל הֶהָרִים וְעַל הַדָּגָן
וְעַל הַתִּירוֹשׁ וְעַל הַיִּצְהָר וְעַל אֲשֶׁר
תוציא

defectu ſignificari, templum ſecundum quinque rebus caruiſſe: nimirum Arca, Urim & Thummim, Igne caeleſti (qui de caelo delabebatur Levit. IX. 24.) Praeſentia divinitatis, & Spiritu ſancto.

17. *Et perflabam in ea*) i. e. diſſipabam ea, quae domum inferebatis, ceu caducas frondes abripit ventus.

18. *Ne ros* (*eſſet*) Hebr. *a rore*: ſed particula מן aliquando negat; ut apud Grammaticos videre eſt. Et quidem hic ſenſus eſt: *occluſi ſunt caeli, ut ne rore quidem, nedum imbribus, ſegetes veſtrae perfunderentur*.

18. *Siccitatem*) i.e. ſterilitatem & vaſtitatem.

20.

educit tellus : & ſuper hominem , & ſuper pecus , & 20. *ſuper omnem laborem manuum . Et audivit Zerubabel , filius Saltiel , & Joſuah filius Jeotzadak Sacerdos magnus , et omne reliquum populi vocem Domini Dei ſui ; & verba Chaggai prophetae ,* 21. *ſicut miſerat eum Dominus Deus eorum : ac timuit populus propter Dominum . Tum inquit Chaggai , legatus Domini in legatione Domini , populo dicens :* 22. *ego vobiſcum (ſum ,) dicit Dominus . Et excitavit Dominus ſpiritum Zerubabel filii Saltiel , Ducis Juda , et ſpiritum Jeoſuah filii Jeotzadak Sacerdotis magni ; et ſpiritum cuncti reliqui populi : & venerunt ,* 24. *et fecerunt opus in domo Domini exercituum Dei ſui . In die vigeſimo et quarto menſis , in ſexto (menſe) : in anno ſecundo Darii Regis .*

C A P. II.

* *In ſeptimo (menſe ,) in vigeſimo et primo (die) menſis fuit verbum Domini in manu Chaggai Prophetae dicens . Loque-*

20. *Super omnem laborem manuum*) Super res omnes veſtro labore partas.

21. *Sicut miſerat eum*) Nempe ſicut mandaverat ei.

22. *Ego vobiſcum ſum*) Ego vobis , quia timere me coepiſtis , adero in rebus veſtris ; inſimul ne Templi exſtructione a vicinis populis , ut ante , abſterreamini.

23. *Et fecerunt opus*) Mate-

תוֹצִיא הָאֲדָמָה וְעַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה
וְעַל כָּל־יְגִיעַ כַּפָּיִם׃ וַיִּשְׁמַע זְרֻבָּבֶל ו
בֶּן שַׁלְתִּיאֵל וִיהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן
הַגָּדוֹל וְכֹל י שְׁאֵרִית הָעָם בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם וְעַל דִּבְרֵי חַגַּי הַנָּבִיא כַּאֲשֶׁר
שְׁלָחוֹ יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּירְאוּ הָעָם מִפְּנֵי
יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר חַגַּי מַלְאַךְ יְהוָה בְּמַלְאֲכוּת
יְהוָה לָעָם לֵאמֹר אֲנִי אִתְּכֶם נְאֻם
יְהוָה׃ וַיָּעַר יְהוָה אֶת־רוּחַ זְרֻבָּבֶל
בֶּן שַׁלְתִּיאֵל פַּחַת יְהוּדָה וְאֶת רוּחַ
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶת
רוּחַ כֹּל שְׁאֵרִית הָעָם וַיָּבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ
מְלָאכָה בְּבֵית יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵיהֶם׃
בְּיוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ בַּשִּׁשִּׁי
בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ׃

בַּשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרִים ב וְאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה
דְּבַר יְהוָה בְּיַד־חַגַּי הַנָּבִיא לֵאמֹר׃

L אמר

Materiam paraverunt, & congeſſerunt ad opus.

* *In ſeptimo menſe*) Septimus menſis dicebatur *Thiſri*, & *Ethanim*, qui parte Septembris, & Octobris parte continebatur.

1.*De-*

Loquere nunc ad Zerubabel filium Saltiel Du-
cem Juda ; & ad Jeoſcuah filium Jeotzadak
Sacerdotem magnum , & ad reliquum populi di-
cens . Quis inter vos ſupereſt ; qui vidit 1.
domum hanc in gloria ſua prima? & quomodo
videtis eam nunc ? nonne ſicut illa (fuit ,)
2. *quaſi nihil (haec eſt) in oculis veſtris ?*
Nunc autem fortis eſto , Zerubabel , dicit Do-
minus ; & fortis eſto , Jeoſcuah fili Jeotzadak
ſacerdos magne ; & fortis eſto , cuncte popule hu-
jus terrae , dicit Dominus , 3. *& facite : nam*
ego vobiſcum (ſum ,) dicit Dominus exercituum . 4.
Hoc (eſt) verbum , quod pepigi vobiſcum in
exitu veſtro ex Ægypto ; & ſpiritus meus per-
manebit in medio veſtri : ne timeatis .

Ete-

1. *Domum hanc in gloria &c.*) Nimirum vetus Templum , quod immenſis profuſis opibus , mirabili prorſus opere perfecerat Salomon. I. Reg. VI.

2. *Quaſi nihil &c.*) Secundum enim Templum multo fuit ob tenues populi reducis opes priore illo deterius ; ut qui e ſenioribus hujus Templi ſecundi fundamenta , jacta ſub Cyro, aſpiciebant longe veteribus tenuiora , lacrymis temperare nequirent : *Qui viderunt Templum prius , quum fundatum eſſet , & hoc Templum in oculis eorum , flebant voce magna* . I. Eſdr. III. 12.

3. *Et facite .*) Secundum interpunctionem , qua nunc diſtinguitur textus Hebraicus , non aliud poſt verbum *facite* ſubaudiri poteſt , quam opus jam ſuſceptum aedificandi Templi : hortatus

אֱמָר־נָא אֶל־זְרֻבָּבֶל בֶּן־שַׁלְתִּיאֵל פַּחַת
יְהוּדָה וְאֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן
הַגָּדוֹל וְאֶל־שְׁאֵרִית הָעָם לֵאמֹר׃ מִי
בָכֶם הַנִּשְׁאָר אֲשֶׁר רָאָה אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה
בִּכְבוֹדוֹ הָרִאשׁוֹן וּמָה אַתֶּם רֹאִים אֹתוֹ
עַתָּה הֲלוֹא כָמֹהוּ כְּאַיִן בְּעֵינֵיכֶם׃
וְעַתָּה חֲזַק זְרֻבָּבֶל ׀ נְאֻם־יְהוָה וַחֲזַק
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַחֲזַק
כָּל־עַם הָאָרֶץ נְאֻם־יְהוָה וַעֲשׂוּ כִּי־אֲנִי
אִתְּכֶם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃ אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתְּכֶם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם
וְרוּחִי עֹמֶדֶת בְּתוֹכְכֶם אַל תִּירָאוּ׃

tatus quidem fuerat Propheta, ut aedificatio Templi ſuſciperetur: jam ſuſcepta, ut perficiatur jubet; quamvis hoc Templum ſecundum, *quaſi nihil eſſe* prae Templo priore, videretur.

4. *Hoc eſt verbum, quod pepigi &c.*) Particula את praeſtat aliquando vicem pronominis *hic*; ut apud Zach. VII. 7. & VIII. 17. Promiſerat Deus Hebraeis, ſe ſuſcitaturum olim *Prophetam* de medio eorum, quem audirent. Deut. XVIII. 15. 18. Jam promiſſum illud ſe exſoluturum, *Prophetaeque* illius h. e. *Chriſti* adventum jam appetere, ſignificat Deus per Haggaeum.

5. *Ad-*

Etenim ſic inquit Dominus exercituum ; 5. *adhuc parum temporis eſt ,* 6. *& ego commoturus ſum caelum , & terram , & mare & ſiccum .* 7. *Et commovebo omnes gentes ;* 8. *&*

5. *Adhuc parum temporis eſt*) Hebr. *adhuc unum pauxilluli eſt*: reſtat ſcilicet exiguum tempus ab aedificatione hujuſce Templi ſecundi uſque ad Chriſtum : quamvis enim quingenti circiter anni erant effluxuri ; tamen haec intercapedo ad tranſacti temporis curſum , quo Chriſtus promiſſus fuerat , perquam exigua cenſenda erat: ſuper haec, *mille anni in conſpectu* Dei , *tanquam dies heſterna , quae praeteriit.*

6. *Et ego commoturus ſum &c.*) Res magnas & admirandas ſe Deus effecturum praenuntiat. Sane prodigia,quae Chriſti adventum praecurrerunt, quaeque dum natus eſt , dum inter homines degeret, dum diem obiit , caelo , terra , marique patrata ſunt , nemini latent ; ut omnes res creatae Chriſto Domino teſtimonium exhibuerint.

7. *Et commovebo omnes gentes*) Tum gentes omnes commovit Deus , quum *exiit edictum a Caeſare Auguſto , ut deſcriberetur univerſus orbis.* Luc. II. 1. 3. Graecus codex πᾶσα ἡ οἰκουμένη habet ; qua voce *Imperium Rom.* deſignari, adnotavimus in Lib. Ruth. cap. I. adnot. 2. *terrarumque orbis Imperium* appellatur a I. Floro. Hoc Auguſti Imperatoris edicto jubebatur, ut unuſquiſque nomen ſuum profiteretur in civitate , ubi natus eſſet , aut unde ducebat originem ; *uti* ſcilicet cunctorum, qui ejus Imperio ſubjiciebantur , *omnia* idem Florus ait, *patrimonii , digni-*

כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עוֹד אַחַת מְעַט הִיא וַאֲנִי מַרְעִישׁ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַיָּם וְאֶת הֶחָרָבָה׃ וְהִרְעַשְׁתִּי אֶת כָּל־הַגּוֹיִם

ובאו ..

gnitatis, *aetatis*, *artium*, *officiorumque diſcrimina in tabulas referrentur*: & illud quidem ea populorum motione curabat Auguſtus, ut vim ſcilicet opeſque Imperii ſui perſpectas haberet: Deus vero ciebat omnes populos, ut Chriſtus Dominus ſecundum Mich. v. 2. in urbe Bethlehem naſceretur, uique cum ejus incunabula, tum domo & familia Davidis eum eſſe ſatum, tabularum Rom. teſtimonio conſtaret. Jam vero appetente ſecundum vaticinium D.n. ix. 24. 25. tempore, quo Chriſtus erat naſciturus, gentes expectatio, metuſque percellebat. Nam ut in Veſpaſiani vita cap. 4. Svetonius tradidit: *Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio, eſſe in fatis, ut eo tempore Judaea profecti rerum potirentur*: nec ſecus Cor. Tacitus lib. v. Hiſtor. memoriæ prodidit: *Pluribus perſuaſio inerat, antiquis Sacerdotum* Judaeorum *litteris contineri, eo ipſo tempore fore, ut valeſceret Oriens, profectique Judaea rerum potirentur*. Quod quidem vaticinium per Judaeos pervulgatum terras populoſque pervaſerat. Hinc haud ſcio an e ſacrarum litterarum de Chriſti adventu oraculis profluxerit *carmen* illud de *nova progenie caelo demittenda*, *quae terrarum regeret orbem*: quod

8. *& veniet* 9. *deſiderium omnium gentium : & implebo domum hanc gloria ; dicit Dominus exercituum* . 10. *Meum (eſt) argentum , meum aurum , dicit Dominus exercituum* . 11. *Magna erit gloria domus bujuſce poſtremae prae priore , dicit Dominus exercituum* : 12. *& in loco hoc dabo pacem , dicit Dominus exercituum* .

In

quod tamen Virgilius jure poetarum uſus Sybillae tribuit Cumaeae, Ecl. IV. Certe quidem Maronis aevo Judaeos vel Romam Sabbatorum religiones invexiſſe , quaeque in Scripturis admiranda referuntur vulgaſſe, conſtat ex Horatio Serm. lib. I. Sat. V. & IX. eaque porro de *nova progenie* illa Poeta Latinus in Ecloga IV. canit, ut magis ex Iſaiae vaticiniis , quam e Sybillinis verſibus hauſta fuiſſe videantur.

8. *Et veniet*) Hebr. *& venient* , per Enallagen: poſſet tamen exponi : *& venient* , ad *deſiderium* ſcilicet *omnium gentium* , quod continuo ſequitur, ſubaudiendo אל *ad* ; ut Ruth. I. 2.

9. *Deſiderium omnium gentium &c.*] Meſſias ſeu Chriſtus ; in quo nimirum *benedicendae erant omnes gentes* ; quarum futurus erat ſalus , & gaudium . Nec alium , quam Meſſiam , Rabbini quoque hic portendi aſſerunt in libro Sanhedrin cap. ult. Vocatur autem Chriſtus *deſiderium* , quod maxime acceptus foret ac deſiderabilis : quemadmodum apud Amos V. 11. dicuntur *vineae deſiderii* h. e. ſumme deſiderabiles : & Dan. X. 3. *panis deſideriorum* i. e. maxime acceptus & deſiderabilis : eodem fere ſenſu dixiſſe videtur Tul-

lius

וּבָאוּ חֶמְדַּת כָּל־הַגּוֹיִם וּמִלֵּאתִי אֶת
הַבַּיִת הַזֶּה כָּבוֹד אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ לִי הַכֶּסֶף
וְלִי הַזָּהָב נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃ גָּדוֹל
יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאַחֲרוֹן מִן
הָרִאשׁוֹן אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּבַמָּקוֹם הַזֶּה
אֶתֵּן שָׁלוֹם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃

בעשרים

lius Ep. ad Fam. lib. xiv. 2. *Hem mea lux*, *meum deſiderium*.

10. *Meum eſt argentum &c.*) i. e. eandem argenti, aurique vim, quam olim in Salomonis Templo, in hoc ſecundo Templo exornando praeberem, ſi mihi libitum eſſet; meum enim eſt argentum & aurum: ſed re longe praeſtantiore decorabo.

11. *Magna erit gloria domus hujuſce etc.*) Thalmudici doctores decora enumerant, quibus Salomonis Templum longe praeſtabat Templo Zorobabelis: porro apud veteres Judaeorum magiſtros in eod. lib. Sanhedrin conſtabat, ſtante Templo Zorobabelis ſive ſecundo Templo, venturum eſſe, vel jam veniſſe Meſſiam: igitur praeſentia Meſſiae gloria illa erat, quae Templum ſecundum priori, quamvis multo praeſtantiſſimo, anteferret. Itaque, quum xvii. abhinc ſaeculis ſecundum Templum dirutum ſit, jam xvii. abhinc ſaeculis Meſſiam veniſſe, Judaei profecto, ſi mens eis non laeva eſſet, fateri deberent.

12. *Et in loco hoc dabo pacem*) Adventu ſcilicet Chriſti; *in cujus*

In vigeſimo & quarto (die) noni (menſis;)
in anno ſecundo Darii: fuit verbum Domini in
manu Chaggai Prophetae dicens. Sic inquit Do-
minus exercituum: interroga nunc ſacerdotes 13.
legem dicendo. En feret quiſpiam carnem ſancti-
tatis in lacinia veſtis ſuae, ac tanget ora ejus
panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum,
aut quemvis cibum, 14. *num ſanctificabitur?*
Et reſponderunt ſacerdotes, 15. *dixeruntque,*
nequaquam. Porro ait Chaggai: ſi tanget pol-
lutus 16. *cadavere cuncta illa, num pollutum*
erit? & reſponderunt ſacerdotes, 17. *dixeruntque,*
pollutum erit. Tum reſpondit Chaggai, aitque,
ſic populus hic, & ſic gens haec coram me
(eſt,) dicit Dominus, & ſic omne opus
manuum eorum, & quod obtulerunt ibi,
pollutum erat. Nunc autem ponite quaeſo
cor-

jus diebus juſtitia oritura erat & abundantia pacis duratura, *donec auferatur luna*. Pſ. LXXII. Alta quidem pace terrarum orbis fruebatur, Janique Templum clauſum erat Auguſti tempore, quum Chriſtus Dominus natus eſt. (Auguſti) *Auſpiciis totum confecta duella per orbem, Clauſtraque cuſtodem pacis cohibentia Janum.* Hor. II. Ep. 1. prope finem. Poteſt etiam nomine *pacis* intelligi Chriſtus ipſe; appellatur enim *Pax* a Michaea v. 4. *Et erit iſte Pax*.

13. *Legem*) De lege inquirere jubet; quae de *ſanctificatis* agit, ac de *pollutis*.

14. *Num ſanctificabitur?*) Num *ſanctificatum* erit quicquid contin-

בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם
לְדָרְיָוֶשׁ הָיָה דְּבַר יְהוָה בְּיַד חַגַּי הַנָּבִיא
לֵאמֹר׃ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁאַל
נָא אֶת־הַכֹּהֲנִים תּוֹרָה לֵאמֹר׃ הֵן ׀
יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדוֹ וְנָגַע
בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם וְאֶל הַנָּזִיד וְאֶל הַיַּיִן
וְאֶל שֶׁמֶן וְאֶל כָּל־מַאֲכָל הֲיִקְדָּשׁ וַיַּעֲנוּ
הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ לֹא׃ וַיֹּאמֶר חַגַּי אִם
יִגַּע טְמֵא נֶפֶשׁ בְּכָל־אֵלֶּה הֲיִטְמָא וַיַּעֲנוּ
הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ יִטְמָא׃ וַיַּעַן חַגַּי
וַיֹּאמֶר כֵּן הָעָם הַזֶּה וְכֵן הַגּוֹי הַזֶּה לְפָנַי
נְאֻם יְהוָה וְכֵן כָּל־מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וַאֲשֶׁר
יַקְרִיבוּ שָׁם טָמֵא הוּא׃ וְעַתָּה שִׂימוּ נָא

M לבבכם

tingetur extrinſecus ora laciniae carnem *ſanctificatam* geſtantis?

15. *Dixeruntque, nequaquam.*) Recte quidem reſponderunt; nam caro Deo oblata id, quod proxime tangebat, ſolum ſanctificabat. Levit. VI. 27.

16. *Cadavere*) Hebr. *anima*; quae vox tamen pro cadavere etiam accipitur aliquando; ut Levit. XXI. 1. 11.

17. *Dixeruntque, pollutum erit.*) Ita prorſus; nam immundus quaecunque tetigiſſet polluebat. Num. XIX. 22.

18.

*cor veſtrum a die hoc, & antea : 18. quum nondum poſitus eſſet lapis ſuper lapidem in templo Domini. 19. Ex quo fuerunt illi (dies,) ventum eſt 20. ad acervum viginti, & fuit decem : ventum eſt ad lacum torcularium, ad exprimendum quinquaginta torculari, & fuerunt viginti. * Percuſſi vos uredine, & rubigine omne opus manuum veſtrarum & nihil (revocavit) vos ad me, dicit Dominus. Ponite nunc cor veſtrum a die hoc, & 21. deinceps : a die vigeſimo & quarto 22. noni (menſis,) inde a die, quo conſtruitur templum Domini, ponite cor veſtrum. 23. Num adhuc ſemen in borreo (eſt ?) & huc uſque vitis, & ficus, & malus granata, & arbor oleae nihil protulit ; a die hoc*

18. *Quum nondum poſitus eſſet lapis &c.*) Antequam aedificatio, hucuſque intermiſſa, reſumta eſſet.

19. *Ex quo fuerunt illi (dies.)* Hebr. *ab eſſe illorũ.*

20. *Ad acervum viginti &c.*) Ex quo acervo frugum ſcilicet ſperabat quis viginti modios tritici, aut hordei, aut leguminis ſe excuſſurum : & ex calcatis uvis quinquaginta muſti lagenas ablaturum : illius tamen ſpem & meſſis, & vindemia fefellerunt.

* *Percuſſi vos etc.*) Confeci agros veſtros cum *uredine*, qui morbus eſt ſtirpes adurens ; *tum rubigine*, quo vitio ſegetes corrumpuntur.

21. *Deinceps*.) Adverbium מעלה ad praeteritum tempus refertur, & ad futurum ; ut I. Sam. XVI. 13. Non ſecus ac *olim* apud Latinos

לְבַבְכֶם מִן הַיּוֹם הַזֶּה וָמָעְלָה מִטֶּרֶם
שׂוּם אֶבֶן אֶל אֶבֶן בְּהֵיכַל יְהוָה׃
מִהְיוֹתָם בָּא אֶל עֲרֵמַת עֶשְׂרִים וְהָיְתָה
עֲשָׂרָה בָּא אֶל הַיֶּקֶב לַחְשֹׂף חֲמִשִּׁים
פּוּרָה וְהָיְתָה עֶשְׂרִים׃ הִכֵּיתִי אֶתְכֶם
בַּשִּׁדָּפוֹן וּבַיֵּרָקוֹן וּבַבָּרָד אֵת כָּל–מַעֲשֵׂה
יְדֵיכֶם וְאֵין אֶתְכֶם אֵלַי נְאֻם יְהוָה׃
שִׂימוּ נָא לְבַבְכֶם מִן הַיּוֹם הַזֶּה וָמָעְלָה
מִיּוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי לְמִן־הַיּוֹם
אֲשֶׁר־יֻסַּד הֵיכַל־יְהוָה שִׂימוּ לְבַבְכֶם׃
הַעוֹד הַזֶּרַע בַּמְּגוּרָה וְעַד־הַגֶּפֶן וְהַתְּאֵנָה
וְהָרִמּוֹן וְעֵץ הַזַּיִת לֹא נָשָׂא מִן־הַיּוֹם
הזה

nos uſurpatur.

22. *Noni menſis*) Nonus menſis appellabatur *Chasleu* Novembri partim conveniens, partim Decembri.

23. *Num adhuc ſemen in horreo &c.*) Nondum telluri mandatum eſt frumentum; necdum arbores gemmas protulerunt; tamen fructus, quod agris veſtris benedicet Deus, erit uberrimus. Nam divini cultus ante omnia rationem habendam eſſe, ut agri ubertate frugum & fructuum redundarent, Ethnicis ipſis perſuaſum erat: Virg. Geor. I. 338. *Imprimis venerare Deos, atque annua magnae Sacra*

hoc benedicam. Et fuit ſermo Domini iterum ad Chaggaum in vigeſimo & quarto menſis. Loquere ad Zerubabelem Ducem Juda dicens: 24. *ego commovebo caelum & terram.* 25. *Et evertam ſolium regnorum; & diſperdam robur regnorum gentium: & ſubvertam currum, & inſidentes in eo; & ruent equi & equitantes in eis unuſquiſque in gladium fratris ſui.* 26. *In die illa, dicit Dominus exercituum, aſſumam te Zerubabel, fili Scealthiel, ſerve mi, dicit Dominus;* 27. *& ponam te velut annulum, ſiquidem* 28. *te elegi; dicit Dominus exercituum.*

cra refer Cereri, laetis operatus in herbis... Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret.

24. *Ego commovebo etc.*) Vide adnot. 6.

25. *Et evertam &c.*) Imperium Perſarum Judaeis tunc dominantium proſtravit Deus per Graecos; Graecos vero per Romanos; Romanos denique per bella civilia: poſt haec Regnum ſtatuit Filii ſui. Hac ipſa de re ſic Daniel cap. II. 44. *In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus caeli Regnum, quod in aeternum non diſſipabitur... comminuet autem & conſumet univerſa regna haec: & ipſum ſtabit in aeternum.*

26. *In die illa.... aſſumam te &c.*) Poſt illorum regnorum everſionem, Chriſtum e ſemine Zorobabelis, qui Davidicae ſtirpis fuit, naſciturum eſſe praenunciatur. Nam ut paſſim apud Prophetas Chriſtus Dominus vocatur David, quod ex ejus ſemi-

הַזֶּה אֲבָרֵךְ׃ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה ׀ שֵׁנִית אֶל־
חַגַּי בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ לֵאמֹר׃
אֱמֹר אֶל־זְרֻבָּבֶל פַּחַת־יְהוּדָה לֵאמֹר אֲנִי
מַרְעִישׁ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃ וְהָפַכְתִּי
כִּסֵּא מַמְלָכוֹת וְהִשְׁמַדְתִּי חֹזֶק מַמְלְכוֹת
הַגּוֹיִם וְהָפַכְתִּי מֶרְכָּבָה וְרֹכְבֶיהָ וְיָרְדוּ
סוּסִים וְרֹכְבֵיהֶם אִישׁ בְּחֶרֶב אָחִיו׃ בַּיּוֹם
הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת אֶקָּחֲךָ זְרֻבָּבֶל
בֶּן־שְׁאַלְתִּיאֵל עַבְדִּי נְאֻם־יְהוָה וְשַׂמְתִּיךָ
כַּחוֹתָם כִּי־בְךָ בָחַרְתִּי נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃

mine ortum ductурus eſſet, ita hìc is eandem ob cauſſam Zorobabel nominatur.

27. *Et ponam te velut annulum &c.*) i.e. ut rem cariſſimam, & conjunctiſſimam, arcanorumque divinorum participem. Annulus enim a vetuſtiſſimis uſque temporibus ſive indueretur ad ornatum, ſeu obſignandi cauſa uſurparetur, inter geſtamina non parvi facienda recenſebatur: aureum erat ut plurimum (nam ex ferro quoque, qui annulus ferreus ſervorum erat; & ex argento, & ſuccino, & ebore, & ex integris gemmis fiebant annuli.) Hujuſce geſtaminis honor tanti habebatur, ut a Rom. magiſtratibus eorum adminiſtri propter benefacta, interdum annulo publice donarentur. Cic. Ver. III. Neque unquam annulus ponebatur, niſi aut luctus & an-

anxietatis tempore ; ut apud Liv. XLIII. 16. aut quum lavatum , aut cubitum diſcederetur ; Martialis XI. 60. I. *Senos Charinus omnibus digitis gerit Nec nocte ponit annulos , Nec quum lavatur ...* Hìc *annulus* Hebr. appellatur חותם : quae vox etſi pro illo *annulo* quòque accipitur, qui ad ornatum geſtabatur, ut Gen. XXXVIII. 18. tamen proprie *annulum ſignatorium* ſignificat a rad. חתם *ſignavit*, *obſignavit* : quo obſignabantur aut ea , quae domi cuſtodienda erant , ne quid negligentia, vel furto deperiret ; aut epiſtolae , & acta publica , & alia id genus . Hic autem annulus magna cum cura aſſervabatur , ne fraudi daretur locus : ut I. Reg. 21. 8. quin ſigna ipſa annulo rebus impreſſa , ne vel per imprudentiam laederentur , vel alii ad fraudem ſimilia ſcalperent , occultabantur concha , quae appellabatur *claxendix*: Priſcianus lib. V. *Claxendix ſignificat concham , qua ſignum tegitur;* Alludit porro hìc Haggaeus ad Jerem. XXII. 24. apud quem Deus impium Jechoniam Regem Juda avum Zorobabelis hiſce comminationibus inſectatur : *Vivo ego , dicit Dominus : quia ſi fuerit Jechonias filius Joakim Regis Juda, annulus in manu dextera mea , inde evellam eum . Et dabo te in manu quaerentium animam tuam ...* Itaque Deus , avo ob impietatem rejecto , nepotem ejus ob pietatem ſibi adſcivit , poſuitque illum tanquam annulum in dextera ſua . Hinc de Zorobabele ait Eccleſiaſticus XLIX. 12. *Quomodo amplificemus Zorobabel ? nam & ipſe quaſi ſignum in dextera manu.*

17. *Te elegi*) Ut ex genere tuo ſcilicet Chriſtus naſcatur .

FINIS LIBRI HAGGAEI .

CAN-

CANTICUM MOSIS.

I.

Poſtquam, jubente Moſe, diſceſſit mare Rubrum, ac fluctus *muri inſtar ad dexteram*, *laevamque* conſtiterunt, ut Iſraelitae transfretarent per ſiccum: inſequuti Ægyptii, ipſius Moſis imperio confluentibus undis, omnes ad unum cum curribus & equis hauſti fuerunt: quum tanta hoſtium ſtrages adhuc ſub oculos populi verſaretur: (*Exod.* XIV. 21. *& ſeqq.*) Moſes cecinit cum filiis Iſrael carmen hoc Domino *Exod.* XV. 1. *& ſeqq.*

CAN-

Digitized by Google

CANTICUM MOSIS.

I.

C*Antabo Domino , quandoquidem* 1. *excellendo excelluit ; equum , & equitem ejus dejecit in mare . Robur meum , et* * *carmen Deus ; etenim fuit mihi in ſalutem : hic Deus fortis meus , et* 2. *habitaculum ſtatuam ei ; Deus patris mei , et extollam eum . Dominus , vir belli :* 3. *JEHOVA eſt nomen ejus* 4. *Currus Pharabonis , exercitumque ejus projecit in aequor : ſub-*

1. *Excellendo excelluit &c.*) . Septuag. Senes: ἐνδόξως δεδόξασται *glorioſe glorificatus eſt* .

* *Carmen*) Argumentum & materia carminis mei . LXX. vertunt σκεπαστὴς *protector* Fortaſſe pro זִמְרַת *zimrat* , uti nunc Textus Hebraicus habet , legerint זמרת *zemorat* , qui *palmes* eſt , cujus umbra quis tegitur ; eamque vocem tranſlate acceperint ; ut & Latine: Virg. XI.223. *& magnum Reginae nomen obumbrat* i. e. *tuetur* : σκέπω enim , ut & Latinum *tego* , cum *tegere* , tum *tutari* ſignificat .

2. *Habitaculum &c.*) Chaldaeus , qui Hebraeum ſequitur : *faciam ei habitaculum* : at Septuag. Syruſque , *glorificabo eum* : videntur legiſſe אגוה *magnificabo* , a verbo גאה *magnificavit* .

3. IEHOVA) Nomen Hebraicum Dei יהוה deducitur ab הוה , quod *fuit* , *eſt* , & *erit* ſignificare poteſt . Hinc R. Bechai in Exod. *Deus benedictus* , inquit , *imperat tribus Temporibus*

שִׁיר מֹשֶׁה

א

אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס
וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם׃ עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי
לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי
וַאֲרוֹמְמֶנְהוּ׃ יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה
שְׁמוֹ׃ מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם

bus Praeterito, Praeſenti, & Futuro... Etiam in nomine ejus appropriato יהוה *conprehenduntur tria iſta tempora, ut notum eſt omnibus*: quod Dei proprium nomen in Script. DOMINUS redditur.

4. *Currus Pharahonis &c.*) Currus militares, qui adverſus hoſtes in praeliis, priſcis abuſque temporibus adhibebantur: *quadrigas falcatas* appellat T. Livius l. XXXVII. c. 41. quas ita deſcribit: (*falcatae quadrigae*) *cuſpides circa temonem ab jugo decem cubita extantes, velut cornua habebant; quibus quicquid obviam daretur transfigerent: & in extremis jugis binae circa eminebant falces; altera aequata jugo, altera inferior in terram devexa: illa, ut quicquid ab latere objiceretur, abſcinderet: haec, ut prolapſos, ſubeunteſque contingeret*. De iis ita Lucretius cecinit de Rer. Nat. lib. III. v. 642.
Falciferos memorant currus abſcindere membra ſaepe ita deſubito permixta caede calentes, Ut tremere in terra videatur, ab artubus id quod Decidit abſciſſum....

*& 5. delectus ducum illius ſubmerſi ſunt in 6. mari algae. Gurgites obruerunt eos: deciderunt in profundum ſicut lapis. Dexterâ tuâ, Domine, magnificum te profers in virtute: dextera tua, Domine, confregit inimicum. Nam in magnitudine amplitudinis tuae ſubvertiſti inſurgentes in te: miſiſti ardentem iram tuam; voravit eos, ſicut ſtipulam. Siquidem in ſpiritu 7. indignationis tuae * congeſtae ſunt aquae; ſteterunt, tanquam acervus, fluenta: concreverunt gurgites in corde maris. Dixit inimicus; perſequar, aſſequar, dividam ſpolia: explebitur eis anima mea. Educam e vagina gladium meum; exterminabit eos manus mea. Flaviſti in ſpiritu tuo, cooperuit eos pelagus: ruerunt ſicut plumbum in aquas validas.*

Quis

5. *Delectus &c.*) Septuag. ἐπιλέκτους ἀναβάτας τριστάτας *electos aſcenſores equorum Triſtatas*: hos *Triſtatas* Graeci Bibliorum interpretes alicubi reddunt *Ducem*, alicubi *Principem*, & *principum Principem*; eſt enim dignitatis cujuſdam nomen: de qua ſic D. Hieronymus in Ezech. cap. XXIII. τριστάται, inquit, *eſt nomen apud Graecos ſecundi gradus poſt regiam dignitatem*.

6. *Mari algae*). Hebraei *mare algae* appellabant, quod aliis ſcriptoribus *mare rubrum* nominatur; etenim algae fundum ejus & ripas obtinent. Appellatur autem *mare rubrum* ex Edom (quod nomen *rubrum* ſeu *rufum* ſignificat ab אדם *rubuit*) filio Iſaaci, cujus terrae fines ad hujus maris

וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם סוּף׃ תְּהֹמֹת
יְכַסְיֻמוּ יָרְדוּ בִמְצוֹלוֹת כְּמוֹ אָבֶן׃ יְמִינְךָ
יְהוָה נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעַץ
אוֹיֵב׃ וּבְרוֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרוֹס קָמֶיךָ
תְּשַׁלַּח חֲרוֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ׃ וּבְרוּחַ
אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְמוֹ נֵד נֹזְלִים
קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב–יָם׃ אָמַר אוֹיֵב
אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ נַפְשִׁי
אָרִיק חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי׃ נָשַׁפְתָּ בְרוּחֲךָ
כִּסָּמוֹ יָם צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אַדִּירִים׃

N 2 מי

maris latera pertinebant : nam idem putatur Edom ac Rex *Erythros* apud profanos ſcriptores, unde mare *Erythraeum* ſive *rubrum*. De mari rubro ſic Q. Curtius l. VIII. c. 17. edition. Patav. *Mare (rubrum)... ne colore quidem abhorret a ceteris . Ab Erythro Rege inditum eſt nomen , propter quod ignari rubere aquas credunt* . Hoc mare algae proprie eſt ſinus Arabicus , inter Africam (ubi eſt AEgyptus) & Aſiam (ubi Arabia Felix & Petraea) habens vicinam ab Aquilone Idumaeam ſive terram Edom.

7. *Indignationis &c.*) Hebr. *narium*: quae loquutio in Script. de vehementi ira Dei paſſim uſurpatur.

* *Congeſtae ſunt aquae*) Septuag. *διέστη* *diviſae ſunt*.

Quis, uti tu (es,) inter fortes, Domine? Quis ſicut tu pollens in ſanctitate: 8. *admirandus laudibus, perpetrans admiranda? Extendiſti dexteram tuam*; 9. *abſorbuit eos terra. Duxiſti in miſericordia tua populum hunc, (quem) redemiſti: deduces in virtute tua ad habitaculum ſanctitatis tuae. Audient populi; trepidabunt*: 10. *dolor acerbus obtinebit* 11. *habitatores Pelaſcetb. Tunc perturbabuntur* 12. *duces Edom*; 13. *fortes Moab apprehendet eos tremor: extabeſcent* 14. *habitatores Chanahan. Cadat ſuper eos formido & pavor; ob magnitudinem brachii tui* 15. *obrigeſcant quaſi lapis: donec tranſeat populus tuus Domine; donec tranſeat populus hic, (quem) adſciviſti. Adduces eos, & plantabis eos* 16. *in monte poſſeſſionis tuae; ſedem* 17. *ubi habitares extruxiſti, Domine: ſanctuarium, Domine, appararunt manus tuae. Dominus regnabit in ſaeculum, & aeternitatem. Nam ingreſſus eſt equus Pharabonis, cum curru ejus, & cum equitibus ejus in mare; & reduxit Dominus ſuper eos aquas maris: filii autem Iſraelis perrexerunt per ſiccum in medio maris.*

ſunt. Res eodem redit, etenim diviſione illa maris coacervatae ſunt aquae.

8. *Admirandus laudibus*) Ita & Septuag. θαυμαστὸς ἐν δόξαις: Hebr. vero *formidandus laudibus*, quod ea plane ratione dictum videtur, qua res quaepiam praeſtantiſſima sũmamque movens admirationem, ut animus qua-

מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר
בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא׃ נָטִיתָ
יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ׃ נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ
עַם־זוּ גָּאָלְתָּ נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה
קָדְשֶׁךָ׃ שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אָחַז
יֹשְׁבֵי פְּלָשֶׁת׃ אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי אֱדוֹם
אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ כֹּל יֹשְׁבֵי
כְנָעַן׃ תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד
בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאָבֶן עַד־יַעֲבֹר עַמְּךָ
יְהוָה עַד־יַעֲבֹר עַם־זוּ קָנִיתָ׃ תְּבִאֵמוֹ
וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ
יְהוָה מִקְּדָשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ׃ יְהוָה
יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד׃ כִּי בָא סוּס פַּרְעֹה
בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו בַּיָּם וַיָּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
אֶת מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבָּשָׁה
בְּתוֹךְ הַיָּם׃

quaſi obſtupeſcat, vernacule dicitur, *è coſa ſpaventoſa*, & *è uno ſpavento*: & quidem *timeo* in Script. interdum pro *admirari* uſurpatur: ſic Matth. IX. 8. turbae videntes, paralyticum in lecto jacentem uno verbo Domini Jeſu illico ſanum firmatis artubus ſurrexiſſe, le-
ctu-

ctuloque ſuis humeris ſublato abiiſſe domum, *timuerunt* i. e. admiratae ſunt, *& glorificaverunt Deum*.

9. *Terra*) Profundum maris.

10. *Dolor acerbus*) LXX. ὠδῖνες *dolores parturientium*: nam חול *parturire* ſignificat, unde ducitur חיל *dolor* vehemens, ceu feminae parturientis.

11. *Habitatores Pelaſceth*) Philiſtaei ſive Palaeſtini; quorum regio in Syria ab oriente aeſtivo ad occidentem hiemalem procurrebat uſque ad mare Mediterraneũ: dicitur Pelaſceth, *conſperſa pulvere* a פלש.

12. *Duces Edom*) Eſau filius Iſaaci cognomine *Edom* affectus fuit. Gen. xxv. 30. Hinc terra quam is, poſterique ejus incoluerunt, *Edom*, *Dumae*, *Idumaeae*, & *Idumes* nomen accepit: quae regio *Terram Promiſſionis* habebat ad Aquilonem; Arabiam ad Ortum; ſinum Arabicum ad Auſtrum, Ægyptum vero ad Occaſum. Vide adnot. 6.

13. *Fortes Moab*) Vid. Ruth. c. 1. poſt adn. 3.

14. *Habitatores Chanahan*) Regio Chanahan, ſic dicta, quod Chanahan filius Cham eam obtinuit; ejuſque poſteri *Chananaei* ſunt vocati: ipſa eadem eſt *Terra Promiſſionis*, cujus fines Gen. x. 19. deſcribuntur. Nomen duxit a כנע *depreſſit*. Dicitur etiam *Palaeſtina*, & *Terra ſancta*.

15. *Obrigeſcant*) Hebr. *ſileant*: ſic Latine: *Eſt procul in pelago ſaxum ſpumantia contra Littora... Tranquillo ſilet*. Virg. Æn. v. 124.

16. *In monte*) In Sion, aut in Chanahanitide, regione frequentibus montibus obſita.

17. *Ubi habitares*) Hebr. *ad habitare te*.

FINIS CANTICI I. MOSIS.

CAN-

CANTICUM MOSIS.

II.

Deuteron. XXXII.

Moſi jam jamque morituro ita Dominus futurorum praeſcius praecepit: *Scribite vobis Canticum iſtud, & Docete filios Iſrael: ut memoriter teneant, & ore decantent, & ſit mihi carmen iſtud pro teſtimonio inter filios Iſrael... Cum* enim *comederint, & ſaturati, craſſique fuerint, avertentur ad Deos alienos....* At *poſtquam invenerint* populum *mala multa & afflictiones, reſpondebit ei canticum iſtud pro teſtimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore ſeminis ſui... Locutus eſt ergo Moſes, audiente univerſo coetu Iſrael, verba carminis hujus, & ad finem uſque complevit.* Deuter. XXXI. 14. & ſeqq.

CANTICUM MOSIS.

II.

1. *A*Ures praebete, caeli, etenim loquar:
& audiat terra verba oris mei. 2.
Stillet veluti pluvia 3. *effatum meum; defluat*
tanquam ros eloquium meum: quales guttae te-
nues ſuper herbulam; & ſicut imbres ſuper gramen.
Etenim nomen Domini invocabo: date magnitu-
dinem Deo noſtro. 4. *Dei perfectum opus eſt; quan-*
doquidem omnes viae ejus judicium [*ſunt:*]
Deus veritatis, & ſine fraude; juſtus &
rectus eſt. 5. *Corruperunt ſe* 6. *non filii ejus,*
macu-

1. *Aures praebete &c.*) Carminis hujus initio nihil ſublimius, rerumque dicendarum magnitudini nihil aptius excogitari poteſt: caelum, terramque vocat aeternos rerum teſtes, quae conſignandae erant memoria aeterna. Hoc idem & profani ſcriptores ſunt perſequuti. Virg. XII. 176. *Eſto nunc ſol teſtis, & haec mihi terra precanti.*

2. *Stillet veluti pluvia &c.*) LXX. προσδοκάσθω ὡς ὑετὸς *expectetur, veluti pluvia*. De divino hoc vate dici poteſt: *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem ſuper notas aluere ripas, fervet, immenſuſque ruit ore profundo*. Hor. lib. IV. Od. II.

3. *Effatum*) LXX. τὸ ἀπόφθεγμα *dictum ſcitum & ſapiens*: ejuſmodi dicta ait Eraſmus *non cujuslibet quidem eſſe, ſed oratorum, ducum, legatorum, imperatorum, illuſtrium denique virorum.* Vid Henric. Steph. Hìc *effatum* accipitur pro *vaticinio*.

4. *Dei*) Hebr. *Petrae*

שיר משה

ב

הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ
אִמְרֵי פִי׃ יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל
אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִם עֲלֵי־דֶשֶׁא וְכִרְבִיבִים
עֲלֵי עֵשֶׂב׃ כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ
גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ׃ הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי
כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל
צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא׃ שִׁחֵת לוֹ לֹא בָּנָיו

מומם O

trae : quo *Petrae* nomine hìc , ut alibi in Script. Deus per translationem non raro appellatur : quaſi *Firmus* , *Columen* : eo namque innixi , tectique ab adverſis omnibus tuti conſiſtimus : tum etiam *Petra* ſive *Rupes* dicitur , quod conſtanter agat Deus, ſtetque promiſſis ſuis : *Ego enim Dominus* , *& non mutor* inquit . Malach. III. 6.

5. *Corruperunt ſe*) Hebr. *Corrupit ſe* per Enallagen , pro *Corruperunt ſe* : hoc autem *corrumpendi* verbum in Divinis litteris fere adhibetur , ubi de falſorum numinum cultu verba fiunt : qua de re *corruptio* hìc praecipue denotat idololatriam.

6. *Non filii ejus*) i. e. Iſraelitae , qui non ut filii ſe gerunt erga Deum , quum is tamen eos ſibi ut filios conciliaſſet , & adjunxiſſet.

7.

7. macula eorum! generatio prava atque perverſa! Num Domino rependes hoc, popule ſtulte, & inſipiens? Nonne ipſe pater tuus (qui) 8. adſcivit te; ipſe condidit te, & formavit te? Reminiſcere 9. dies antiquos; conſiderate annos 10. generationum ſingularum: interroga patrem tuum, & indicabit tibi; ſenes tuos, & dicent tibi. Quum daret poſſidendas regiones Altiſſimus gentibus, quum 11. ſepararet ipſe filios Adam: ſtatuit terminos populorum 12. ſecundum numerum filiorum Iſraelis. Quia portio Domini [eſt] populus ejus: Jacob 13. funiculus poſſeſſionis ejus. Deprehendit eum in terra deſerta; 14. in receſſu horroris vaſtae ſolitudinis: circumduxit eum, docuit eum, cuſtodivit eum, velut pupillam oculi ſui. 15. Qualis aquila exci-

7. *Macula eorum!*) Corruptio, ait hic Rab. Selom, qua corrupti ſunt, eſt macula eorum & ignominia.

8. *Adſcivit te*) Accepit te, fecitque ſibi populum ſuum, gentibus aliis relictis.

9. *Dies antiquos*) Hebr. *dies ſaeculi*.

10. *Generationum ſingularum*) Hebr. *generationis & generationis*.

11. *Separaret ipſe filios Adam*) Diſtingueret humanum genus in familias, & nationes.

12. *Secundum numerum &c.*) Tunc enim conſtituit Deus Iſraelitis, etſi nondum exſiſterent, terminos pupulorum Chananaeorum.

13. *Funiculus &c.*) Hereditas ſeu portio: Ægyptii enim ingentia ſpatia, atque adeo hereditates, funibus dimetiebantur: hinc LXX.

חבל

מוּמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל׃ הַלַיהוָה
תִּגְמְלוּ זֹאת עַם נָבָל וְלֹא חָכָם הֲלוֹא
הוּא אָבִיךָ קָּנֶךָ הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ׃
זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר־וָדֹר שְׁאַל
אָבִיךָ וְיַגֵּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ־לָךְ׃ בְּהַנְחֵל
עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת
עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כִּי חֵלֶק
יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ׃ יִמְצָאֵהוּ
בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן יְסֹבְבֶנְהוּ
יְבוֹנְנֵהוּ יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ׃ כְּנֶשֶׁר

חבל *funiculum* vertunt χοίνισμα, quod *partem agri fune demenſam, & deſcriptam* deſignat: e junco ſiquidem (quem χοῖνος ſignificat) funes plectebantur: *Ulva & paluſtri junco funes nectum*. Plin. lib. XVI. c. I.

14. *In receſſu horroris &c.*) Hebr. *in inanitate ululatus ſolitudinis*: ubi Kimchi ait, *deſerto ululatum tribui, quod in loco deſerto & vaſto audiatur vox ventorum in eo ſpirantium qualis eſt vox ejulatus*..

15. *Qualis aquila*) Deus aquilae comparatur; nam *inter ceteras animantes omnes, aquilarum quidem maximus in pullos eſt amor*. D. Hieron. in Iſai. LXV. & Hom. Odyſſ. π. 125. Κλαῖον δὲ λιγέως, ἀδινώτερον ἤ τ' οἰωνοὶ Φῆναι... οἷσί τε τέκνα Ἀγρόται ἐξείλοντο πάρος πετεεινὰ γενέσθαι *Flebant autem ſtridule, largius quam aves*

excitat ad volatum 16. nidum ſuum ; ſuper pullos ſuos volitat : expandit alas ſuas , accepit eum ; ſuſtulit eum ſuper alam ſuam . Dominus ſolus duxit eum : & nullus ſecum Deus alienigena . 17. Suſtulit eum in excelſa terrae , ut veſceretur fructibus agri , & ſugendum ei praeberet 18. mel de ſilice ; oleumque de petra rupis . Butyrum armenti , atque lac gregis , cum adipe agnorum , & arietum filiorum 19. Baſan , hircorumque , 20. cum adipe tritici : & 21. ſanguinem uvae biberet meracum . At ſaginatus eſt 22. Iſrael , & re-

aves Oſſifragae aquilae... quibus pullos Agricolae detrahunt , antequam pinnulis inſtructi ſint ad volatum .

16. *Nidum ſuum*) Pullos ſuos : ita Virg. Æn. XII. 474. *Pervolat & pennis alta atria luſtrat hirundo , Pabula parva legens nidiſque loquacibus eſcas .*

17. *Suſtulit eum &c.*) Hebr. *equitare fecit eum .*

18 *Mel de Silice &c.*) Montes in Palaeſtina mellis , oleique ſunt feraciſſimi : apes autem in rupium ſinibus , rimiſque conſtruunt interdum favos ; ut apud Virg. Geor. IV. 43.... (*apes*) *penituſque repertae Pumicibuſque cavis , exeſaeque arboris antro* . Oleae vero ſcruposis in locis , acclivibuſque , in primis radices agunt , creſcuntque ; ut apud eundem Geor. II. 179. *Difficiles primum terrae , colleſque maligni , Tenuis ubi argilla , & dumoſis calculus arvis , Palladia gaudent ſilva vivacis olivae* : fertilitas terrae Chanahan hìc effertur , ubi rupes ipſas foecunditate & ubertate donavit ingenium ſoli .

19. *Baſan*) A Graecis

יָעִיר קִנּוֹ עַל–גּוֹזָלָיו יְרַחֵף יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו
יִקָּחֵהוּ יִשָּׂאֵהוּ עַל–אֶבְרָתוֹ׃ יְהוָה בָּדָד
יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר׃ יַרְכִּבֵהוּ עַל
בָּמֳתֵי אָרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת שָׂדָי וַיֵּנִקֵהוּ
דְבַשׁ מִסֶּלַע וְשֶׁמֶן מֵחַלְמִישׁ צוּר׃ חֶמְאַת
בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן עִם–חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים
בְּנֵי בָשָׁן וְעַתּוּדִים עִם–חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה
וְדַם–עֵנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר׃ וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן
ויבעט

cis dicitur Βαταναία *Batanaea*. Regio trans Jordanem ſita, magnis, irriguiſque paſcuis uberrima: quippe quae a Meridie torrente Jaboc; ab Occaſu vero Jordanis fluvio alluebatur; idcirco robuſtiſſimis, pinguiſſimiſque animalibus ſcatebat: homines vero in ea tanto robore, tantaque magnitudine praediti educebantur, ut gigãtibus aequarentur, ideoque terra gigantum nominatur ab Euſebio de Locis Hebraic. Sane lectus ferreus Og Regis Baſan ingentis plane magnitudinis deſcribitur in Deut. III. 11. Voce *Baſan* pinguedinem deſignari, docet D. Hieronymus in Iſaj. XXXIII.

20. *Cum adipe tritici &c.*] Hebr. *cum adipe renum tritici*, i. e. grandium granorum, inſtar renum: porro appellatur *adeps* in Script. *quicquid in quavis re optimum eſt & opimum*.

21. *Et ſanguinem uvae*) Vinum meracum rubens optimae notae: vinum identidem in Script. dicitur *ſanguis uvae*; quod apud Plin. lib. XIV. c. 15. *ſanguis terrae* nominatur.

22. *Iſrael*) Hebr. *Je-*

& recalcitravit: ſaginatus es, increviſti, obductus es adipe! deſeruit vero Deum, (qui) fecit eum, & deſpexit columen ſalutis ſuae. Zelotypia affecit eum 23. *ob alienos, ob res execrandas irritaverunt eum. Sacrificia obtulerunt daemonibus, non Deo; diis, (quos) non noverunt: recentibus (diis, qui) e vicinia venerant, nec unquam reveriti fuerant eos patres veſtri. Dei, (qui) genuit te, oblitus es; & obliteraſti Deum conditorem tuum. Vidit autem Deus, & ſprevit prae indignatione filios ſuos, & filias ſuas. Aitque, avertam vultum meum ab ipſis; videbo ecquis finis eorum (ſit): Nam generatio perverſitatum hi (ſunt;) filii, (in quibus) non fides (eſt.) Ipſi Zelotypia affecerunt me ob Deum, qui nunquam fuit: irritaverunt me* 24. *ob vanitates ſuas: ipſe quoque Zelotypia percellam eos* 25. *ob populum, quem non elegeram;* 26. *ob gentem ſtultam irritabo illos. Etenim ignis exarſit in iracundia mea; & ardebit uſque ad ſepulcrum inferius, vorabitque terram & fru-*

Jeſurun: qua dictione cuncti Hebraei *Iſraelem* ſignificari aſſerunt: & LXX. vertunt *Jacob*: nonnullis videtur ſic vocari quaſi *Rectus* a rad. ישר *rectus fuit*; eo quod populus Iſrael ad veri, rectique ſtudium a Deo fuerit inſtitutus.

23. *Ob alienos*) Quod ſcilicet Deos alienos quaſi in oculis ferrent, eoſque honoribus, vero Deo poſthabito, proſequerentur.

24.

וַיִּבְעָט שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ וַיִּטֹּשׁ אֱלוֹהַ
עָשָׂהוּ וַיְנַבֵּל צוּר יְשֻׁעָתוֹ : יַקְנִיאֻהוּ
בְּזָרִים בְּתוֹעֵבֹת יַכְעִיסֻהוּ : יִזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים
לֹא אֱלֹהַּ אֱלֹהִים לֹא יְדָעוּם חֲדָשִׁים
מִקָּרֹב בָּאוּ לֹא שְׂעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם : צוּר
יְלָדְךָ תֶּשִׁי וַתִּכְשַׁח אֵל מְחֹלְלֶךָ : וַיַּרְא
יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו : וַיֹּאמֶר
אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם
כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא־אֵמֻן
בָּם : הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא־אֵל כִּעֲסוּנִי
בְּהַבְלֵיהֶם וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא־עָם בְּגוֹי
נָבָל אַכְעִיסֵם : כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי
וַתִּיקַד עַד־שְׁאוֹל תַּחְתִּית וַתֹּאכַל אֶרֶץ

ויבלה

24. *Ob vanitates ſuas*) ob idolorum cultum.

25. *Ob populum quem non elegeram*) Hebr. *ob non populum* i. e. qui populus Dei non erat. De Ethnicorum vocatione ad veri Dei cultum haec Apoſtolus exponit Rom. x. 19.

26. *Ob gentem ſtultam*) Sunt Ethnici ipſi a vera religione aberrantes, diiſque falſis addicti: quos tamen quum Deus ſibi adſciſceret, eorum felicitas maximopere Hebraeos

ab

& fructum ejus; comburetque fundamenta montium. Congeram ſuper eos mala: ſagittas meas complebo adverſus eos. Enecti fame, ac exeſi 26. anthrace, lueque acerba (interibunt:) dentemque belluarum immittam in eos; cum veneno 27. ſerpentium terrae. Extrinſecus orbabit gladius; & ex penetralibus terror: tum adoleſcentem, tum puellam; lactentem, cum 28. homine ſene. Dixi profligabo eos: delebo ex hominibus memoriam eorum. 29. Niſi indignationem inimici vererer; ne forte temere oſtentent ſe hoſtes eorum: ne forte dicant, manus noſtra excelſa eſt; neque Dominus geſſit hoc omne. Nam gens perdita conſiliis hi (ſunt:) & non in eis (eſt) intelligentia. Utinam ſapientia pollerent, intelligerent hoc; animadverterent finem ſuum. Quomodo perſequeretur unus mille; ac duo fugarent decem millia? Niſi quia Deus eorum vendidit eos; & Dominus tradidit illos. Non enim ſicut Deus noſter, Deus eorum: 30. & inimici noſtri (ſunt) judices. Siquidem de vite 31. Sodomae, vitis eorum; & de arvis Gomor-

ab ipſo repudiatos erat excruciatura.

26. *Anthrace*) Vox רשף *prunam* denotat: per translationem vero *ſagittam*; & *morbum exurentem*, ut carbo eſt ſive anthrax. Recte autem monet R. Selom. hac voce etiam intelligi quicquid volitat ſive *ſcintillae* ſint, ſive *aves*, ſive *ſagittae*.

27. *Serpentium terrae*) Hebr. *ſerpentium pulveris*.

28.

וִיבֻלָּהּ וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים׃ אַסְפֶּה
עָלֵימוֹ רָעוֹת חִצַּי אֲכַלֶּה־בָּם׃ מְזֵי רָעָב
וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי וְשֶׁן־בְּהֵמֹת
אֲשַׁלַּח־בָּם עִם־חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר׃ מִחוּץ
תְּשַׁכֶּל־חֶרֶב וּמֵחֲדָרִים אֵימָה גַּם בָּחוּר
גַּם בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם־אִישׁ שֵׂיבָה׃ אָמַרְתִּי
אַפְאֵיהֶם אַשְׁבִּיתָה מֵאֱנוֹשׁ זִכְרָם׃ לוּלֵי
כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר פֶּן־יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן־יֹאמְרוּ
יָדֵנוּ רָמָה וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל־זֹאת׃ כִּי־
גוֹי אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה׃
לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם׃
אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ
רְבָבָה אִם־לֹא כִּי־צוּרָם מְכָרָם וַיהוָה
הִסְגִּירָם׃ כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאֹיְבֵינוּ
פְּלִילִים׃ כִּי מִגֶּפֶן סְדֹם גַּפְנָם וּמִשַּׁדְמֹת
עֲמֹרָה

P

28. *Homine ſene*) Hebr. *homine canitiei*.

29. *Niſi indignationem inimici vererer*) i. e. Niſi ira hoſtium eorum me moveret.

30. *Et inimici noſtri &c.*) Ut Ægyptii, Amalecitae teſtari poſſunt. Nam hi Dei noſtri potentiam, & Deorum ſuorum vanitatem experti ſunt.

31. *Sodomae Gomorrae*)

Agrum

Gomorrae . *Uvae eorum* , *uvae veneni* ; 32. *botryones amaritudinum* (*ſunt*) *ipſis* . 33. *Virus draconum* , *vinum eorum* : *toxicum aſpidum immedicabile* . *Nonne hoc reconditum eſt penes me ? obſignatum in theſauris meis ?* 34. *Mihi* (*eſt*) *ultio* , *&* *compenſatio* ; *ad tempus nutabit pes eorum* ; *nam praeſto eſt dies calamitatis eorum* ; *&* *feſtinant parata adverſus eos* . 35. *Etenim judicabit Dominus populum ſuum* ; *&* *ſervorum ſuorum miſerebitur* : *quum viderit* , *quod defecerit manus* ; 36. *&* *perierit ſervatum* , *&* *derelictum* . 37. *Et dicet ubi* (*ſunt*) *Dii eorum* : *numen* , (*in quo*) *confidebant ? Qui*

Agrum Sodomae , Gommorraeque inter *Judaicos campos* refert Tacitus Hiſt. v. de quibus haec habet : *Quos* (*campos*) *ferunt* , *olim uberes* , *magniſque urbibus habitatos* ; *fulminum jactu arſiſſe* : *&* *manere veſtigia* , *terramque ſpecie torridam* , *vim frugiferam perdidiſſe* . *Nam cuncta ſponte edita* , *aut manu ſata* ; *ſive herba tenus* , *aut flore* , *ſeu ſolitam in ſpeciem adolevere* ; *atra &* *inania velut in cinerem vaneſcunt* . His autem ſimilitudinibus arguit Moſes , Hebraeos flagitiis ſuis non Sodomae , Gomorraeque populis futuros abſimiles .

32. *Botryones*) Uvae in racemum confertae , coacervataeque .

33. *Virus draconum*) Dracones veneno carere affirmat Plinius l. 16. xxviii. c. 4. verum quos Africa , & Arabia gignit lethifero veneno pollere teſtatur Lucanus *Vos quoque* , *qui cunctis innoxia numina terris Serpitis* , *aurato*

עֲמֹרָה עֲנָבֵמוֹ עִנְּבֵי רוֹשׁ אַשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת
לָמוֹ׃ חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים
אַכְזָר׃ הֲלֹא־הוּא כָּמֻס עִמָּדִי חָתוּם
בְּאוֹצְרֹתָי׃ לִי נָקָם וְשִׁלֵּם לְעֵת תָּמוּט
רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידָם וְחָשׁ עֲתִדֹת
לָמוֹ׃ כִּי יָדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו
יִתְנֶחָם כִּי יִרְאֶה כִּי־אָזְלַת יָד וְאֶפֶס עָצוּר
וְעָזוּב׃ וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חָסָיוּ
בוֹ

rato nitidi fulgore dracones, Peſtiferos ardens facit Africa.... Et Horatius II. Serm. Satyr. VIII. in fine.... *pejor ſerpentibus Afris*.

34. *Mihi eſt ultio, & compenſatio*) Nam ſerius, ocius impii dant poenas; juſti vero praemiis donantur: Deus enim pro meritis poenas, & praemia cuique rependit ad tempus.

35. *Etenim judicabit &c.*) Jam ad Dei miſerationem in populum ſuum malis obrutum deflectitur de more prophetica oratio; poeniſque ab hoſtibus ejus tempori perſolvendis canticum divinum abſolvitur.

36. *Et perierit ſervatum &c.*) Phraſis Hebraica, videtur eſſe, qua cuncta tum pretioſa, tum vilia, peſſum iviſſe ſignificatur. Sic etiam 1. Reg. IV. 10.

37. *Et dicet ubi ſunt Dii eorum &c.*) Horum verborum, & quae ſequuntur, hic ſenſus eſt: *Et dicet* Deus, *ubi ſunt Dii eorum* (nempe

*Qui adipem ſacrificiorum eorum comedebant ; bibebant vinum libaminum eorum : ſurgant & opitulentur vobis ; ſit pro vobis confugium. Videte nunc, quod ego, ego ſim ? & nulli dii praeter me : ego interimam, & dabo vitam ; vulnerabo, & ego medebor ; & nemo (eſt qui) de manu mea eripiat. Nam * tollam in caelum manum meam : & dicam ; 38. Vivo ego in aeternum. Quum acuero 39. fulgur gladii mei, & 40. apprehenderit judicium manus mea, reddam ultionem hoſtibus meis, & odio habentibus me poenas rependam. Inebriabo ſagittas meas cruore ; & gladius meus vorabit carnem : 41. ob ſanguinem confoſſi, & captivitatem : 42. ab initio ultionum inimici. 43. Laudate, gentes, populum ejus ; nam ſanguinem ſervorum ſuorum ulciſcetur : & ultionem reddet hoſtibus eorum ; 44. expiabit vero terram ſuam & populum ſuum.*

pe Iſraelitarum)... illi Dii, *qui adipem ſacrificiorum eorum* (ſcilicet Iſraelitarum) *comedebant*, & *bibebant vinum libaminum eorum* (ſic ridet Deus Iſraelitarum idola quaſi helluones victimarum, & vini potores, ut a vano eorum cultu, fiduciaque populum ſuum abduceret) *ſurgant* jam, *& opitulentur vobis*, o Iſraelitae.

* *Tollam in caelum manum meam*) Jurantis more : ſic Virg. Æn. XII. 195.... *deinde Latinus Suſpiciens caelum, tenditque ad ſidera dextram* (aitque)... *terram, mare, ſidera juro.*

38. *Vivo ego in aeternum*)

בוֹ׃ אֲשֶׁר חֵלֶב זְבָחֵימוֹ יֹאכֵלוּ יִשְׁתּוּ
יֵין נְסִיכָם יָקוּמוּ וְיַעְזְרֻכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם
סִתְרָה׃ רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה
מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל׃
כִּי־אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי
לְעֹלָם׃ אִם־שַׁנּוֹתִי בְּרַק חַרְבִּי וְתֹאחֵז
בְּמִשְׁפָּט יָדִי אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי וְלִמְשַׂנְאַי
אֲשַׁלֵּם׃ אַשְׁכִּיר חִצַּי מִדָּם וְחַרְבִּי תֹּאכַל
בָּשָׂר מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה מֵרֹאשׁ פַּרְעוֹת
אוֹיֵב׃ הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם־עֲבָדָיו יִקּוֹם
וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ׃

num) Jurat per ſemetipſum Deus , *quoniam neminem habet , per quem juret , majorem* Apoſt. Hebr. VI. 13.

39. *Fulgur gladii*) *rotat enſem Fulmineum* , Virg. Æn. IX. 441.

40. *Apprehenderit judicium manus mea*) i. e. ſumere de inimicis ſupplicium inſtituerit manus mea : vox enim משפט *judicium* , ſupplicium etiam , poenamque ſignificat : LXX. vertunt *κρίμα poenam* , *condemnationem* ; quo ſenſu quoque accipitur Luc. XXIV. 20.

41. *Ob ſanguinem &c.*) Propter caedem , & captivitatem Iſraelitarum , Praefixum מ , quod ſere pro *a* , *de* , *prae* uſurpatur , ſignificat etiam *pro-*

PSALMUS
XXII.

JESUS CHRISTUS Dominus noſter Cruci affixus, hunc pſalmum de ſe ſcriptum fuiſſe docuit, Matt. XXVII. 46. Marc. XV. 34. divinoque Magiſtro ſubſcribunt Johannes XIX. 24. & Apoſtolus Hebr. II. 12. Refertur autem in eo precatio ipſius e cruce pendentis: cruciatus deſcribuntur: Reſurrectio ejuſdem & Regnum; Gentium denique vocatio, divinique Sacrificii inſtitutio prædicitur.

Hunc pſalmum eam ob cauſam pſalmis mox ſequentibus praemittendum duxi, quod, quum eos Eccleſia poenitentibus recitandos & contemplandos proponat; e re fore viſum eſt, cruciamenta Chriſti Domini in hoc deſcripta iiſdem antea conſideranda praebere, ut fructus ex illorum recitatione & contemplatione uberior perciperetur.

Pſalmus XXII.

1. D*Eus meus , Deus meus , quare dere-*
liquiſti me ? procul (ſunt) a ſalu-
te mea 2. *verba vehementis clamoris mei . Deus*
meus clamavi interdiu , & non exaudiſti : no-
ctuque , 3. *& non requies mihi . Tu autem*
ſanctus (es :) 4. *commorans (inter) lau-*
des Iſraelis . In te confiſi ſunt patres noſtri :
confiſi ſunt , & liberaſti eos . Ad te clama-
verunt , & liberati ſunt : in te confiſi ſunt ,
& non erubuerunt . Ego vero (ſum)
vermis ,

1. *Deus meus &c.*) His verbis in cruce Dominus jam mortem oppetiturus compellat Patrem; at nonnihil ea ratione detortis, qua tum Judaei loquebantur; nam illud *dereliquiſti* ab Evangeliſtis ſup. cit. effertur σαβαχθανὶ modo Chaldaico; Targum enim habet שבקתני *ſcebakthani* . Non inſcite hic Leo a Caſtro, Chriſtum cruci affixum dixiſſe ait *ſabachthani*, ut Judaeos revocaret ad *arietem* illum Gen. XXII. 13. *Et ecce aries retro detinebatur* בסבך *baſſebac* , quod LXX. ſenes interpretantur ἐν φυτῷ σάβεκ *in planta Sabek* ; nimirum ut ſe arietem illum eſſe indicaret, qui plantae *Sabek* innexus h. e. cruci affixus detinebatur . Dictionem vero illam apud Vulgatum , *reſpice in me* , Ieſus non protulit; nam ea in Hebraeo deeſt : additur tamen a LXX. poſtremum enim אלי legerunt *elai* , quod *ad me* ſignificat ; idcirco addiderunt *reſpice* explicatio-

מִזְמוֹר כב

אֵלִי אֵלִי לָמָה עֲזַבְתָּנִי רָחוֹק מִישׁוּעָתִי
דִּבְרֵי שַׁאֲגָתִי׃ אֱלֹהַי אֶקְרָא יוֹמָם וְלֹא
תַעֲנֶה וְלַיְלָה וְלֹא־דוּמִיָּה לִי׃ וְאַתָּה
קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל׃ בְּךָ בָּטְחוּ
אֲבֹתֵינוּ בָּטְחוּ וַתְּפַלְּטֵמוֹ׃ אֵלֶיךָ זָעֲקוּ
וְנִמְלָטוּ בְּךָ בָטְחוּ וְלֹא־בוֹשׁוּ׃ וְאָנֹכִי

cationis gratia ; vertuntque ὁ Θεός μυ, πρόσχές μοι, *Deus meus, attende mihi*, ſeu *reſpice ad me*.

2. *Verba vehementis clamoris mei*) Hebr. *verba rugitus mei* : & ſic vertit D. Hieronymus ſed LXX. οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μυ *verba delictorum meorum* : videntur legiſſe שגגתי *ſciggathi errati mei*, a שגג *erravit*: vel legerunt שגיאתי *ſceghiotai erratorum meorũ* a שגה *erravit* ; unde eſt apud Vulg. *delictorum meorum*. Senſus ergo integrae ſententiae Hebr. eſt : Etſi vehementer ad te clamem, Deus meus, ut mihi opem feras, auxilium tamen tuum, quaſi non audientis, longe eſt a me.

3. *Et non requies mihi*) LXX. verterunt καὶ ὀκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί. *&* *non ad inſipientiam mihi* : quam interpretationem Vulgatus ſecutus eſt. Hebr. eſt דומיה *ſilentium, quies, ceſſatio*, a דמה *ſiluit, quievit, ceſſavit &c.*

4. Commorans *&c.*)

5. *vermis, & non homo: opprobrium hominum, & deſpectus populi. Omnes videntes me illuſerunt mihi: diſtorſerunt labium, quaſſarunt caput.*
6. *Vertit ſe ad Deum, eripiat eum, liberet eum; quoniam deamat eum. Sed tu ſuſceptor meus de ventre, fiducia mea ab uberibus matris meae. In te projectus ſum ex utero: de ventre matris meae Deus meus (es) tu. Ne procul abſis a me, nam aerumna proxima eſt, & non [eſt] adjutor. Circumdederunt me juvenci multi:* 7. *tauri Baſan obſederunt me. Aperuerunt contra me os ſuum, [velut] leo dilanians & rugiens. Sicut aqua effuſus ſum, & dimota ſunt omnia oſſa mea, eſt cor meum tanquam cera: liqueſcit in medio viſcerum meorum.*
8. *Exaruit quaſi teſta vigor meus, & lingua mea adheſit faucibus meis,* 9. *& in pulverem mortis rede-*

Qui ſcilicet inter aſſiduas Iſraelis laudes verſaris, ſive quem Iſrael aſſidue laudat. Hebr. *inhabitans laudes Iſraelis*

5. *Vermis*) תולעת peculiariter pro *vermiculo* illo accipitur in Script. unde color coccineus exprimitur: quod quidem Jeſu Chriſto in Paſſione ſua diris cruciamentis attrito, divinique ſanguinis rivis perfuſo maxime congruit.

6. *Vertit ſe ad Deum &c.*) Hoc ipſum Judaei illudentes J. Chriſto cruci affixo exprobrabant. Matt. XXVII. 43. & Sap. II. 18. Improbitas enimvero mirifica! non enim crimen aliquod ab iis objicitur, ſed pietas, eaque ipſa convertitur in ludibrium.

7. *Tauri Baſan*) Tauri robuſti, quales in laetiſſimis Baſan paſcuis alebantur. Vide ſup.

תּוֹלַעַת וְלֹא־אִישׁ חֶרְפַּת אָדָם וּבְזוּי עָם׃
כָּל־רֹאַי יַלְעִגוּ לִי יַפְטִירוּ בְשָׂפָה יָנִיעוּ
רֹאשׁ׃ גֹּל אֶל־יְהוָה יְפַלְּטֵהוּ יַצִּילֵהוּ כִּי
חָפֵץ בּוֹ׃ כִּי־אַתָּה גֹחִי מִבָּטֶן מַבְטִיחִי
עַל־שְׁדֵי אִמִּי׃ עָלֶיךָ הָשְׁלַכְתִּי מֵרָחֶם
מִבֶּטֶן אִמִּי אֵלִי אָתָּה׃ אַל־תִּרְחַק מִמֶּנִּי
כִּי־צָרָה קְרוֹבָה כִּי־אֵין עוֹזֵר׃ סְבָבוּנִי
פָּרִים רַבִּים אַבִּירֵי בָשָׁן כִּתְּרוּנִי׃ פָּצוּ
עָלַי פִּיהֶם אַרְיֵה טֹרֵף וְשֹׁאֵג׃ כַּמַּיִם
נִשְׁפַּכְתִּי וְהִתְפָּרְדוּ כָּל־עַצְמוֹתָי הָיָה לִבִּי
כַּדּוֹנָג נָמֵס בְּתוֹךְ מֵעָי׃ יָבֵשׁ כַּחֶרֶשׂ
כֹּחִי וּלְשׁוֹנִי מֻדְבָּק מַלְקוֹחָי וְלַעֲפַר־מָוֶת
תִּשְׁפְּתֵנִי

ſup. Cant. II. adnot. 7. Prophetae ferociam, proterviamque hominum perſtringentes, comparant viros *juvencis*, feminas vero *vaccis* illius regionis; ut Am. IV. 1. *vaccae Baſan* dicuntur uxores imperantes viris.

8. *Exaruit &c.*) Sitis deſcribitur, tormenti genus inter cruciatus intolerandum, quam e cruce pendens Dominus ſignificavit. Joh. XIX. 28.

9. *Et in pulverem mortis redegiſti me*) Mors, & ſepultura Domini prænunciatur: qui poſt aceti potum *tradidit ſpiritum*; & in monumento poſitus fuit. Johan. XIX. 30. 42.

10.

redegiſti me. Siquidem circumdederunt me canes, caterva improborum 10. *conciderunt me:* 11. *foderunt manus meas, & pedes meos. Dinumerabam omnia*

10. *Conciderunt*) Vox Hebr. quam verti *conciderunt*, eſt a verbo נקף, quod *concidere*, *vulnerare*, *percutere* ſignificat. Hic flagellorum cruciamentum, quibus Dominus Jeſus conciſus fuit, deſignari videtur. Johan. XIX. I. Interpretes, eam a verbo יקף *circumdare*, *circumire* deducunt; ideoque interpretati ſunt *obſederunt*. Verum quum hic Pſalmus omnes fere Chriſti cruciatus referat, equidem vocem illam non aliunde, quam a verbo, quod flagellorum etiam ſupplicium exhibet, arceſſendam putavi.

11. *Foderunt manus &c.*) Exemplaria Bibliorum Hebraicorum, quæ modo inter manus verſantur, habent hoc in loco כארי quae quidem vox perperam ſcripta eſt, librariorum vel oſcitantia, vel inſcitia: nam ſcriptam oportuit כארי cum י gerente punctum in ſinu, pro Surek; quemadmodum & habent Hiſpaniarum Regis Biblia; quae ſcribendi ratio in Script. Hebr. non infrequens, eſt; ſic Eſdr. x. 44. נשאי *acceperunt*, pro נשאו; & Jer. L. 11. eadem ratione tria verba in eodem verſu ſcribuntur. Itaque vox illa idem valet, ac כארו *foderuut*, a כרה *fodit*. Illud autem א eſt Epentheticum ſive interpoſititium, quod ſaepe fit; ſic Oſ. x. 14. וקאם *& ſurrexit*, a rad. קום; & Zach. XIV. 10. וראמה *& exaltabitur*, a rad. רום. Nec ſecus legerunt LXX. ſenes, qui interpretati ſunt ὤρυξαν *foderunt*: ita quoque legerunt Syrus, & Arabs,

Non

תִּשְׁפְּתֵנִי׃ כִּי סְבָבוּנִי כְּלָבִים עֲדַת מְרֵעִים הִקִּיפוּנִי כָּאֲרִי יָדַי וְרַגְלָי׃ אֲסַפֵּר כָּל

Non me fugit, Rabbinos contendere, legendum eſſe כארי, quod *ſicut leo* ſignificat; ſed praeterquamquod eos falli trunca & incerta ſententia plane demonſtrat; nam ecquid obſecro ſibi vult *ſicut leo manus & pedes?* certe Maſora parva apud eos ſacroſancta, eorum vanitatem redarguit. Etenim Num. XXIV. 9. ait: כארי *quater exſtat, bis cum Kamets, & bis cum Patach*: ſcilicet כארי cum (◌ַ) *ſicut leo*, habetur Num. XXIV. 9. & Exech. XXII. 25. Cum (◌ָ) autem legitur Pſ. XXII. 17. & Iſ. XXXVIII. 13. Porro ad hunc Pſalmi locum eadem Maſora inquit: *duo* כארי *inveniuntur cum* (◌ָ) *ſed diverſarum ſignificationum, ſcilicet* Iſ. XXXVIII. 13. *ſicut ipſe leo* ſignificat: ergo in hoc Pſalmo, ubi praeterea vox eadem cum (◌ָ) invenitur non ſignificat *ſicut leo*. In Maſora vero finali, cujus collector eſt R. Jacob Ben Chajim [quae adjecta eſt Codici Veneto, & Buxtorfianis Bibliis] recenſentur octo & nonaginta voces, quae binae iisdem litteris ſcriptae, diverſam tamen habent ſignificationem: e.g. אמיר *ſummus ramus*, & אמיר *mutabo &c.* inter quas voces numeratur כארי Iſaiae XXXVIII. 13. & Pſalmi XXII. 17. itaque quum apud Iſaiam, Maſora fatente, ſignificet *ſicut leo*; in hoc Pſalmo aliud ſignificabit. Denique idem collector ibid. in litera א aſſerit ſe in parte exemplarium correctorum inveniſſe ſcriptum כארו; ſed notari in margine, legen-

omnia oſſa mea : ipſi 11. *intuebantur, paſcebant oculos in me.* 12. *Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi : & pro tunica mea conjecerunt ſortem. Tu autem, Domine, ne longe ſis : fortitudo mea, ad auxilium meum feſtina. Eripe a gladio animam meam : e manu canis unicam meam. Servà me de ore leonis : & de cornibus* 13. *unicornium eripias me.*

14.

legendum eſſe כארי : id quod fraudem ſubolere quis dubitet ? Igitur eam vocem in hoc Pſ. non *ſicut leo*; ſed ſicut LXX. ſenes, Syrus, & Arabs expoſuerunt, *foderunt* ſignificare fatendum eſt. Qui vero agebantur in crucem, hi plerumque clavis patibulo' affigebantur : ſic apud Graecos. Lucian. Dial. Prometh. ubi per Mercurium, & Vulcanum Prometheus in Caucaſo clavis affigitur cruci : nec ſecus apud Romanos. Plaut. Moſtel. A. II. Sc. I. 13. *Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit : Sed ea lege, ut offigantur bis pedes, bis brachia*: per clavos autem manibus pedibuſque confoſſis Jeſus Chriſtus in crucem ſublatus fuit.

11. *Intuebantur, paſcebant &c.*) Duo haec Hebraica verba ſimul fere adhibentur; ſedulumque & jucundum in rem viſam obtutum ſignificant. Hic principes ſacerdotum cum ſcribis, ſenioribus, ceteriſque Judaeis deſignantur, qui cruci adſtantes nefario illo Domini parricidio, ejuſque cruciatibus animum exſaturabant.

12. *Partiti ſunt veſtimenta mea &c.*) Hoc vaticinium uni Chriſto Do-

כָּל־עַצְמוֹתָי הֵמָּה יַבִּיטוּ יִרְאוּ־בִי׃ יְחַלְּקוּ
בְגָדַי לָהֶם וְעַל־לְבוּשִׁי יַפִּילוּ גוֹרָל׃ וְאַתָּה
יְהוָה אַל־תִּרְחָק אֱיָלוּתִי לְעֶזְרָתִי חוּשָׁה׃
הַצִּילָה מֵחֶרֶב נַפְשִׁי מִיַּד־כֶּלֶב יְחִידָתִי׃
הוֹשִׁיעֵנִי מִפִּי אַרְיֵה וּמִקַּרְנֵי רֵמִים עֲנִיתָנִי׃
אספרה

Domino, cruci ſuſpenſo praeterea nemini, congruere patet ex Evang. Joh. XIX. 23. 24. ubi ait, *milites e veſtimentis* Domini *feciſſe quatuor partes, unicuique militi partem; tunicam vero inconſutilem, ne ſcinderetur, ſortitos eſſe*. In eo loco S. Evangeliſta, tunc hujus pſalmi vaticinationem exitum habuiſſe docet: etenim poſtquam narravit, milites veſtes Domini ſibi diviſiſſe, deque ipſius tunica inconſutili conjeciſſe ſortem, ait: *Ut Scriptura impleretur, dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi: & in veſtem meam miſerunt ſortem*. Militibus hiſce haereticos exhiberi, ait D. Hieronymus: *Volunt haeretici ſcindere Eccleſiam; ſed non poſſunt*.

13. *Unicornium*) Hebraicum *Reem*, & forma contracta *Rem*, Monocerotem eſſe affirmant vetuſtiſſimi interpretes: animal unico cornu inſtructum, & equino corpore: quam aſperrimam eſſe feram Plinius tradit lib. XIV. cap. 21. Porro leonum, unicornium, canum, taurorumque nomine in hoc pſalmo inimicos Domini figurari, nemo non videt: quarum quidem belluarum ſaevitia & importunitas expreſſam ſatis Judaeorum in Dominum immanitatis & furoris imaginem referunt.

14.

14. *Narrabo nomen tuum* 15. *fratribus meis: in medio Eccleſiae celebrabo te. Timentes Domini, laudate eum, univerſum ſemen Jacobi extollite illum; & 16. metuite eum, omne ſemen Iſraelis. Quia non ſprevit, neque abominatus eſt afflictionem pauperis, neque abſcondit vultum ſuum ab ipſo:* 17. *quumque is clamaret ad illum, exaudivit. A te laus mea [erit]* 18. *in Eccleſia magna: vota mea reddam coram timentibus eum.* 19. *Comedent pauperes, & ſaturabuntur, laudabunt Dominum quaerentes eum: vivet cor veſtrum in aeternum.* Reminiſcentur, & redibunt ad Dominum univerſi fines terrae: & adorantes procumbent in conſpectu tuo cunctae familiae gentium. Nam Domini (eſt) regnum: & dominabitur in gentibus.* 20. *Comedent & adorabunt omnes opulenti terrae, ad conſpectum ejus procident* 21. *univerſi deſcendentes in pulverem:* 22. *nam animam ſuam non ſervavit in vita. Semen ſerviet ei: [quod] adnumerabitur Domino in perpetuum.* 23. *Ibunt, & annunciabunt juſtitiam ejus:* 24. *populo genito,* 25. *quia fecit.*

14. *Narrabo &c.*) Hactenus de J. Chriſti D. N. cruciatibus: nunc ejus gloria, Reſurrectio, Regnum, divinumque Euchariſtiae Sacrificium & Sacramentum, gentiumque vocatio deſcribitur.

15. *Fratribus meis*) Nimirum Apoſtolis, diſcipuliſque; quos Chriſtus Dominus poſt Reſurrectionem primum, ut

אֲסַפְּרָה שִׁמְךָ לְאֶחָי בְּתוֹךְ קָהָל אֲהַלְלֶךָּ׃
יִרְאֵי יְהוָה ׀ הַלְלוּהוּ כָּל־זֶרַע יַעֲקֹב
כַּבְּדוּהוּ וְגוּרוּ מִמֶּנּוּ כָּל־זֶרַע יִשְׂרָאֵל׃
כִּי לֹא־בָזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֱנוּת עָנִי וְלֹא־
הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ וּבְשַׁוְּעוֹ אֵלָיו שָׁמֵעַ׃
מֵאִתְּךָ תְּהִלָּתִי בְּקָהָל רָב נְדָרַי אֲשַׁלֵּם
נֶגֶד יְרֵאָיו׃ יֹאכְלוּ עֲנָוִים וְיִשְׂבָּעוּ יְהַלְלוּ
יְהוָה דֹּרְשָׁיו יְחִי לְבַבְכֶם לָעַד׃ יִזְכְּרוּ
וְיָשֻׁבוּ אֶל־יְהוָה כָּל־אַפְסֵי־אָרֶץ וְיִשְׁתַּחֲווּ
לְפָנֶיךָ כָּל־מִשְׁפְּחוֹת גּוֹיִם׃ כִּי לַיהוָה
הַמְּלוּכָה וּמֹשֵׁל בַּגּוֹיִם׃ אָכְלוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ
כָּל־דִּשְׁנֵי־אֶרֶץ לְפָנָיו יִכְרְעוּ כָּל־יוֹרְדֵי עָפָר
וְנַפְשׁוֹ לֹא חִיָּה׃ זֶרַע יַעַבְדֶנּוּ יְסֻפַּר
לַאדֹנָי לַדּוֹר׃ יָבֹאוּ וְיַגִּידוּ צִדְקָתוֹ לְעַם
נוֹלָד כִּי עָשָׂה׃

R

ut Pſalmi hujus vaticinium plane reſpexiſſe videatur, appellavit *fratres* Matt. XXVIII. 10.

16. *Metuite eum*) Hebr. *metuite ab eo* : nam גור quum pro *metuere* uſurpatur, cum particula מ plerumque conſtruitur.

17. *Quumque is clamaret*) Hebr. *In clamare ipſe* ſive *in clamando ipſe*.

18. *In Eccleſia magna*) in Eccleſia Catholica per omnes terras, genteſque diffuſa.

19. *Comedent pauperes &c.*) Alluditur ad ſacrificia Euchariſtica, ad quae advena, pupillus, vidua, inopeſque vocabantur. Deut. XVI. 11. 14. Portenditur vero ipſum ſanctiſſimae Euchariſtiae Sacramentum.

* *Reminiſcentur &c.*) Gentes arto veluti ſomno in ſuperſtitionis tenebris conſopitae, tandem Evangelii praedicatione ſuſcitabuntur, verique Dei, quem ab initio mundi patres earum coluerunt, poſt longam oblivionem reminiſcentur: ac tunc demum ſolum rerum omnium Creatorem adorabunt; Servatorique adherebunt, qui primo homini primum, deinde Noe promiſſus fuerat, ex quibus parentibus omnes tum ortum ducebant, tum Creatoris & Servatoris cognitionem, oblivione poſtea inobſcuratam, acceperant.

20. *Comedent... opulenti*) Divites, Primarii viri, & Reges ipſi accedent ad cultum & convivium Chriſti.

21. *Univerſi deſcendentes in pulverem*) Omnes mortales per univerſum terrarum orbem.

22. *Nam animam ſuam &c.*) Hoc idem vaticinatus eſt Iſaias LIII. 10. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longaevum*.

23. *Ibunt & annunciabunt &c.*) *Semen* illud *ſerviens ei*, Apoſtoli & Diſcipuli ibunt & annũciabunt juſtitiam ejus.

24. *Populo genito*) Populo, quem genuit ſibi Dominus per gratiam ſuam.

25. *Quia fecit*) LXX. ὃν ἐποίησεν ὁ κύριος, *quem fecit Dominus*: recte: non enim *credunt in nomine ejus*, niſi *qui ex Deo nati ſunt*. Johan. I. 12. 13.

FINIS PSALMI XXII.

PSAL-

PSALMI SEPTEM

Qui Poenitentiales dicuntur.

I. *David gravi morbo tentatus, merito ſe plecti fatetur ob flagitia ſua: quæ deflet.*

II. *Felicitas eorum praedicatur, qui peccatorum veniam poenitentia ſibi commeruerunt.*

III. *Crimina ſua David, divinamque ultionem agnoſcit; & veniam rogat, & opem.*

IV. *Regis David crimina ſua deflentis obſecratio.*

V. *Populi Babylone captivi luctus, & preces: captivitatis exitus: Gentium vocatio.*

VI. *Populus aerumnis obrutus peccata confitetur; Deumque propitiatorem obteſtatur.*

VII. *David, Saule, aut Abſalomo perſequente, ſe peccatorem agnoſcit, opemque divinam implorat.*

I. *Pſalmus 6.*

DOmine, ne in ira tua arguas me: neque in aeſtu indignationis tuae corripias me. Miſerere mei, Domine, quoniam aeger ego [ſum :] ſana me Domine : nam labefactata ſunt 1. *oſſa mea. Et anima mea turbata eſt valde: tu autem, Domine,* 2. *uſque quo? Convertere, Domine, libera animam meam : ſerva me propter miſericordiam tuam.* 3. *Etenim non [eſt] in morte memoria tui: in ſepulchro quis celebrabit te? defatigatus ſum in gemitu meo,* 5. *madefeci per totam noctem lectulum meum: fletu meo ſpondam meam liquefeci.* 5. *Detritus eſt prae indignatione oculus meus, contabuit inter omnes inimicos meos. Abſcedite a me omnes operantes iniquitatem : nam audivit Dominus vocem fletus mei. Audivit Dominus precem meam: Dominus obſecrationem meam accepit.* 6. *Erubeſcant, & conturbentur valde omnes oſores mei: convertantur, erubeſcant e veſtigio.*

II. *Pſal-*

1. *Oſſa mea*) Tota compago corporis mei.

2. *Uſque quo?*) Targum, *uſque quo levamen mihi?*

2. *Etenim non eſt in morte &c.*) Reſpicit hic David cum ſtatum mortuorum naturalem, tum laudes Dei in coetu piorum proſequendas. Ita Rex Ezechias in morbo illo, quo affictabatur : *Non ſepulchrum*, ait, *confitebitur ti-*

א מזמור ו

יְהוָה אַל־בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וְאַל־בַּחֲמָתְךָ
תְיַסְּרֵנִי׃ חָנֵּנִי יְהוָה כִּי אֻמְלַל אָנִי רְפָאֵנִי
יְהוָה כִּי נִבְהֲלוּ עֲצָמָי׃ וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה
מְאֹד וְאַתָּה יְהוָה עַד־מָתָי׃ שׁוּבָה יְהוָה
חַלְּצָה נַפְשִׁי הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חַסְדֶּךָ׃ כִּי
אֵין בַּמָּוֶת זִכְרֶךָ בִּשְׁאוֹל מִי יוֹדֶה־לָּךְ׃
יָגַעְתִּי בְאַנְחָתִי אַשְׂחֶה בְכָל־לַיְלָה מִטָּתִי
בְּדִמְעָתִי עַרְשִׂי אַמְסֶה׃ עָשְׁשָׁה מִכַּעַס
עֵינִי עָתְקָה בְּכָל־צוֹרְרָי׃ סוּרוּ מִמֶּנִּי כָּל־
פֹּעֲלֵי אָוֶן כִּי שָׁמַע יְהוָה קוֹל בִּכְיִי׃
שָׁמַע יְהוָה תְּחִנָּתִי יְהוָה תְּפִלָּתִי יִקָּח׃
יֵבֹשׁוּ וְיִבָּהֲלוּ מְאֹד כָּל־אֹיְבָי יָשֻׁבוּ יֵבֹשׁוּ
רָגַע׃

ב מזמור

tibi, *neque mors laudabit te..... Vivens vivens ipſe confitebitur tibi, ſicut & ego hodie*. Iſai. XXXVIII. 18. 19.

4. *Madefeci*) Hebr. *Natare feci*.

5. *Detritus eſt*) Hoſtes enim Davidis de morbo ejus, exoptatoque interitu ſe ſe laetari prae ſe ferebant.

6. *Erubeſcant & conturbentur &c.*) Poſtrema Pſalmi hujus verba, precationem pro inimicis, non vero contra inimicos, complecti afferit D. Hieronymus, ut eos criminis ſui pudeat, & cito ſe recipiant ad frugem bonam......

I.

II. *Pſalmus* 32.

F*Elix* 1. *levatus flagitii*, 2. *tectus peccatum! Beatus homo, non imputante Domino ei iniquitatem*; 3. *neque* (*eſt*) *in ſpiritu ejus dolus*. 4. *Quum tacerem*, *conſenuerunt oſſa mea: in rugitu meo tota die. Nam diu, noctuque, aggravata eſt ſuper me manus tua*, 5. *converſus eſt ſuccus meus in ſiccitates æſtatis. Peccatum meum notum feci tibi, & iniquitatem meam non abſcondi, dixi con-*

1. *Levatus flagitii*) Exoneratus flagitio: Latini quoque ab ejuſmodi loquendi ratione minime abhorrent: ſic Plautus Ruden. Act. 1. Sc. IV. 22. *Ut me omnium jam laborum levas!*

2. *Tectus peccatum*) Cui tectum eſt peccatum: ita etiam Latine: Virg. Æn. 1. 324. *Nuda genu; nudoque ſinus collecta fluentes*. Tegitur autem peccatum, quum per confeſſionem & poenitentiam inducitur, & obliteratur. Ita D. Auguſtinus hic: *Ne ſic intelligatis quod dixit: Peccata cooperta ſunt, quaſi ibi ſint, & vivant. Cooperta ſunt, tecta ſunt, abolita ſunt.*

3. *Neque eſt in ſpiritu ejus dolus*) Qui nec aliis, nec ſibi imponit poenitentia ficta & fucata: qualis poenitentia Regis Saulis fuit, qui prophetae Samueli eum increpanti, quod audiens non fuiſſet divino dicto, erratum quidem ſuum confeſſus fuit; attamen non ex animo, ſed ficte ac ſimulate: quapropter Samuel

אַשְׁרֵי נְשׂוּי־פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה׃ אַשְׁרֵי־
אָדָם לֹא יַחְשֹׁב יְהוָה לוֹ עָוֺן וְאֵין בְּרוּחוֹ
רְמִיָּה׃ כִּי הֶחֱרַשְׁתִּי בָּלוּ עֲצָמָי בְּשַׁאֲגָתִי
כָּל־הַיּוֹם׃ כִּי יוֹמָם וָלַיְלָה תִּכְבַּד עָלַי
יָדֶךָ נֶהְפַּךְ לְשַׁדִּי בְּחַרְבֹנֵי קִיץ סֶלָה׃
חַטָּאתִי אוֹדִיעֲךָ וַעֲוֺנִי לֹא־כִסִּיתִי אָמַרְתִּי
אודה

muel non ei reſponſum illud reddidit, quod ſincera Davidis confeſſio, & poenitentia a Nathan propheta excepit: *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum*.

4. *Quum tacerem &c.*) S. Auguſtinus hic: *Tacuit, peccata non confitens*, propterea conſeneſcebat, & ejulabat metu divini judicii, conſcientiaeque ſtimulis agitatus.

5. *Converſus eſt ſuccus meus &c.*) LXX. ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν, ἐν τῷ ἐμπαγῆναί μοι ἄκανθα, *converſus ſum in aerumnam, dum infigitur mihi ſpina*: legerunt enim קִיץ *ſpina* pro קַיִץ *aeſtas*; quos Vulgatus noſter ſequutus eſt: ſed D. Hieronymus vertit, *verſatus ſum in miſeria mea, quum exardeſceret aeſtas*. Porro poſt hunc verſum in textu Hebraico apponitur vox סלה; quae ſaepe, ut hic, inter Pſalmorum verſus, & interdum in fine eorum occurrrit. LXX. Theodotion, & Symmachus eam vertunt διάψαλμα, *cantus, modulationiſque immutationem*: ſed Aquila, quem D. Hieronymus ſequitur, vertit *ſemper*. Nos vero Theodoretum, pluresque interpretes ſecuti,

confitebor de criminibns meis Domino: ac tu abſtuliſti ſcelus peccati mei. Propter hoc preces fundet omnis pius ad te 6. ad tempus opportunum. Idcirco in alluvie 7. aquarum multarum; ad eum (hae) non pervenient. Tu effugium mibi; a calamitate ſervabis me; 8. exultationibus liberationis circundabis me. 9. Docebo te, & illucebo tibi in via, qua gradieris: proſpiciam tibi oculo meo. 10. Ne ſitis velut equus, velut mulus abſque intellectu: 11. camo & fraeno os ejus (fac) ut adſtringas, (qui) non accedit ad te. Multi dolores improbo; at qui confidit in Domino miſericordia circumdabit eum. Laetamini in Domino, exſultent juſti: plaudite omnes recti corde.

IN. *Pſal-*

tir, *diapſalma* eſſe arbitramur, neque ad res, ſed ad cantus rationem pertinere. Hinc in Vulgata ubique praetermittitur: nam enimvero nihil ad ſenſum facit; ut attendenti patet.

6. *Ad tempus opportunum* Hebr. *ad tempus invenire*. Sic Iſai. LV. 6. *Quaerite Dominum, dum inveniri poteſt: invocate eum, dum prope eſt.*

7. *Aquarum multarum*) *Aquarum* nomine in Script. calamitates appellantur: preces autem opportune ſincero ac ferventi corde ad Deum fuſae calamitates avertunt.

8. *Exultationibus liberationis*) Hebr. *exultationibus liberare*.

9. *Docebo te &c.*) Deum hic Regius Pſaltes loquentem facit, precibuſque proſtrati hominis reſpondentem.

10.

אוֹדֶה עֲלֵי פְשָׁעַי לַיהוָה וְאַתָּה ׀ נָשָׂאתָ
עֲוֹן חַטָּאתִי סֶלָה׃ עַל־זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל־
חָסִיד ׀ אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא רַק לְשֵׁטֶף מַיִם
רַבִּים אֵלָיו לֹא יַגִּיעוּ׃ אַתָּה ׀ סֵתֶר לִי
מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה׃
אַשְׂכִּילְךָ ׀ וְאוֹרְךָ בְּדֶרֶךְ־זוּ תֵלֵךְ אִיעֲצָה
עָלֶיךָ עֵינִי׃ אַל־תִּהְיוּ ׀ כְּסוּס כְּפֶרֶד אֵין
הָבִין בְּמֶתֶג־וָרֶסֶן עֶדְיוֹ לִבְלוֹם בַּל קְרֹב
אֵלֶיךָ׃ רַבִּים מַכְאוֹבִים לָרָשָׁע וְהַבּוֹטֵחַ
בַּיהוָה חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ׃ שִׂמְחוּ בַיהוָה
וְגִילוּ צַדִּיקִים וְהַרְנִינוּ כָּל־יִשְׁרֵי־לֵב׃

S ג מזמור

10. *Ne ſitis velut equus, velut mulus*) Ne ſitis bruti, & ſtolidi, ut ſenſu tantum & appetitu ceu belluae ad agendum impellamini. Hebraei *equo* ſignificari ajunt hominem libidinum intemperantia flagitioſum: & quidem Graecis ejuſmodi homines vocantur *ἱππόβινοι*: mulo vero ſtupiditas inſignis tribuitur; unde apud Catul. Epig. 82. *Mule, nihil ſentis!*

11. *Camo*) LXX. *κημῷ camo*. Camus praeterquamquod ſignificat reticulum e funiculis plexum, quod equis & mulis ori circumponitur, ne in itinere pabulo captando ſubſiſtant; praeterea denotat fraeni genus e ferreis bracteis compactum, quo os adſtringi equis mordacibus ſolet ab equiſonibus.

I. *In*

III. *Pſalmus 38.*

D Omine ne 1. *in fervore irae tuae corripias me , neque in aeſtu indignationis tuae caſtiges me . Nam* 2. *ſagittae tuae* 3. *delapſae in me ſunt , & deſcendit in me* 4. *manus tua . Nihil integri [eſt] in carne mea ob iracundiam tuam : nihil requietis in oſſibus meis ob crimen meum . Etenim* 5. *iniquitates meae tranſcenderunt caput meum : ſicut onus grave gravatae ſunt* 6. *prae me . Computruerunt , tabefactae ſunt* 7. *plagae meae ob ſtultitiam meam .* 8. *Incurvatus ſum , depreſſus ſum admodum : omni die atratus ambulabam . Namque ilia mea impleta ſunt* 9. *foeditate : & non (eſt) ſanitas in carne mea .* 10. *Defeci , & attritus ſum praeter modum : rugiebam* 11. *prae fremitu cordis mei . Domine , coram te omne deſi-*

1. *In fervore irae tuae*) קצף proprie *ſpumam* ſignificat ; ut Hoſ. x. 7. hinc iram vehementem notat , qua quis inſtar concitati maris ſpumaſque cientis effervеſcit .

2. *Sagittae tuae*) Morbi & dolores tum corporis , tum animi , qui tanquam ſagittae hominem cito , atque ex inopinato invadunt .

3. *Delapſae*) LXX. ἐνεπάγησαν *infixae ſunt* .

4. *Manus tua*] Plaga , quam inflixit mihi manus tua .

5. *Iniquitates meae trāſcenderunt caput meum*] Vel numero capillum meum antecedunt ; vel quaſi aquae inundantes obruunt me .

6. *Prae me*) Pluſquam ego ſuſtinere queam .

7. *Pla-*

ג מזמור לח

יְהוָה אַל־בְּקֶצְפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וּבַחֲמָתְךָ
תְיַסְּרֵנִי׃ כִּי־חִצֶּךָ נִחֲתוּ־בִי וַתִּנְחַת עָלַי
יָדֶךָ׃ אֵין־מְתֹם בִּבְשָׂרִי מִפְּנֵי זַעְמֶךָ אֵין־
שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי חַטָּאתִי׃ כִּי עֲוֺנֹתַי
עָבְרוּ רֹאשִׁי כְּמַשָּׂא כָבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי׃
הִבְאִישׁוּ נָמַקּוּ חַבּוּרֹתָי מִפְּנֵי אִוַּלְתִּי׃
נַעֲוֵיתִי שַׁחוֹתִי עַד־מְאֹד כָּל־הַיּוֹם קֹדֵר
הִלָּכְתִּי׃ כִּי־כְסָלַי מָלְאוּ נִקְלֶה וְאֵין
מְתֹם בִּבְשָׂרִי׃ נְפוּגוֹתִי וְנִדְכֵּיתִי עַד־מְאֹד
שָׁאַגְתִּי מִנַּהֲמַת לִבִּי׃ אֲדֹנָי נֶגְדְּךָ כָל־
תאותי

S 2

7. *Plagae meae*] LXX. οἱ μώλωπές μου *vibices meae*.

8. *Incurvatus ſum*) LXX. ἐταλαιπώρησα *miſer factus ſum*.

9. *Foeditate*) LXX. ἐμπαιγμάτων *illuſionibus*: at D. Hieronymus *ignominia*.

10. *Defeci & attritus ſum*) Sic jaceo quaſi oſſibus comminutis, ſed LXX. ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην *afflictus ſum*, & *humiliatus ſum*.

11. *Prae fremitu cordis mei*] נחמה pro *fremitu maris* uſurpatur Iſ. v. 30. qui quidem cordi curarum fluctibus aeſtuanti eleganter tribuitur. LXX. verterunt ἀπὸ στεναγμοῦ *a gemitu* cordis mei.

12.

deſiderium meum : & gemitus meus tibi nequaquam latet . Cor meum 12. *aeſtuat , deſeruit me virtus mea : & lumen oculorum meorum etiam ipſorum non (eſt) mecum . Qui diligebant me , & ſodales mei* 13. *eminus a plaga mea ſtabant : & propinqui mei e longinquo ſubſtiterunt .* 14. *Laqueos vero tendebant quaerentes animam meam , & inhiantes malo meo loquebantur clades : & dolos omni die meditabantur .* 15. *Ego autem velut ſurdus non audiebam : & velut mutus , (qui) non aperit os ſuum . Et fui ſicut homo , qui non audit : & non ſunt in ore ejus objurgationes .* 16. *Quia tibi , Domine , confidi : tu exaudies , Domine ,*

Deus

12. *Aeſtuat*) LXX. *ἐταράχθη conturbatum eſt.* Verbum סחר eſt *circuire* , unde סחרחר *ſubſultare , circumagi* : itaque cor Davidis dum in anguſtiis verſatur... *magno curarum fluctuat aeſtu : Atque animum nunc huc celerem , nunc dividit illuc , In parteſque rapit varias , perque omnia verſat .* Virg. Æn. VIII. 19.

13. *Eminus a plaga mea ſtabant*) מנגד accipitur pro *longe , procul* II. Sam. XVIII. 13. II. Reg. II. 7. & alibi : atque ita hìc accipiendum eſſe , ſententia declarat , quae proxime ſequitur , *propinqui mei e longinquo ſubſtiterunt .* LXX. ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισαν *adverſum me appropinquaverunt* : legerunt enim נגעו *tetigerunt* , pro נגעי *plaga mea .*

14. *Laqueos vero tendebant &c.*) LXX. καὶ ἐξε-

תַּאֲוָתִי וְאַנְחָתִי מִמְּךָ לֹא־נִסְתָּרָה׃ לִבִּי
סְחַרְחַר עֲזָבַנִי כֹחִי וְאוֹר־עֵינַי גַּם־הֵם אֵין
אִתִּי׃ אֹהֲבַי ׀ וְרֵעַי מִנֶּגֶד נִגְעִי יַעֲמֹדוּ
וּקְרוֹבַי מֵרָחֹק עָמָדוּ׃ וַיְנַקְשׁוּ ׀ מְבַקְשֵׁי
נַפְשִׁי וְדֹרְשֵׁי רָעָתִי דִּבְּרוּ הַוּוֹת וּמִרְמוֹת
כָּל־הַיּוֹם יֶהְגּוּ׃ וַאֲנִי כְחֵרֵשׁ לֹא אֶשְׁמָע
וּכְאִלֵּם לֹא יִפְתַּח־פִּיו׃ וָאֱהִי כְּאִישׁ
אֲשֶׁר לֹא־שֹׁמֵעַ וְאֵין בְּפִיו תּוֹכָחוֹת׃ כִּי־
לְךָ יְהוָה הוֹחָלְתִּי אַתָּה תַעֲנֶה אֲדֹנָי
אלהי

ἐξεβιάζοντο & *vim faciebant* : amici me deſerebant ; hoſtes vero inſidias parabant. Haec Judaeis ac Phariſaeis plane conveniunt, qui rationem viamque perdendi Jeſu Chriſti quaerebant, inibantque conſilia, ut eum *dolo tenerent*, & *occiderent*. Matt. XXVI. 4.

15. *Ego autem velut ſurdus non audiebam etc.*) Patres hunc locum ad Chriſtum referunt: qui quum eum Judaei accuſarent, Pilatus interrogaret, ſilere tamen maluit, quam quidpiam pro ſe dicere, atque uno verbo eos non falſitatis ſolum, ſed etiam amentiae convincere.

16. *Quia tibi, Domine, confidi: tu exaudies*) Silui, nec hoſtium meorum audaciam confutavi; quia tu tibi rite confidentes exauditurum ſemper, ac tutaturum recepiſti.

17.

Deus meus. Nam dixi, ne forte laetentur de me; 17. quumque nutaverit pes meus, adverſum me ſe extollant. Siquidem ego 18. ad flagella paratus ſum: & dolor meus coram me [eſt] ſemper. Nam iniquitatem meam fateor: 19. cogito anxius de peccato meo. At inimici mei vivunt, roborantur: & multiplicati ſunt, qui oderunt me 20. falſo. Et retribuentes malum pro bono 21. adverſantur mihi, 22. eo quod ſector bonitatem. Ne deſtituas me, Domine: Deus meus, ne procul abſis a me. Propera ad auxilium meum: Domine, 23. ſalus mea.

17. *Quumque nutaverit &c.*) Hebr. *in nutando*.

18. *Ad flagella paratus ſum*) Hebr. *ad claudicationem:* Sed *claudicare* adhibetur pro *affligi*, *deprimi*. Vid. Pſal. xxxv. 15. Hinc LXX, verterunt εἰς μάστιγας *in flagella;* & D. Hieron. *ad plagas*. Apud Marc. v. 29. de muliere, quae *profluvium ſanguinis* patiebatur, μάστιξ uſurpatur pro *morbo*.

19. *Cogito anxius de peccato meo*] Non enim ſatis eſt crimen agnoſcere & confiteri; ſumen-

IV. *Pſalmus* 51.

Miſerere mei Deus ſecundum miſericordiam tuā: ſecundum multitudinē miſerationum tuarū dele flagi-

אֱלֹהָי׃ כִּי־אָמַרְתִּי פֶּן־יִשְׂמְחוּ־לִי בְּמוֹט
רַגְלִי עָלַי הִגְדִּילוּ׃ כִּי־אֲנִי לְצֶלַע נָכוֹן
וּמַכְאוֹבִי נֶגְדִּי תָמִיד׃ כִּי־עֲוֺנִי אַגִּיד
אֶדְאַג מֵחַטָּאתִי׃ וְאֹיְבַי חַיִּים עָצֵמוּ
וְרַבּוּ שֹׂנְאַי שָׁקֶר׃ וּמְשַׁלְּמֵי רָעָה תַּחַת
טוֹבָה יִשְׂטְנוּנִי תַּחַת רָדְופִי־טוֹב׃ אַל־
תַּעַזְבֵנִי יְהוָה אֱלֹהַי אַל־תִּרְחַק מִמֶּנִּי׃
חוּשָׁה לְעֶזְרָתִי אֲדֹנָי תְּשׁוּעָתִי׃

menda de illo poena eſt, novique lapſus vitandi: *ſic pronuncia iniquitatem*, inquit Auguſtinus, *ut curam geras pro peccato tuo*.

20. *Falſo*) h. e. falſis de cauſſis; quas ſolummodo nocendi libidine praetendunt.

21. *Adverſantur mihi*) LXX. ἐνδιέβαλλόν με *detrahebant mihi*.

22. *Eo quod ſector bonitatem*) Hebr. *pro ſectari me bonum* ſive *bonitatem*: in voce רדופי littera ו redundat; id quod Maſorethae adnotarunt.

23. *Salus*] Salutis auctor: ita quoque Deus vocatur *merces* i. e. mercedis dator.

ד מזמור נא

חָנֵּנִי אֱלֹהִים כְּחַסְדֶּךָ כְּרֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה
פשעי

*flagitia mea. * Magis ac magis lava me ab iniquitate mea: & a peccato meo munda me. Nam facinora mea ego cognoſco: & peccatum meum coram me (eſt) ſemper.* 1. *Tibi, ſoli tibi peccavi, & malum in oculis tuis feci,* 2. *ita ut juſtus ſis in verbo tuo, mundus ſis in judicio tuo* 3. *Ecce in iniquitate genitus ſum: & in peccato concepit me mater mea.* 4. *Ecce veritatem diligis in praecordiis:* 5. *& in occulto ſapientiam notam feciſti mihi.* 6. *mundes a peccato me hyſſopo, & mundabor: laves me, & prae nive dealbabor.* 7. *Facias audire me gau-*

* *Magis ac magis lava me*] Hebr. *Multiplica lava me* ſive *lavare me*, ut Syrus habet.

1. *Tibi, ſoli tibi peccavi*) Nam ipſi Deo peccatur, vel quum peccatur in proximum; Deus enim eſt Legislator. Jac. IV. 12.

2. *Ita ut juſtus ſis in verbo tuo &c.*) h. e. juſte me objurges & increpes; recteque poenas ſtatueris, quas de me ſumturum te eſſe denuncias per Prophetam Nathan. II. Sam. XII. 7. & ſeq. illud *in verbo tuo: in judicio tuo*. Hebr. eſt *in loqui tuo: in judicare tuo*.

3. *Ecce in iniquitate genitus ſum &c.*) Patres, & interpretes ad unum omnes, quicquid Pelagii, & Socini grex effutiat, hic *originale peccatum* intelligunt. *Numquid David de adulterio natus erat? de Jeſſe viro juſto natus erat & conjuge ipſius. Quid ergo ſe dicit in iniquitate conceptum, niſi quia ſuſcepit perſonam generis humani*

פְּשָׁעָי׃ הֶרֶבה כַּבְּסֵנִי מֵעֲוֺנִי וּמֵחַטָּאתִי
טַהֲרֵנִי׃ כִּי־פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְחַטָּאתִי
נֶגְדִּי תָמִיד׃ לְךָ לְבַדְּךָ ׀ חָטָאתִי וְהָרַע
בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבְרֶךָ תִּזְכֶּה
בְשָׁפְטֶךָ׃ הֵן־בְּעָווֹן חוֹלָלְתִּי וּבְחֵטְא
יֶחֱמַתְנִי אִמִּי׃ הֵן־אֱמֶת חָפַצְתָּ בַטֻּחוֹת
וּבְסָתֻם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי׃ תְּחַטְּאֵנִי בְאֵזוֹב
וְאֶטְהָר תְּכַבְּסֵנִי וּמִשֶּׁלֶג אַלְבִּין׃ תַּשְׁמִיעֵנִי

mani, & attendit omnium vincula: propaginem mortis, originem iniquitatis advertit? Auguſtinus hic.

4. *Ecce veritatem diligis in praecordiis*) Nimirum, probas ſinceritatem ejus, qui ex animo perverſitatem ſuam agnoſcit, & deteſtatur.

5. *Et in occulto ſapientiam &c.*) Prophetiae dono arcana ſapientiae tuae me docuiſti; eoque longe, multoque gravius eſt crimen meum.

6. *Mundes a peccato me hyſſopo*) Faſciculo ex herba hyſſopi adſpergebatur cum leproſus ad hominum ſocietatem revocandus paſſerculi ſanguine, Levit. XIV. 6. tum quivis immundus aqua luſtrali. Num. XIX. 18. Adſperſiones autem illas, ſanguinis Jeſu Chriſti typum geſſiſſe, nemo non videt.

7. *Facias audire me gaudium & laetitiam*) Crimina mea ſcilicet plane deleta eſſe: quo quidem quid homini peccatis obſito laetius unquam accidere poteſt?

gaudium & laetitiam : exultent oſſa , (quae) contrivisti . Averte vultum tuum a peccatis meis , & omnes iniquitates meas dele . Cor mundum crea mihi , Deus : & ſpiritum rectum innova intra me . Ne projicias me a facie tua : 8. *& ſpiritum ſanctum tuum ne auferas a me . Redde mihi gaudium ſalutis tuae : & ſpiritus praepotens ſuſtentet me . Docebo iniquos vias tuas : & peccatores ad te convertentur .* 9. *Libera me de ſanguinibus Deus , Deus ſalutis meae : decantet lingua mea juſtitiam tuam . Domine , labia mea aperias : & os meum annunciabit laudem tuam . Etenim* 10. *non vis ſacrificium : nam darem : holocauſto non oblectaris . Sacrificia Dei (ſunt)* 11. *ſpiritus contritus ; cor contritum , & confractum Deus non deſpicies .* 12. *Bene fac in*

8. *Et Spiritum ſanctum tuum ne auferas a me*) Reſpicere videtur David ad Saulem Regem , a quo ob ejus flagitia receſſit ſpiritus Dei . I. Sam. XVI. 14.

9. *Libera me de ſanguinibus &c.*) Vocem *ſanguinis* numero multitudinis Rex poenitens adhibere ex eo videtur, quod caedis multiplicis crimine pollutus erat : non enim unius Uriae, ſed etiam commilitonum ejus , qui ut ille occumberet , ad certam necem miſſi fuerant, ſanguis veluti de terra clamans , Davidis ſanguinem repoſcere videbatur. II. Samuel. XI. 15. 20. 21.

10. *Non vis ſacrificium .... holocauſto non oblectaris*] Hìc ſanctus Rex ſacrificiorum veterū inutilitatem ſignificat : *impoſſibile enim eſt , ſanguine taurorum , & hircorum*

שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה תָּגֵלְנָה ׀ עֲצָמוֹת דִּכִּיתָ׃
הַסְתֵּר פָּנֶיךָ מֵחֲטָאָי וְכָל־עֲוֺנֹתַי מְחֵה׃
לֵב טָהוֹר בְּרָא־לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן
חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי׃ אַל־תַּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ
וְרוּחַ קָדְשְׁךָ אַל־תִּקַּח מִמֶּנִּי׃ הָשִׁיבָה
לִּי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִסְמְכֵנִי׃
אֲלַמְּדָה פֹשְׁעִים דְּרָכֶיךָ וְחַטָּאִים אֵלֶיךָ
יָשׁוּבוּ׃ הַצִּילֵנִי מִדָּמִים אֱלֹהִים אֱלֹהֵי
תְּשׁוּעָתִי תְּרַנֵּן לְשׁוֹנִי צִדְקָתֶךָ׃ אֲדֹנָי
שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃ כִּי
לֹא־תַחְפֹּץ זֶבַח וְאֶתֵּנָה עוֹלָה לֹא תִרְצֶה׃
זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה לֵב־נִשְׁבָּר
וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה׃ הֵיטִיבָה

corum auferri peccata, Hebr. x. iv. eaque tandem antiquanda eſſe praenunciat.

11. *Spiritus contritus &c.*) Quaſi dolore comminutus ob admiſſa ſcelera, proque illorum venia ingemiſcens apud divinum Parentem, cui ſe injurium fuiſſe pudet, ac dolet.

12. *Benefac in bona voluntate tua Sioni &c.*) Verebatur quidem, ne Regiae urbi Regis facinora obeſſent. Sion enim mons erat in parte Auſtrali antiquae urbis Jeruſalem cum Arce, quae civitas David appellabatur: Jeruſalem vero civitas,

in bona voluntate tua Sioni : aedifices muros Jeruſalem . Tunc acceptabis ſacrificia juſtitiae ,
13. *oblationem : & holocauſtum : tunc offerent ſuper altare tuum vitulos .*

tas , Regum Juda ſedes , in tribu Benjamin ſita erat ; cujus urbis moenia Salomon compleviſſe refertur 1. Reg. III. 1. at ſolo tandem aequata , ut Chriſtus praedixerat . Nova poſtmodum in vicinia juſſu Ælii Hadriani Imperatoris aedificata fuit ; quae prius a nomine hujus Imperat . *Æliae* , poſtea priſcum nomen *Jeruſalem* obtinuit : a ראה *vidit* , & שלום *pax* deducitur , quaſi *Viſio-pacis* . S. Johannes Chryſoſtomus , & Theodoretus hic putant , praevidiſſe David urbis Jeruſalem everſionem per Chaldaeos : itaque jam tunc Deum rogaſſe rentur , ut eam cum Templo & ſacrificiis

V. *Pſal.* 102.

Domine exaudi orationem meam : & clamor meus ad te veniat . Ne avertas faciem tuam a me , in die anguſtiae meae inclina ad me aurem tuam : in die (quum) clamavero , feſtina , exaudi me . Quia abierunt in fumum dies mei : & oſſa mea 1. *ſicut focus exuſta ſunt . Percuſſum eſt , ut herba , & aruit cor meum : nam oblitus ſum* 2. *comedere panem meum . Prae voce gemitus mei* 3. *ad-*

1. *Sicut focus*) LXX. ὡσεὶ φρύγιον *ſicut lignum aridum ac tenue* , quod appellatur *cremium ;* faci-

בִּרְצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלִָם׃
אָז תַּחְפֹּץ זִבְחֵי־צֶדֶק עוֹלָה וְכָלִיל אָז
יַעֲלוּ עַל־מִזְבַּחֲךָ פָרִים׃

ficiis reſtitueret.

13. *Oblationem & holocauſtum*) Utraque vox עולה, & כליל cujus primam vertimus *oblationem*, alteram *holocauſtum*, ſignificat ſacrificium, in quo res oblata Domino tota igne conſumebatur; quod generatim *holocauſtum* dicitur: verum עולה ſumitur pro holocauſto, quod ex pecudibus, & avibus unis conficiebatur, Levit. I. 3. & ſeq; at כליל pro ſacrificio uſurpatur quo oblatio vel ex farina, vel ex beſtiis igni abſumebatur, Levit. VI. 20. &c. I. Sam. VII. 9.

ה מזמור קב

יְהוָה שִׁמְעָה תְפִלָּתִי וְשַׁוְעָתִי אֵלֶיךָ
תָבוֹא׃ אַל־תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ ׀ מִמֶּנִּי בְּיוֹם
צַר—לִי הַטֵּה־אֵלַי אָזְנֶךָ בְּיוֹם אֶקְרָא מַהֵר
עֲנֵנִי׃ כִּי—כָלוּ בְעָשָׁן יָמָי וְעַצְמוֹתַי
כְּמוֹקֵד נִחָרוּ׃ הוּכָּה כָעֵשֶׂב וַיִּבַשׁ לִבִּי
כִּי שָׁכַחְתִּי מֵאֲכֹל לַחְמִי׃ מִקּוֹל אַנְחָתִי
דבקה

cile enim crematur. Alii, *ſicut lebes*, aut *frixorium*.

2. *Comedere*] Hebr. *a comedendo*.

*3. adheſit os meum carni meae . Aſſimilatus ſum 4.
pellicano deſerti : fui quaſi 5. bubo ſolitudinum.
Advigilavi , & fui velut 6. paſſer ſolitarius in
tecto . Omni die probris impetunt me inimici mei:
inſanientes in me contra me jurant . Quamvis
cinerem ſicut panem comedam , & potus meos
cum fletu miſceam . Propter iram tuam , &
indignationem tuam : quia ſuſtuliſti me , &
projeciſti me . Dies mei (ſunt) ſicut * umbra
inclinata : & ego ſicut herba exarui . Tu autem , Domine , in aeternum permanes : &
memoria tui in generationem & generationem .
Tu exſurges , miſereberis Sionis : quia tempus
miſerendi ejus , 7. quia venit præfinitum tempus . 8. Nam diligunt ſervi tui lapides ejus ,
& pul-*

3. *Adheſit os meum carni meae*) Ita prae luctu corpus meum macie extabuit , ut oſsa cuti adhereſcant , conſumta carne.

4. *Pellicano*] Pullos ſuos maximopere amari a Pellicano , tradit Euſebius apud P. Calmetum hìc ; ut interfecti ad vitam ſuo ipſius ſanguine ab eo revocentur. De Pellicano haec adnotat D. Hieronymus: *Duo genera dicuntur eſſe horum volatilium . Unum in aquis eſt , & eſca ejus piſces ſunt , & unum in ſolitudine , & eſca ejus venenata animalia . . . Dicuntur autem iſta volatilia Latine onocrotali .*

5. *Bubo ſolitudinum*] LXX. *νυχτικόραξ ἐν οἰκοπέδῳ corvus nocturnus in domus dirutae ſolo* . Bubo avis feralis eſt & ſolivaga: de qua ſic Virg. Æn. IV. 462. *Solaque culminibus ferali carmine bubo*

bo

דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי׃ דָּמִיתִי לִקְאַת
מִדְבָּר הָיִיתִי כְּכוֹס חֳרָבוֹת׃ שָׁקַדְתִּי
וָאֶהְיֶה כְּצִפּוֹר בּוֹדֵד עַל־גָּג׃ כָּל־הַיּוֹם
חֵרְפוּנִי אֹיְבָי מְהוֹלָלַי בִּי נִשְׁבָּעוּ׃ כִּי־
אֵפֶר כַּלֶּחֶם אָכָלְתִּי וְשִׁקֻּוַי בִּבְכִי מָסָכְתִּי׃
מִפְּנֵי־זַעַמְךָ וְקִצְפֶּךָ כִּי נְשָׂאתַנִי וַתַּשְׁלִיכֵנִי׃
יָמַי כְּצֵל נָטוּי וַאֲנִי כָּעֵשֶׂב אִיבָשׁ׃ וְאַתָּה
יְהוָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב וְזִכְרְךָ לְדֹר וָדוֹר׃
אַתָּה תָקוּם תְּרַחֵם צִיּוֹן כִּי־עֵת לְחֶנְנָהּ
כִּי־בָא מוֹעֵד׃ כִּי־רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת־אֲבָנֶיהָ

ואת

bo Saepe queri , & longas in fletum ducere voces .

6. *Paſſer ſolitarius*) צפור etſi *paſſerem* plerumque ſignificet , tamen pro quovis avicularum genere uſurpatur: hinc a D. Hieron. *avis* vertitur . Bochartus in de Animal. ſacr. *noctuam* eſſe docet , triſtem avem & ſolitariam, quae noctu ex aedium tectis ferale carmen occentat. Virg. Georg. I. 402. *Solis & occaſum ſervans de culmine ſummo Nequicquam ſeros exercet noctua cantus.*

* *Umbra inclinata*) i. e. veſpertina , quum vergit ſol ad occaſum ; quae cito evaneſcit .

7. *Quia venit praefinitum tempus*) Exitus ſcilicet captivitatis Babylonicae ſeptuaginta annorum , quos praedixerat Jeremia XXIX. 10.

8. *Nam diligunt ſervi tui lapides ejus &c.*] Ruinas ipſas everſae patri-

& pulveris ejus 9. miſerebuntur. 7. Tum reverebuntur gentes nomen Domini : 11. & omnes Reges terrae gloriam tuam. Quum aedificaverit Dominus Sionem : 12. apparebit in gloria ſua. Reſpexit ad precem 13. derelicti, & non contemſit obſecrationem eorum. 14. Scribetur hoc ad generationem noviſſimam : 15. & populus creandus laudabit Deum. Quia proſpexit ex altitudine ſanctitatis ſuae : Dominus e caelo in terram reſpexit. Ad audiendum gemitum vincti : ad liberandos 16. filios mortis. Ut praediceur in Sione nomen Domini : & laus ejus in Jeruſalem. 17. Quum convenerint populi pariter : & Regna ad ſerviendum Domino

triae, Templique rudera & pulverem magni faciebant Hebraei; ut qui ad ipſas Templi diruti parietinas ferebant munera. Jerem. XLI.5.

9. *Miſerebuntur*) Qui modo urbis, Templique ruinas, & peccata tum ſua tum parentum, quae illas ediderunt, deflent, hi continuo eas ſe reparaturos promittunt.

10. *Tum reverebuntur gentes nomen Domini*] Hoc adventu Jeſu Chriſti, gentiumque vocatione perfectum eſt: quo quidem pertinent omnia, quæ ſequuntur.

11. *Et omnes Reges terrae gloriam tuam*] Reges & Principes Deo, Temploque quamvis ethnici ſummum honorem adhibebant. II. Mecab. III. 2. 3.

12. *Apparebit in gloria ſua*) Non modo Sion, Templo cultuque divino reſtituto, erit in gloria; ſed Chriſtus Dominus in Sione ingentium

וְאֶת־עֲפָרָהּ יְחֹנֵנוּ : וְיִירְאוּ גוֹיִם אֶת־שֵׁם
יְהוָה וְכָל־מַלְכֵי הָאָרֶץ אֶת־כְּבוֹדֶךָ :
כִּי־בָנָה יְהוָה צִיּוֹן נִרְאָה בִּכְבוֹדוֹ : פָּנָה
אֶל־תְּפִלַּת הָעַרְעָר וְלֹא בָזָה אֶת־תְּפִלָּתָם:
תִּכָּתֶב זֹאת לְדֹר אַחֲרוֹן וְעַם נִבְרָא
יְהַלֶּל־יָהּ : כִּי־הִשְׁקִיף מִמְּרוֹם קָדְשׁוֹ
יְהוָה מִשָּׁמַיִם · אֶל־אֶרֶץ הִבִּיט : לִשְׁמֹעַ
אֶנְקַת אָסִיר לְפַתֵּחַ בְּנֵי תְמוּתָה : לְסַפֵּר
בְּצִיּוֹן שֵׁם יְהוָה וּתְהִלָּתוֹ בִּירוּשָׁלָםִ :
בְּהִקָּבֵץ עַמִּים יַחְדָּו וּמַמְלָכוֹת לַעֲבֹד אֶת־

V יהוה

tium vi miraculorum explicabit gloriam ſuam. Joh. I. 14. Et quidem vox נראה paſſim in Script. de Deo aperte ſe ſe in conſpectum dante uſurpatur.

13. *Derelicti*) Nonnulli, *myricae*, humilis ac fragilis virgulti, per metaphoram: ſic Aben Eſra, *populi, qui eſt veluti myrica ſolitudinis*.

14. *Scribetur hoc ad &c.*] Tranſmittetur ad poſteritatem haec Dei beneficentia in populum ſuum. Tempus autem Eccleſiae Chriſti inſtituendae, *dies noviſſimi* appellantur Iſa. II. 2. qua de re hìc *generatio noviſſima* eſt Eccleſia.

15. *Et populus creandus*] Gentes ad Chriſti fidem vocandae.

16. *Filios mortis*] Morti deſtinatos.

17. *Quum convenerint*] Hebr. *in conveniendo :* tempus illud hìc indicatur, quum *applicabuntur multae gentes ad Dominum*. Zach. II. 11.

18.

no. 18. *Afflixit in via vim meam*, 19. *praecidit dies meos*. 20. *Dicebam, Deus meus*, 21. *ne aſcendere facias me in dimidio dierum meorum: in generatione generationum (ſunt) anni tui*. 22. *Initio terram fundaſti: & opus manuum tuarum (ſunt) caeli. Ipſi peribunt, & tu permanebis, & omnes ipſi ceu veſtis veteraſcent: & velut indumentum mutabis eos, & mutabuntur. Tu autem (es) idem: & anni tui non finientur*. 23. *Filii ſervorum tuorum habitabunt: & ſemen eorum* 24. *in conſpectu tuo ſtabilietur*.

18. *Afflixit in via vim meam*) LXX. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχύος αὐτοῦ *reſpondit ei in via virtutis ſuae*; legerunt enim עָנָה hana *reſpondit* pro hinna *afflixit*; & כוחו cocho *virtus ſua* pro כוחי cochi *virtus* ſeu *vis mea*.

19. *Praecidit dies meos*) LXX. τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου *paucitatem dierum meorum*: nam legerunt קצר *kotzer brevitas* pro *kitztzer praecidit*.

20. *Dicebam, Deus meus*) LXX. ἀνάγγειλόν μοι *nuncia mihi*: legerunt enim אמר אלי emor elai *nuncia ad me* ſeu *mihi* pro omer eli *dicebam Deus meus*: quibus verbis *nuncia mihi* additis ſuperioribus *paucitatem dierum meorum*, illam confecerunt ſententiam: *paucitatem dierum meorum nuncia mihi*: nunc vero textus Hebr. ita ſcribitur, & in-

VI. *Pſalmus* 130.

* DE *profundis invocavi te Domine. Domine, exaudi vocem meam, ſint aures tuae intentae voci*

* *De profundis*) Hebr. *de profunditatibus*: de profundo ſcilicet malorum, aut criminum,

יְהוָה׃ עִנָּה בַדֶּרֶךְ כֹּחִי קִצַּר יָמָי׃ אֹמַר
אֵלִי אַל־תַּעֲלֵנִי בַּחֲצִי יָמָי בְּדוֹר דּוֹרִים
שְׁנוֹתֶיךָ׃ לְפָנִים הָאָרֶץ יָסַדְתָּ וּמַעֲשֵׂה
יָדֶיךָ שָׁמָיִם׃ הֵמָּה יֹאבֵדוּ וְאַתָּה תַעֲמֹד
וְכֻלָּם כַּבֶּגֶד יִבְלוּ כַּלְּבוּשׁ תַּחֲלִיפֵם וְיַחֲלֹפוּ׃
וְאַתָּה הוּא וּשְׁנוֹתֶיךָ לֹא יִתָּמּוּ׃ בְּנֵי—
עֲבָדֶיךָ יִשְׁכּוֹנוּ וְזַרְעָם לְפָנֶיךָ יִכּוֹן׃

interpungitur, uti nos vertimus.

21. *Ne aſcendere facias me*] Ne vitae meae curſum praecidas: *aſcendere* eſt perire, evaneſcere aliquando: ita uſurpatur Iſa. v. 24. Ezech. xi. 24. Hìc ab humanae naturae infirmitate ad divinam aeternitatem contemplandam rapitur pſaltes.

22. *Initio terram fundaſti &c.*] Haec Apoſtolus de Chriſto accipit Hebr. I. 10. qui ut verus redemptor a populo in patriam reduce expectabatur.

23. *Filii ſervorum tuorum habitabunt*] Priſtinas ſedes, ſi minus nos miſeri & infirmi, certe incolent filii noſtri.

24. *In conſpectu tuo ſtabilietur*) i. e. te colendo, quamdiu mundus erit ſine ulla intermiſſione manebit: id quod de Eccleſia Catholica praenunciatur.

ו מזמור קל

מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ יְהוָה׃ אֲדֹנָי
שִׁמְעָה בְקוֹלִי תִּהְיֶינָה אָזְנֶיךָ קַשֻּׁבוֹת
לְקוֹל

num, in quibus demer- ſus ſum. 1.*Quia*

voci obſecrationis meae . Si iniquitates obſervaveris Domine : Domine , quis ſubſiſtet ? 1. *Quia apud te venia eſt : ideo timeberis . Expectavi Dominum , expectavit anima mea : & in verbo ejus fiduciam habui . Anima mea ad Dominum* 2. *a vigiliis ad diluculum , (a) vigiliis ad diluculum . Speret Iſrael in Domino , quia apud Dominum miſericordia ; & copioſa apud eum redemptio . Et ipſe redimet Iſraelem ex omnibus iniquitatibus ejus .*

1. *Quia apud te venia eſt : ideo timeberis .*] i. e. ex eo quod adeo clemens ſis , ut peccata deteſtantibus facile parcas : ideo juſti homines , aut juſtitiam adepti verentur , ne quid unquam in ſe admittant, quod offenſionem afferat tantae clementiae . Aquila hic , Theodotion , & Vulgatus pro תירא *timeberis* , legerunt תורה *lex* ; idcirco verterunt *ἕνεκα τοῦ νόμου σου propter legem tuam .*

2. *A vigiliis ad diluculum*] i. e. tota nocte

VII. *Pſalmus* 143.

D*Omine , exaudi precem meam , aures praebe obſecrationibus meis : in veritate tua exaudi me* 1. *ob juſtitiam tuam .* 2. *Et ne venias in*

1. *Ob juſtitiam tuam*] *Ob miſericordiam tuam* , interpretatur D. Chryſoſtomus ; qui recte animadvertit , *juſtitiam* in Script. interdum accipi pro

לְקוֹל תַּחֲנוּנָי׃ אִם־עֲוֺנוֹת תִּשְׁמָר־יָהּ אֲדֹנָי
מִי יַעֲמֹד׃ כִּי־עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא׃
קִוִּיתִי יְהוָה קִוְּתָה נַפְשִׁי וְלִדְבָרוֹ הוֹחָלְתִּי׃
נַפְשִׁי לַאדֹנָי מִשֹּׁמְרִים לַבֹּקֶר שֹׁמְרִים
לַבֹּקֶר׃ יַחֵל יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה כִּי־עִם
יְהוָה־הַחֶסֶד וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְדוּת׃ וְהוּא
יִפְדֶּה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִכֹּל עֲוֺנוֹתָיו׃

&c [quæ in quatuor vigilias trium horarum ſingulas diſtribuebatur] uſque ad primam lucem: repetitur autem illud idem *a vigiliis ad diluculum* more linguae Hebraicae; quo actionem nullis intervallis temporis interruptam fuiſſe deſignetur: quam loquendi rationem & nos Itali paſſim uſurpamus. Alii vertunt *prae excubitoribus*, totamque ſententiam ſic exponunt: *Anima mea expectat Dominum magis, quam excubitores expectant diluculum*; ut nimirum a vigilandi labore quieſcant.

ז מזמור קמג

יְהוָה ׀ שְׁמַע תְּפִלָּתִי הַאֲזִינָה אֶל־תַּחֲנוּנַי
בֶּאֱמֻנָתְךָ עֲנֵנִי בְּצִדְקָתֶךָ׃ וְאַל־תָּבוֹא
במשפט

pro *clementia*: idcirco LXX. ſaepiſſime vertunt צדק per ἔλεος *miſericordia*.

2. *Et ne venias in judicium &c.*] D. Auguſti-

in judicium cum ſervo tuo : quia non juſtus erit coram te omnis vivens . Nam perſequitur inimicus animam meam , afflixit humi vitam meam : 3. detruſit me in latebras tenebricoſas , velut 4. mortuos ſaeculi . Et defecit in me ſpiritus meus : in medio mei obſtupuit cor meum . 5. Memini dierum antiquorum , meditatus ſum in omni opere tuo : ad id , quod fecerunt manus tuae , animum appuli . Expandi manus meas ad te : anima mea tanquam terra ſitiens ad te . Cito exaudi me , Domine , confectus eſt ſpiritus meus , ne abſcondas faciem tuam a me : neve comparer cum deſcendentibus in ſepulchrum . Fac audiam 6. in prima luce miſerationem tuam , quia in te confidi : notam fac mihi viam , qua ambulem : quoniam ad te ſuſtuli animam meam . Eripe me ab inimicis meis , Domine , 7. ad te confugi . Doce me 8. facere voluntatem tuam , quia tu Deus meus (es , et) ſpiritus tuus bonus : deducas me in terram rectitudinis . Propter nomen tuum , Domine , des vitam mihi : 9. ob juſtitiam tuam educas de anguſtia animam meam . Et 10. in miſericordia tua exſcindas inimicos meos , & perdas omnes 11. oppugnantes animam meam : nam ego (ſum) ſervus tuus .

guſtinus in hac ſententia : *Quantumlibet rectus mihi videar , producis tu* [Deus] *de theſauro tuo regulam : coaptas me ad eam , & pravus invenior .*

3. Detruſit me in late-

te-

בְמִשְׁפָּט אֶת־עַבְדֶּךָ כִּי לֹא־יִצְדַּק לְפָנֶיךָ
כָל־חָי׃ כִּי־רָדַף אוֹיֵב ׀ נַפְשִׁי דִּכָּא לָאָרֶץ
חַיָּתִי הוֹשִׁיבַנִי בְמַחֲשַׁכִּים כְּמֵתֵי עוֹלָם׃
וַתִּתְעַטֵּף עָלַי רוּחִי בְּתוֹכִי יִשְׁתּוֹמֵם לִבִּי׃
זָכַרְתִּי יָמִים ׀ מִקֶּדֶם ׀ הָגִיתִי בְכָל־פָּעֳלֶךָ
בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ אֲשׂוֹחֵחַ׃ פֵּרַשְׂתִּי יָדַי אֵלֶיךָ
נַפְשִׁי כְּאֶרֶץ־עֲיֵפָה לְךָ סֶלָה׃ מַהֵר עֲנֵנִי ׀
יְהוָה כָּלְתָה רוּחִי אַל־תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי
וְנִמְשַׁלְתִּי עִם־יֹרְדֵי בוֹר׃ הַשְׁמִיעֵנִי בַבֹּקֶר
חַסְדֶּךָ ׀ כִּי־בְךָ בָטָחְתִּי הוֹדִיעֵנִי דֶּרֶךְ־זוּ
אֵלֵךְ כִּי־אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי נַפְשִׁי׃ הַצִּילֵנִי
מֵאֹיְבַי ׀ יְהוָה אֵלֶיךָ כִסִּתִי׃ לַמְּדֵנִי ׀
לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ כִּי־אַתָּה אֱלוֹהָי רוּחֲךָ
טוֹבָה תַּנְחֵנִי בְּאֶרֶץ מִישׁוֹר׃ לְמַעַן־שִׁמְךָ
יְהוָה תְּחַיֵּנִי בְּצִדְקָתְךָ ׀ תּוֹצִיא מִצָּרָה
נַפְשִׁי׃ וּבְחַסְדְּךָ תַּצְמִית אֹיְבָי וְהַאֲבַדְתָּ
כָּל־צֹרְרֵי נַפְשִׁי כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ׃

tebras &c.] David Saulem perſequentem fugiens in ſpelunca Engaddi ſe abdidit. I.Sam. XXIV. 4.

4. *Mortuos ſaeculi.*] i. e. jamdiu in ſepulchro conditos; quorum me-

memoria jam periit.

5. *Memini dierum antiquorum &c.*] In memoriam revocavi antiqua divinae bonitatis exempla tum in patres noſtros, tum in me ipſum edita: quae ſpes jacentem animum excitat & ſuſtentat. Porro vox illa *antiquorum* Hebr. eſt *ab antiquitate*.

6. *In prima luce*] i.e. mature, celeriter; ut Pſ. xc. 14.

7 *Ad te confugi*) Hebr. *apud te abſcondi*, facile ſubauditur *me*.

8. *Facere*] *&c.* Hebr. *ad faciendum*.

9. *Ob juſtitiam tuam &c.*) Juſtitiae ſiquidem divinae eſt & injurias ulciſci, & promiſſa præſtare.

10. *In miſericordia tua exſcindas &c.*] Semper enim Deus mitius pro merito maleficia, punit ejuſque ſeveritas in plectendis improbis miſericordia non caret.

11. *Oppugnantes animam meam*) Qui vitam meam in extremum diſcrimen adducere moliuntur, quemadmodum facere conabantur Rex Saul, & rebellis Abſalom filius Davidis ingratiſſimus.

FINIS VII. PSALMORUM POENITENTIALIUM.

ECLO-

ECLOGAE TRES

De JESU CHRISTI *Domini Noſtri Nativitate.*

Quae de Nativitate Domini ſequuntur Eclogae, has exercendae linguae Hebraicae causa olim ſcripſeram: quod quum nonnulli adoleſcentes hujus linguae ſtudioſi noviſſent, ut eas huic libello adjungerem rogaverunt. Non aegre quidem id facere in animum induxi meum: nam pro certo habui, *carbonem* eos, ut ait ille, *pro theſauro inventuros:* ex quo ſane fieret, ut lucubratiuncularum ejuſmodi exili admodum & jejuna ratione conſcriptarum pertaeſi, avidius divinorum librorum lectionem arriperent, in iiſque unis ſedulo pervolutandis incumberent. Id ſi uſu veniat, non perperam equidem me in iis componendis operam conſumſiſſe ſtatuo, fructumque ſingularem ex eo labore me percepiſſe quoad ſuppetat vita laetabor.

* VIRGO CUSTOS GREGIS.

Ecloga I.

1. Manaſſes & 2. Miſael paſtores.

Man. P*Aſce gregem 3. Ephra, ego vado 4. in Sion:*
Potumque praebe ſaturo e ciſterna Bethlehem.
Si fiat, ut occurras per viam capris 5. Labani;
Ab hirco albo pilo, ſed nigro mento
Cavebis: nam malus ille, & cornu petens
Non deſiſtit ferire etiam ligna:
Ego novi; nam percuſſit humerum meum.
Hoc faciens gratias ages Deo, quod eruit nos
E fera mala prae illo, ſecundum bonam voluntatē ſuam.
Miſ. *Pax tibi, Manaſſe: quaeſo notum fac mihi*
Tugurium 6. Eliacini, aut fratris ejus 7. Lichampi.
Man.

* *Virgo cuſtos gregis*) Cant. 1. 8. *O pulcherrima mulierum, egredere poſt veſtigia gregis.* Hoc autem B. Virgini, ut pleraque in Cant. per *accomodationem*, ut ajunt, attribuitur.

1. *Manaſses*) *Oblivione delens*: a נשה *oblitus fuit.*
2. *Miſael*) *Quis rogavit*: a מי *quis*, & שאל *rogavit.*
3. *Ephra*) *Foecunditas*: a פרה *fructum edi-*

הָעַלְמָה רֹעָה:

שִׂיחַ א

מְנַשֶּׁה וּמִישָׁאֵל רֹעִים:

מנ רְעֵה צֹאן אֶפְרָה אֲנִי הֹלֵךְ צִיֹּנָה
וְהַשְׁקֵה אֶת־שָׁבֵעַ מִבּוֹר בֵּית־לֶחֶם:
אִם יְהִי וְתִפְגֹּשׁ דֶּרֶךְ עִזֵּי לָבָן
מִן תַּיִשׁ לְבַן־שֵׂעָר וּשְׁחוֹר זָקָן
תִּשָּׁמֵר כִּי רַע הוּא גַם מְנַגֵּחַ
לֹא חוֹדֵל לְנַגֵּעַ אַף אֶת־עֵצִים
אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי נָגַף כְּתֵפִי:
זֹאת עֲשֵׂה תוֹדֶה לְיָהּ כִּי הִצִּילָנוּ
מֵחַיָּה רָעָה מִמֶּנּוּ כִּרְצוֹנוֹ:
מיש שָׁלוֹם לְךָ מְנַשֶּׁה אָנָּה הֹדַע לִי
אֶת־סֹךְ אֶלְיָכִין אוֹ אָחִיו לְהַמְפֹּשׁ:

edidit.

4. *Sion*) *Aridus locus*: a ציה *ſiccitas*. Mons cum Arce, quae civitas David appellata fuit, in parte Auſtrali urbis Jeruſalem, cujus nunc ruinae vix exſtant.

5. *Labani*] *Albi* : ab הלבין *albuit*.

6. *Eliacini*) *Dei-firmitudinis* : ab אל Deus, & כון *aptare* : *firmare*.

7. *Lichampi*) *Cibo-abundantis* : a לחם *veſci*, & פוש *abundare*.

Man.*Deus ſecundet, Miſael, viam tuam:*
Ito mecum; nam per locum eorum tranſiturus ſum:
Non procul eſt. Vide ſpeluncam collis
Tectam ricino, ibi illi habitant.

Miſ.*Deus, qui exaltat juſtos, bonum rependat tibi,*
Manaſſe. Eamus. Sed geſtabo agnum tuum.

Man.*Adoleſcens comis, non faticat me onus hoc carũ:*
Nam offeram illum holocauſtum Domino.
Dies beatitatis deſideratiſſimus Sioni jam orietur.
Sic dixit Simeon ſenex, praeſtans in ſanctitate.

Miſ. *An ille, qui habitat prope templum? & omnes*
Appellant eum juſtum? Ergo venit tempus optatum?

Man.*Venit, fili mi: reſpice collem, ubi palmae:*
Venit is illuc ex agro ſuo vicibus multis.
Aurora aſcendebat, & vidi eum ſedentem
Inter quercus; & voce ſuavi cantabant aves.
Is non aſpexit me: nam verterat ſe ad orientem
Et ingeminabat anhelans ad Deum preces.
Tacite acceſſi ad eum, & abſcondens me
Audivi verba ejus, & conſolatus ſum.

מנ יָהּ יַצְלִיחַ מִישָׁאֵל אֶת־דַּרְכְּךָ
לֵךְ אִתִּי כִּי בִמְקוֹמָם אֶעֱבוֹרָה
לֹא רָחוֹק׃ רְאֵה אֶת־מְעָרַת גִּבְעָה
נֶחְפָּה בַּקִּיקָיוֹן שָׁם אֵל שָׁכְנוּ׃
מיש אֵל הַמֵּרִים צַדִּיקִים טוֹבָה יִגְמוֹל לְךָ
מְנַשֶּׁה׃ נֵלֵךְ׃ וְאֶטּוֹל כַּבְשֶׂךָ׃
מנ נַעַר טוֹב לֹא הֶלְאַנִי הַנֵּטֶל יְקָרָךְ
כִּי אֲעַלֵּהוּ הָעֹלָה לַאדוֹנָי׃
יוֹם אֲשֶׁר נֶחְמַד לְצִיוֹן זֶה יִזְרָח
כֵּן אָמַר שִׁמְעוֹן שָׁב נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ׃
מיש הַהוּא שֶׁשּׁוֹכֵן אֵצֶל הֵיכָל וְכוֹל
קָרְאוּ־לוֹ צַדִּיק׃ וּבָא הָעֵת חָמוּד׃
מנ בָּא בְּנִי רְאֵה גִּבְעָה אֲשֶׁר תְּמָרִים
בָּא הוּא שָׁם מְשַׁדֵּהוּ פְּעָמִים רַבּוֹת׃
הַשַּׁחַר עָלָה וּרְאִיתִיו יוֹשֵׁב
בֵּין אֵלִים וְקוֹל עָרֵב רִנֵּן צִפֹּר׃
הוּא לֹא רָאָנִי כִּי פָּנָה לַמִּזְרָח
וַיֶּרֶב שׁוֹאֵף אֶל־אֵל אֶת־תְּפִלּוֹת׃
חֶרֶשׁ קָרַבְתִּי עָלָיו וּמִתְעַלֵּם
שָׁמַעְתִּי דְּבָרָיו וְנִחָמְתִּי׃

אנא

Digitized by Google

8. O Germen caeli,

9. O Sol juſtitiae,

Mitte lucem tuam ſuper terras.

Illa diriget mortales,

10. *Qui ambulant in tenebris & umbra mortis:*

11. *Et erit univerſis pravum in rectitudinem.*

12. *Semper verax Deus,*

Salutare tuum expecto,

Antequam ad populum meum congreger,

Vivet anima mea, donec videam (um.

13. *Emmanuelem* 14. *gloriam Jacobi, & lumen genti-*

Ingraveſcunt oculi mei prae ſenio, nequeo videre:

Ob-

8. *Germen caeli*) Nomine *Germinis* Meſſias ſive Jeſus Chriſtus appellatur Iſ. IV. 2. *In die illa erit* צמח יהוה Germen Dei *in decore & gloria*: ſic & Jerem. XXIII. 5. *Suſcitabo Davidi* צמח Germen *juſtum*: & Zach. III. 8. *Ego adducam ſervum meum* צמח Germen: & IV. 12. *Ecce vir*, צמח Germen *nomen ejus*: in quibus Zachariae locis Vulgatus noſter vocem צמח vertit *Orientem*, non ſecus ac LXX. ſenes, qui *ἀνατολὴ Oriens* reddiderunt: uti eum appellat ſacerdos Zacharias, pater Johannis, plenus Spiritu ſancto: *viſitavit nos* Ἀνατολὴ Oriens *ex alto*. Luc. I. 78.

9. *Sol juſtitiae*) Ita Meſſiam nominat Malachias IV. 2. *Orietur vo-*

Digitized by Google

אָנָא צֶמַח הַשָּׁמַיִם
אָנָא שֶׁמֶשׁ הַצְּדָקָה
שְׁלַח אוֹרְךָ אֶל אֲרָצוֹת׃
זוּ יְאַשֵּׁר אֶת־אֲנָשִׁים
הַהֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת
וְהָיָה לְכוֹל הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר׃
תָּמִיד נֶאֱמָן אֱלֹהַּ
לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי
טֶרֶם אֶל־עַמִּי אֵאָסֵף׃
תְּחִי נַפְשִׁי עַד־כִּי אֶרְאֶה
עִמָּנוּ־אֵל כְּבוֹד יַעֲקֹב וְאוֹר גּוֹיִם׃
כְּבֹדוֹ עֵינַי מוֹקֵן לֹא אוּכַל לִרְאוֹת
אָנָא

vobis timentibus nomen meum שמש צדקה Sol juſtitiae; *& ſanitas in radiis ejus*.

10. *Qui ambulant in tenebris &c.*) Iſaias IX. 2. *Ambulantes in tenebris videbunt lucem magnam: habitantibus in terra umbrae mortis lux ſplendebit eis*.

11. *Et erit univerſis pravum &c.*) Iſ. XLII. 16. *Ponam tenebras ante eos in lucem, & prava in rectitudinem*.

12. *Semper verax Deus*) Simeon *reſponſum acceperat a Spiritu Sancto non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum* Luc. II. 26.

13. *Emmanuelem*) Hoc nomine vocat Dominum Iſaias VII. 14. *Nomen ejus* Himmanuel h. e. *Nobiſcum Deus*.

14. *Gloriam Jacobi &c.*

Obſecro, verax Deus,
Dirige ſervum tuum ad eum,
Quemadmodum pridem pollicitus es
Servo tuo; & poſtea
Ad patres meos in pace adducas me.
Inter myrteta audivi eum ſic loquentem,
Et flevi. Idcirco jam in fide,
Et in caritate ad Sion vado ego;
Et cor meum ſpe innititur Deo.
15. *Semen Abraham, Iſaac, & Jacob,*
In quo benedicentur in eo omnes gentes terrae,
Poſt finem dierum germinat, & vita noſtra.

Miſ. *Quid memini! per viam* 16. *ad Bethlehem,*
Quo adducit multitudinem hominum edictum Regis,
In valle vidi ſenem honorabilem valde
Cujus decor & majeſtas in vultu ejus:

Puel-

&c.) Luc.II.32.(*Salutare tuum,*) *lumen ad revelationem gentium & gloriam plebis tuae Iſrael.*

15.*Semen Abraham etc.*) Gen. XXII. 18. (*Per me juravi, dicit Dominus, quod*) benedicentur in Semine tuo *omnes gentes terrae*: idem juravit Dominus Iſaaco Gen. XXVI.

אָנָּא נֶאֱמָן אֱלֹהַּ
אֲשֶׁר עַבְדְּךָ אֵלָיו
כַּאֲשֶׁר קֶדֶם דִּבַּרְתָּ
לְעַבְדְּךָ וְאַחַר
אֶל־אֲבֹתַי בְּשָׁלוֹם תְּבִיאֵנִי׃
בֵּין הַהֲדַסִּים שְׁמַעְתִּיו כֵּן דּוֹבֵר
וּבְכִיתִי׃ לָכֵן זֶה בֶּאֱמוּנָה
וּבְאַהֲבָה צִיּוֹנָה הֹלֵךְ אֲנוֹכִי
וְלִבִּי בֶטַח נִשְׁעָן עַל־יְהוָה׃
זֶרַע אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר הִתְבָּרֲכוּ בוֹ כוֹל גּוֹיֵי הָאָרֶץ
מִקֵּץ יָמִים צֹמַח וְחַיֵּינוּ׃
מִישׁ מֶה זָכַרְתִּי בַּדֶּרֶךְ לְבֵית־לֶחֶם
אֲשֶׁר מֵבִיא אֵת רַב־אָדָם דְּבַר מֶלֶךְ
בְּגֵיא רָאִיתִי אֶת־זָקֵן יַקִּיר מְאֹד
אֲשֶׁר הוֹד וַהֲדָרָה בְּפָנָיו

Y הנערה

XXVI. 4. idemque, iiſdem fere verbis, Jacobo Gen. XXVIII. 14.

16. *Ad Bethlehem, quo adducit multitudinē etc.*) Luc. II. 1. 3. *Exiit edictum a Caeſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis ... & ibant omnes, ut profiterētur ſinguli in ſuā civitatem.* Vid. Hag. p. 84. adn. 7.

17.

Puella cum illo (erat ;) quae laſſa itinere ,
Et innixa trunco requieſcebat parumper
Pulchra forma illa , ſicut aurora conſurgens .
Idcirco ut viderem illam reliqui omne opus meum :
Tranquillitas , & modeſtia videbatur in oculis ejus :
Putavi , quod deſcenderet de caelo .
Praegnans ipſa, cor autem meum dulcedo cepit, & flevi.
Dixi : quid hoc ? num deſtinat hanc Deus ,
Ut ſit mater 10. *Germinis juſti , qui ſapienter ſe geret,*
Et reget nos in ſapientia in aeternum ?
Poſtea diſceſſerunt inde , & caligaverunt
Oculi mei , ſicut qui aſpiceret intente ſolem .
Sed ſpes mea non infirmata eſt ; nam cor
Omne deſiderium malum ejicit coram ea ,
Et amor ſanctitatis pervadit illud in videndo ipſam .

Man. *Beatus tu , adoleſcens , & eventus proſper !*
Cui oſtenſa eſt fortaſſe 20. *illa Virgo Prophetae .*
Nunc

17. *Germinis juſti , qui ſapientes &c.*) Jerem. XXIII. 5. *Suſcitabo Davidi* GERMEN *juſtum, & regnabit Rex , & ſapienter ſe geret , & faciet judicium , & juſtitiam in terra .*

18.

הַנַּעֲרָה אִתּוֹ אֲשֶׁר עֲיֵפָה דֶרֶךְ
וְנִשְׁעָנָה עַל גֶּזַע נָחָה זְעֵר
יָפַת בְּהֹאַר הִיא כְּשַׁחַר עֹלֶה:
וְלִרְאֹתָהּ נָטַשְׁתִּי אֶת כּוֹל מְלַאכְתִּי
הַשֶּׁקֶט וַעֲנָוָה נִרְאָה בְּעֵינֶיהָ
חָשַׁבְתִּי כִּי יוֹרֶדֶת מִשָּׁמַיִם:
הָרָה הִיא: וְלִבִּי מָתַק וּבָחִיתִי:
אָמַרְתִּי מָה זֹּאת הַכּוֹנְנָהּ אֱלֹהִים
לִהְיוֹת אֵם צֶמַח צַדִּיק אֲשֶׁר יַשְׂכִּיל
וִינַהֲגֵנוּ בְּחָכְמָה לְעוֹלָם:
אַחַר כֵּן יֵלְכוּ מִשָּׁם וַתִּשְׁעֶינָה
עֵינַי כְּמוֹ מַשְׁגִּיחַ הַשֶּׁמֶשׁ:
אֲבָל מִבְטַחִי לֹא רָפָה כִּי לֵבָב
כָּל־אַוָּה רָעָה גֹּרֵשׁ לְפָנֶיהָ
וְחֵשֶׁק קֹדֶשׁ עֲבָרוֹ בִּרְאֹתָהּ:
מג אַשְׁרֶיךָ נַעַר וּמִקְרֶה מַצְלִיחַ
שֶׁנִּרְאֲתָה אוּלַי הָעַלְמַת נָבִיא:

18. *Illa Virgo Prophetae*) Iſaiae ſcilicet: is enim ait VII. 14. *Ecce* VIRGO *concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Vide ſis p.107 adn.13.

Nunc autem ecce ſemita, quae ducit
Te ad paſtores. Vade in pace.

Miſ. *Etiam tu. Ego hic maneo, donec revertaris.*

VIGILIA.

Ecloga II.

1. Eliacinus, & Miſael paſtores.

El. Q*Uam bonus nuntius mihi, Miſael! cor meum*
Laetatum eſt plurimũ, ut mihi (ſit) lingua balbutientis:
Ceu vas oris anguſti tardum (eſt) in effundendo liquorẽ.
Magnus Dominus: verba prophetarum veritas!

Miſ. 2. *Hoc tempus ſcriptum eſt in libro Danielis,*
Ut docebat nos Zacharias in Templo
3. *Recenſens ſeptuaginta hebdomadas populo noſtro;*
Et rectum fuit verbum ejus in oculis Simehon.
Quem orantem ad Dominum ſub quercu
Audivit Manaſſes, id quod dixi ad te.
Tunc gaviſi ſumus valde: ſed quis enarret

Cari-

1. *Eliacinus*) Dei-firmitudo, ab אל *Deus*; & כון *aptare: firmare.*

2. *Hoc tempus ſcriptum eſt &c.*) Daniel. IX. 1. & ſequ.

3. *Re-*

וְעַתָּה הִנֵּה אֹרַח שֶׁמְּבִיאָה
אוֹתְךָ עַל־רֹעִים: לֶךְ־לְךָ בְּשָׁלוֹם:
מיש גַּם אָתָּה: אָנֹכִי כֹּה יוֹשֵׁב עַד תָּשׁוּב:

הָאַשְׁמֹרֶת

שִׂיחַ ב

אֱלִיָּכִין וּמִישָׁאֵל רֹעִים

אל מַה־טּוֹב מְבַשֵּׂר לִי מִישָׁאֵל לְבִי
עָלַץ עַד־מְאֹד וְלִי לָשׁוֹן עִלֵּג
כְּבַקְבֻּק מַקְשֶׁה בְּהָרִיק אֶת־מֶזֶג:
גָּדוֹל יְהֹוָה דִּבְרֵי נְבִיאִים אָמֵן
מיש הַמּוֹעֵד נִכְתַּב בְּסֵפֶר דָּנִיֵּאל
שֶׁמַּאַלְפֵנוּ זְכַרְיָה בְּהֵיכָל
מְסַפֵּר שִׁבְעִים שָׁבוּעַ לְעַמֵּנוּ
וַיִּישַׁר הַדְּבָרוֹ בְּעֵינֵי שִׁמְעוֹן
אֲשֶׁר עוֹתֵר לַיהֹוָה תַּחַת אַלָּה
שְׁמַע מְנַשֶּׁה אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ:
אָז שַׂשְׂנוּ מְאֹד אֲבָל מִי מְסַפֵּר
אַהֲבָתֵנוּ

3. *Recenſens ſeptuaginta hebdomadas*) Daniel. ibid. 24. & ſeq. Vaticinium hoc de ſeptuag. hebd. quib; certũ tẽpus advẽtus Chriſti deſignatur, alibi, Deo juvante, explanabimus.

4. *Cae.*

Caritatem noſtram erga puellam ſenis?
Concaluit cor meum, & ſubſilit, & non poſſum
Compeſcere ipſum, quod dicit ad me:
Splendor haec (eſt), quae illuceſcet ſuper Iſrael:
Aurora, propter quam
4. *Caeli ſtillabunt rorem ſuum,*
Et nubes pluent Juſtum:
Aperietur terra, & faciet germinare Salvatorem.
Gloria & decor virginitatis
Se oſtentabat in vultu ejus,
Et caritas Dei
In oculis ejus: Non teſtimonia falſitatis haec.
Propter eam populus noſter
Beatus praedicabitur: & omnis iniquitas
Depelletur procul: & juſtitia
Et gaudium bonorum ambulabunt per vias.

El. *Benedictus Domini, adoleſcens, qui in corde*
Accepiſti lubens bonitatem a pueritia tua.

Cor

4. *Caeli ſtillabunt rorem ſuum, & nubes pluent Juſtum*) Iſai. XLV. 8. *Rorate caeli deſuper, & nu-*

אַהֲבָתֵנוּ עַל הַנַּעֲרַת זָקֵן
הַם לִבִּי גַּם מְדַלֵּג וְלֹא אוּכַל
לְשַׁבְּחֵנוּ אֶת־אֲשֶׁר אֵלַי
נְהָרָה הִיא שֶׁתּוֹפַע עַל יִשְׂרָאֵל
שַׁחַר עַל אַדּוֹתָיו
שָׁמַיִם יַעַרְפוּ טַלָּם
וּשְׁחָקִים יִזְּלוּ־צֶדֶק
תִּפְתַּח הָאָרֶץ וְתַצְמִיחַ יֶשַׁע׃
הוֹד וְהֲדָרַת בְּתוּלִים
נִרְאֲתָה בְּפָנֶיהָ
וְאַהֲבַת יְהוָֹה
בְּעֵינֶיהָ לֹא עֲדוּת שֶׁקֶר הָיָה׃
בַּעֲבוּרָהּ עִמָּנוּ
מֵאֶשֶׁר וְכוֹל אָוֶן
נִדַּף רָחוֹק וְצֶדֶק
וּמְשׂוֹשׂ הַטּוֹבִים יֵלְכוּ בִדְרָכִים
אֵל בָּרוּךְ יְהוָֹה יֶלֶד שֶׁבְּלֵבָב
רָצִיתָ אֶת־טוּב מִנְּעוּרֶיךָ׃

לבי

& nubes pluant Juſtum: aperiatur terra, & germinet Salvatorem: & juſtitia oriatur ſimul. Ego Do-

Cor meum in ore tuo acquieſcit plurimum: non ita
Grex feſſus oblectatur herbula, & fluvio.
Spiritus Domini opplevit animam ejus,
Ob quem haec puella pulcherrima (eſt.)
Bethlehemi, ubi natus eſt David ibi,
Cognatio ejus; nam illuc ſenex ducebat eam.

Miſ. *Ego interrogavi viros comitatus eorum,*
Qui declinaverant de ſemita, unde hi (eſſent:)
Et indicaverunt, de cognatione Davidis eos (eſſe.)
Et ego collacrymavi, & gratias egi Domino.

El. *Hîc David puer paſcebat gregẽ in tranquillitate:*
Et grex ore ſuo recitabat cantica illius:
Per citharam ipſe ſolabatur ſe; nam anima ejus
Cupiebat ſalutem populi ſui: pſalmo autem ejus
Echo montium reddebat verbum, & perſonabat.

Miſ. 5 *David autem cecinit, quod egreſſura eſſet pax*
De fructu ventris ſui: & Dominus non mentitur.
Sed

Dominus creavi eum. Et Pſ. XCVII. 11. *Lux orta eſt juſto, & rectis corde laetitia.*

5. *David autem cecinit &c.)* Pſ. CXXXII. 11. *Jura-*

לְבִּי בְּפִיךְ רֹצֶה הַרְבֵּה לֹא־כֵן
צֹאן יָעֵף חָפֵץ בַּדֶּשֶׁא וְיוּבָל:
רוּחַ יְהוָה מִלְאָה אֶת־נַפְשָׁהּ
בַּאֲשֶׁר הַיַּלְדָּה יְפֵה־פִיָּה:
בֵּית־לֶחֶם אֲשֶׁר נוֹלַד דָּוִד שָׁם
מוֹלַדְתָּהּ כִּי־שָׁם זָקֵן מְבִיאֶנָּה:
מיש אֲנִי שָׁאַלְתִּי אַנְשֵׁי אֹרְחֹתָם
שֶׁנָּטָיו מְנֵי־אֹרַח אֵי־מִזֶּה־הֵם
וְהִגִּידוּ מוֹרַעַת דָּוִד הֵמָּה
וַאֲנִי בּוֹכֶה וְאוֹדֶה לַיהוָה:
אלי כֹּה דָּוִד נַעַר רֹעֶה צֹאן בְּשַׁלְוָה
וְצֹאן בְּפִיו מְסַפֵּר שִׁירָיו
בְּכִנּוֹר הוּא מִתְנַחֵם כִּי הַנַּפְשׁוֹ
מִתְאַוַּת יֶשַׁע עַמּוֹ וּלְמִזְמוֹרוֹ
הֵד הָרִים הֵשִׁיב דָּבָר וּמַשְׁמִיעַ:
מיש וְדָוִד שָׁר כִּי יֵצֵא שְׁלֹמֹנוּ
מִפְּרִי בִטְנוֹ וַיהוָה לֹא כִזֵּב:

Z אך

ravit Dominus Davidi veritatem, & non fruſtrabitur eam: de fructu ventris tui ponam ſuper ſolium tuum. Vide etiam Pſ. LXXXIX. 35.

6. Ita

Sed grex tuus e paſcuo per vallem regreditur;
Nam occubuit ſol. Benedicat tibi Deus.
Frater tuus non revertitur, fortaſſe aliquid ei (eſt:)
Cras pergam ad illum ad habitaculum ejus.

El. *Immo hic expecta illum; nam cras redibit:*
Nonne meminiſti Manaſſae venturi huc?
Quæſo mane nobiſcum nocte hac,
Atque hic expecta ambos, & conſoleris nos.
Reſpice lunam recentem: ad lumen ejus
Servabimus gregem a tugurio meo juxta laurum.
6. *Ita faciebat pater noſter laborans, etiam noctu,*
Pro grege, & acceptus Domino (fuit.)

Miſ. *Faciam voluntatem tuam. En venit Manaſſes.*

6. *Ita faciebat Pater &c.*] Gen. XXXI. 38. & ſeq. (*Jacob ait ad Laban*) *viginti annis fui tecum: oves tuae, & caprae ſteriles non fuerunt .... diu*

MESSIAS.

Ecloga III.

Miſael & Lichampus.

Miſ. O *Exercitus caelorum, o montes, o ſilvæ,*
Ubi ego? inter Angelos, an inter paſtores?
Quid

אך ערוך ממרעית בגיא שבים
כי־בא השמש: יברכך אלה:
אחיך לא שב אולי מה לו
למחר אהלך אליו למעונו:
אלי אשר פה חכה לו כי מחר ישוב
הלא זכרת מנשה בא הנה:
בי לין אתנו בלילה ההוא
וכה הכה שנים ותנחמנו:
ראה ירח חדש באורתו
נשמור אל עדר מסכי לאזרח:
כן עשה אבינו עמל גם בליל
בעד צאן ורצוי לאדוני:
מיש אעשה חפצך: הן בא מנשה:

diu noctuque aeſtu urebar, & gelu, fugiebatque ſomnus ex oculis meis . . . . . afflictionem meam, et laborem manuum mearum reſpexit Deus.

1. Ad

משיח

שיח ג

מישאל ולחמפש

מיש חיל השגים הרים היערים
אי־זה אני באלהים או ברעים

מה

Quid videns! quid audiens ego! Quid in me
Complacuit Dominus! Bonus ille, faciens mirabilia!
Filiæ Sion, o vos beatae, huc venite
1. *Ad puellam Sunamitidem, pulchram admodum.*
Indicabo ego ſedem ejus: ſed 2. *ob odorem*
Unguentorum ejus, a via non aberrabitis:
Sicut odor pomorum, aut cinnamomi
Aſſyrii, locum eorum e longinquo prodit.
Illa attulit nobis 3. *lilium convallium*
Pulchrius ſole ad ſanandum nos: o nos beatos!
Omnes res creatæ, filia Sion Domini
Dilecta nimis, benedicite Deo.

Lic. *Quare, Miſael, egreſſus es e pago*
Antequam aſcenderet aurora? Quid tibi (eſt?)

Miſ. *O! Lichampe, jam fudit Dominus*
Fontes gratiæ ſuæ ſuper caput noſtrum.

Quem-

1. *Ad puellam Sunamitidem*] Abiſagh adoleſcentula ex urbe Sunem Tribus Iſſachar, uxor David, forma & virginitate inſignis I. Reg. 1. 1. & ſeq. fuit B. Virginis typus.

2. *Ob odorem unguentorum ejus*] Eccleſia-

מָה רֹאֶה מָה שֹׁמֵעַ אָנֹכִי מָה בִּי
רָצָה יְהוָה׃ טוֹב הוּא עֹשֶׂה־פֶלֶא׃
בְּנוֹת צִיּוֹן אַשְׁרֵיכֶן הֵנָּה לֵכְנָה
אֶת־נַעֲרָה הַשּׁוּנַמִּית יָפָה עַד־מְאֹד׃
אַגִּיד אֲנֹכִי שִׁבְחָהּ אַךְ בְּרֵיחַ
שְׁמָנֶיהָ בַּדֶּרֶךְ לֹא תְשַׂגֶּינָה
כְּרֵיחַ הַתַּפּוּחִים אוֹ קִנָּמוֹן
מֵאֲשׁוּר שִׁבְחָם מֵרָחֹק מוֹדִיעַ
הִיא נִשֵּׂאת לָנוּ שׁוֹשַׁנַּת עֲמָקִים
יָפָה מִשֶּׁמֶשׁ לְרַפֵּא לָנוּ אַשְׁרֵינוּ׃
כָּל־הַנִּבְרָאוֹת בַּת־צִיּוֹן לַיהוָה
אֲהֻבַת מְאֹד בָּרְכִי אֶת־אֱלֹהִים׃
לח לָמָּה מִשְׁאָל יָצָאת מִכְּפֶר
בְּטֶרֶם יֵעָלֶה הַשַּׁחַר מָה לָּךְ׃
מיש אֵי לְחַמְפּשׁ זֶה הִגִּיר אֲדֹנָי
מַעְיְנֵי חִנּוּ מִמַּעַל רֹאשֵׁנוּ׃
כאשר

ſiaſticus XXIV. 20. *Sicut cinnamomum & balſamum aromatizans odorem dedi: quaſi myrrha electa dedi ſuavitatem odoris.* Hoc B. Virgini tribuit Eccleſia.

3. *Lilium convallium*] Cant. II. 1. *Flos campi, & lilium convallium:* quo

Quemadmodum dixit ab initio patribus noſtris,
Filius Dei natus eſt e virgine,
Ut ſervaret nos: & natus eſt hac nocte;
Et vidi eum cum matre ſua, & incaluit cor meum.
Lic. *Quid lóqueris mihi, Miſael? Jam eruemur*
De manu inimicorum noſtrorum in ſecula?
Miſ. *Filius veritatum ego ſum: quod ita (ſit) vere*
Scies ex fratre tuo, & Manaſſe, quia viderunt.
Lic. *Sæpe ſomniamus ſomnium deſideriorū noſtrorū,*
Et putabimus, bonam nobis (eſſe,) quod non eſt.
Miſ. *Deus poſuit caritatem, fidem, ſpem*
In corde noſtro: ac theſaurum ſuum oſtendit nobis.
Extendit manus ſuas miſericors ad paſtores:
4. *Et rejecit ipſe ſapientes in oculis eorum.*
Lic. *Miſael, omnino ſimilis es patri tuo*
Vere Iſraelitae! beati filii ejus!
Dubitabam; quia avebam, vere hoc (eſſe.) Modo
Indica mihi quaeſo donum Dei.

Miſ.

quo nomine Jeſus Chriſtus appellatur.

4. *Et rejecit ipſe ſapientes &c.*] Prov. XXVI. 12. *Vi-*

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר קֶדֶם לַאֲבוֹתֵינוּ
בֶּן הָאֱלֹהִים יֻלַּד מִן הָעַלְמָה
לְהוֹשִׁיעֵנוּ וְנוֹלַד בַּלָּיִל
וּרְאִיתִיו אֶת־אִמּוֹ וְחַם־לִבִּי׃
לח מָה דִבֵּר לִי מִישָׁאֵל זֶה נִנְצָל
מִיַּד אֹיְבֵינוּ לְעוֹלָמִים׃
מיש בֶּן־אֱמוּנִים אָנֹכִי כִּי־כֵן אָמְנָם
תֵּדַע מֵאָחִיךָ וּמְנַשֶּׁה כִּי רָאִים׃
לח רַבַּת חָלַמְנוּ חֲלוֹם חֲמוּדֵינוּ
וְחָשַׁבְנוּ טוֹב לָנוּ אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ׃
מיש אֱלֹהִים נָתַן אַהֲבָה אֱמוּנָה בֶּטַח
בְּלִבֵּנוּ וְאוֹצָרוֹ יוֹדִיעֵנוּ׃
פָּרַשׂ יָדָיו חַנּוּן עַל־הָרֹעִים
וְזָנַח הוּא חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם׃
לח מִישָׁאֵל אַךְ דָּמִיתָ לְאָבִיךָ
אָמְנָם הַיִּשְׂרְאֵלִי אַשְׁרֵי בָנָיו׃
אֲפוּנָה כִּי אוֹתִי אָמְנָה זֹאת׃ עַתָּה
הִגִּיד לִי אָנָּה מַתַּת אֲדֹנָי׃
מיש

12. *Vidiſti hominem ſapientem in oculis ſuis? magis illo ſpem habebit inſipiens.*

5. Vi-

Miſ. *Nox indixerat ſilentium omnibus: nam dimidiū*
Itineris ſui confecerat: luna occiderat: & obſcuritas
Caeli aggravaverat ſomnos: tantum nos
5. *Vigilabamus & cuſtodiebamus gregem in agro.*
Et en cœli aperti ſunt ſuper nos,
6. *Et venit Angelus Domini in majeſtate:*
Et nos humi cecidimus prae pavore.
Tum ait e caelo, ne timeatis, paſtores:
Ad nuntium bonum veni,
Quo gaudebit omnis terra
Laetitia magna.
7. *Secundum ſermonem prophetæ Domini*
Nunc natus eſt in Bethlehem
8. *Salvator expectatus*
Meſſias dux potens:
Ibi invenietis puerum

Fru-

5. *Vigilabamus, & cuſtodiebamus &c.*] Luc. II. 8. *Et paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum.*

6. *Et venit Angelns &c.*] Luc. Ibid. 9. & ſeq.

7. *Secundum ſermonem prophetae*) Mich. V. 2. *Et in Bethlehem Ephra.*

מִיש לַיְלָה מַחְשֶׁה לְכֹל אֲשֶׁר חֲצִי
אָרְחוֹ כִּלָּה יָרֵחַ בָּא וּמַחְשַׁךְ
שָׁמַיִם הִכְבִּיד שֵׁנוֹת אַךְ אֲנַחְנוּ
שָׁקַדְנוּ וְשָׁמַרְנוּ אֶת־צֹאן בַּשָּׂדֶה׃
וְהִנֵּה הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ עָלֵינוּ
וַיָּבֹא מַלְאַךְ יְהוָֹה בְּהָדָר
וַנַּחְנוּ אַרְצָה נָפַלְנוּ מִמָּגוֹר׃
וַיֹּאמֶר מִשָּׁמַיִם אַל תִּירְאוּ רֹעִים
אֶל־בְּשׂוֹרָה טוֹבָה בָּאתִי
אֲשֶׁר תִּשְׂמַח כֹּל הָאָרֶץ
שִׂמְחָה גְדוֹלָה׃
עַל־פִּי הַנָּבִיא לַיהוָֹה
עַתָּה נוֹלַד בְּבֵית־לֶחֶם
שִׁילֹה תוֹחֶלֶת
מָשִׁיחַ נָגִיד הַגִּבּוֹר
שָׁם תִּמְצְאוּ אֶת־הַנַּעַר

Ephratha, parvula (es,) ut ſis inter Chiliarchias Juda? Ex te mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael.

8. *Salvator expectatus*) Hebr. *Salvator expectationis*; quod paſſim fit in Script. Vox autem שילה uſurpatur Gen. XLIX. 10. *Non auferetur ſceptrum de Juda . . . donec*

Fructum Davidis.
9. Et hoc vobis ſignum (erit;) in praeſepi
Aſpicietis infantem involutum pannis paupertatis,
(Qui eſt) gaudium Angelorum.
Poſtea omnes exercitus caeli
Laudaverunt infantem & patrem ejus pariter:
Quod bonus Dñs: quod in ſæculum miſericordia ejus.
Terrae autem preſſae ab hoſtibus ſuis
Nuntiaverunt (&) protulerunt pacem jugem.
Omnes montes, omnes colles reſonabant laude,
Et audiebatur, Laudate-Deum fidelem Iſraeli:
Pax mortalibus: non obliviſcitur Deus miſereri.
Implevit autem nos ſpiritus Dei,
Et properi adivimus locum, qui indicatus fuit.
Et prior veni, & vidi virginem,
Et ſenem honorabilem vultu; quibus occurri
Per viam: & cognovi eos ad lumen infantis;
Nam vultus infantis ſplendebant prae ſole:

Et

nec veniat שִׁילֹה, ubi Targum, *donec veniat* מְשִׁיחָא *Chriſtus*, & Rab. Selom. exponit, *Rex*

אֶת־פְּרִי דָוִד׃
וְזֶה־לָכֶם אוֹת בְּאֵבוּס
תִּרְאוּ יֶלֶד לוּט בִּגְדֵי־רִישׁ
שְׂשׂוֹן אֱלֹהִים׃
אַחֲרֵי־כֵן כָּל־צִבְאוֹת הַשָּׁמַיִם
הִלְלוּ אֶת־יֶלֶד וְאָבִיו יַחְדָּיו
כִּי־טוֹב יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וְלָאָרֶץ נְצוּרָה מֵעָרֶיהָ
מְבַשְּׂרוֹת מַשְׁמִיעוֹת שָׁלוֹם תָּמִיד׃
כָּל־הָרִים כָּל־גְּבָעוֹת פָּצְחוּ רִנָּה
וְנִשְׁמַע הַלְלוּיָהּ נֶאֱמָן לְיִשְׂרָאֵל
שָׁלוֹם לַאֲנָשִׁים לֹא שָׁכַח אֵל חַנּוֹת׃
וַיְמַלֵּא אוֹתָנוּ הָרוּחַ אֱלֹהִים
וְחָשִׁים נֵלֵךְ אֶל־מְקוֹם הַמֻּגָּד׃
וְרִאשׁוֹן בָּאתִי וְרָאִיתִי הָעַלְמָה
וְזָקֵן נְשׂוּא פָּנִים שֶׁפָּגַעְתִּי
בְּאֹרַח וָאֵדַע בְּאוֹר נַעַר
כִּי פְּנֵי הַנַּעַר יַזְהִירוּ מִשֶּׁמֶשׁ

Rex Chriſtus.
9. Et hoc vobis ſignum &c.) Luc. ibid. 12. & ſeq.

* *Heb-*

Et genua flexi coram eo , & adoravi eum :
Et anima mea (erat ,) ſicuti qui habitaret in caelis :
Senex interrogavit me , & narravi
Nuntium Angeli Domini .
Virgo videns , quod amore ego
Languerem , puerum poſuit in ſinu meo :
Beatum me ! qui ferebam onus illud pretioſum ;
Aitq; ... Sed deficit cor meũ ob dulcedinẽ animæ meæ.

VATICINIUM DANIELIS.

* *HEbdomades ſeptuaginta decretæ ſunt ſuper populum tuum & ſuper urbem ſanctam tuam* 1. *ad compeſcendam* 2. *praevaricationem , &* 3. *ad iponendum finem peccatis , &* 4. *ad expiandam iniquitatem , adducendamque juſtitiam ſempiternam : & ad* 5. *obſignandam viſio-*

* *Hebdomades Septuaginta*) Hebdomas ſpatium proprie ſeptem dierum , pro ſpatio etiam ſeptem annorum in Script. uſurpatur ; ut Lev. xxv. 8. Hinc hae ſeptuaginta Danielis hebdomades , ipſis Judaeis fatentibus , non dierum , ſed annorum , ſcilicet CCCCXC. curriculum continent.

1. *Ad compeſcendam*) Vulgatus , *ut conſummetur* ; & eodem ſenſu LXX. συντελεσθῆναι ; vocem enim כלא deducunt a verbo כלה *finiri* ; nam non raro commutantur litterae א, & ה in ver-

וָאֲבָרֵךְ לְפָנָיו וָאֶשְׁתַּחֲוֶה־לּוֹ
וְנַפְשִׁי כְּמוֹ־הַיֹּשֵׁב בַּשָּׁמָיִם
הַזָּקֵן שְׁאָלַנִי וְסִפַּרְתִּי
אֶת־בְּשֹׂרַת הַמַּלְאָךְ אֲדוֹנָי :
הָעַלְמָה רָאֲה כִּי אַהֲבָה אָנִי
חֹלֶה אֶת־הַיֶּלֶד נָתְנָה בְּחֵיקִי
בְּאַשְׁרֵי הַנֹּשֵׂא נֵטֶל הַזֶּה יָקָר
וַתֹּאמַר ..... וּפָג לִבִּי מֶתֶק נַפְשִׁי :

הַנְּבוּאַת דָּנִיֵּאל

שָׁבֻעִים שִׁבְעִים נֶחְתַּךְ עַל־עַמְּךָ וְעַל־
עִיר קָדְשֶׁךָ לְכַלֵּא הַפֶּשַׁע וּלְהָתֵם הַטָּאוֹת
וּלְכַפֵּר עָוֹן וּלְהָבִיא צֶדֶק עֹלָמִים וְלַחְתּוֹם
חזון

verbis in has litteras deſinentibus. Vide Grammaticos.

2. *Praevaricationem*) 'Αθεσίαν Aquila vertit, *pactorum violationem*.

3. *Ad imponendum finem*) Maſorethae hic adnotarunt legendum eſſe, להתם, *ad finiendum*; quam nos lectionem cum Vulgato ſecuti ſumus.

4. *Ad expiandam*) LXX. vertunt ἀπαλεῖψαι *ad obliterandam*: hinc recte Vulgatus reddidit, *ut deleatur*; planeque congruit cum illo Coloſ. II. 14. *delens, quod contra nos erat chirographum*.

5. *Ad obſignandam viſio-*

viſionem & prophetiam, *& 6. ad ungendum 7. Sanctum ſanctorum . Scito igitur & intellige*, 8. *ab exitu decreti*, *ut 9. reſtituatur & aedificetur Jeruſalem uſque ad Meſſiam* 10. *Ducem hebdomadas ſeptem ; & hebdomadas ſexaginta & duas* (*fore* .) *Reſtituetur & aedificabitur* 11. *platea &* 22. *murus* ; & 13.*in anguſtia temporum* . *Et poſt hebdomadas ſexaginta & duas* 14. *exſcindetur Meſ-*

ſionem etc.) Italice, *a porre il ſugello* : neque enim poſtquam adveniſſet Meſſias, eaque omnia, quae de eo futura Prophetae praenuntiarant compleviſſet, aliud quidpiam ſupererat de Meſſia prophetandum, nam vel in ipſo Talmud ſcribitur: *Omnes prophetae vaticinati ſunt de diebus Meſſiae.*

6.*Ad ungendum*) Nam *uncturus* erat Chriſtum Deus *Spiritu Sancto & virtute*. Act. x. 38.

7. *Sanctum Sanctorum*) Hebr. *Sanctitatem Sanctitatum* : ſic Lucas I. 35. τὸ Ἅγιον *Sanctum ſive Sanctitudinem* vocat Jeſum Chriſtum.

8. *Ab exitu decreti*) A promulgatione edicti. Eſdras ſive Nehemias II. 1. docet, decretum illud prodiiſſe anno vigeſimo regni Artaxerxis; qui eſt Artaxerxes Longi-manus: hic autem annus congruit cum anno Urbis conditae tercenteſimo. Ab hoc igitur anno V. C. hebdomades Danielis curſum inſtituunt. Vid. P. Lamy Apparat. Chronol. Par. II. Cap. IV. §. IX.

9. *Reſtituetur &c.*) Hebr. *redeat & aedificetur* : Hebraica locutio eſt, pro *rurſus aedificetur* .

10. *Ducem*) Hebr. נגיד a נגד *coram* : hìc Angelus innuit tempus Meſſiae in publicum, ut munus iniret ſuum, pro-

חָזוֹן וְנָבִיא וְלִמְשֹׁחַ קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים׃
וְתֵדַע וְתַשְׂכֵּל מִן־מֹצָא דָבָר לְהָשִׁיב
וְלִבְנוֹת יְרוּשָׁלַםִ עַד־מָשִׁיחַ נָגִיד שָׁבֻעִים
שִׁבְעָה וְשָׁבֻעִים שִׁשִּׁים וּשְׁנַיִם תָּשׁוּב
וְנִבְנְתָה רְחוֹב וְחָרוּץ וּבְצוֹק הָעִתִּים׃
וְאַחֲרֵי הַשָּׁבֻעִים שִׁשִּׁים וּשְׁנַיִם יִכָּרֵת
משיח

prodeuntis & converſantis. Quadere Graſſerus ſcite hìc non *Meſſiam Ducem* vertit; ſed *Meſſiam praeſentem*. Meſſias autem ſive Jeſus Chriſtus anno ab Urbe condita circiter ſeptingenteſimo octogeſimo tertio magiſterium ſuum ſuſcepit.

11. *Platea*) Areae ac aedes deſolatae urbis, per Synecdochen.

12. *Murus*) Hebr. *exciſum*, i. e. mutili, lacerique muri. Nehem. IV. 7.

13. *In anguſtia temporum*) Priorem hanc vaticinii partem perfectam aetate ſua fuiſſe, docet Nehemias. Nam aedificationis operi populis, qui prope erant, adverſantibus, coactus Nehemias fuit *ſtatuere per circuitum populum cum gladiis ſuis, & lanceis, & arcubus*. Nehem. IV. 13. ſic, ut *aedificantium in muro & portantium onera, una manu ſua faceret opus, & altera teneret gladium*. ibid. 17.

14. *Exſcindetur Meſſias*) Iſaias LIII. 8. ubi de Meſſiae interitu; idem verbum uſurpans: *exſcindetur*, inquit, *de terra viventium;* per vim ſcilicet & ignominiam. Nam verbum כרת hoc ſenſu accipitur Iſ. XLIV. 14. Gen. XVII. 14. Exod.

XII.

Meſſias, 15. *et non ei. Urbem autem ac* 16.*Templum peſſundabit* 17. *populus princeps, qui veniet; & finis ejus (erit)* 18. *in vaſtitate; nam uſque ad finem* 19. *(erit) bellum; (quod) ſtatutum eſt deſolationibus*. 20. *Firmabit autem foedus* 21. *multis hebdomade una: & dimidio hebdomadis* 22. *ceſſare faciet ſacrificium & oblationem*: 23. *cum ala autem abominationum (erit) deſolator; &* 24. *uſque ad conſumtionem & deciſionem* 25. *(deſolatio) effundetur ſuper deſolatum*. Daniel. IX. 24. & ſeq.

XII. 15. Levit. XVIII. 29. Adhibetur etiam in percuſſione foederum ob caeſas victimas: quamobrem ſignificatur hoc verbo, Meſſiam fore novi fœderis victimam morte ſua. Jeſus Chriſtus autem in crucem actus mortem occubuit An. ab V.C. circiter ſeptingenteſimo octogeſimo ſexto.

15. *Et non ei*) Hujus locutionis non integra ſententia ſupplenda eſt ex integra ejuſd. Dan. XI. 45. ac ſubaudiendus eſt *adjutor*: ואין עוזר לו *& non (erit) adjutor ei* ſeu nemo ab eo ſtabit: probe igitur Vulgatus vertit, *& non erit ejus populus, qui eum negaturus eſt*.

16. *Templum*] Pſ.XX. 3. *mittat tibi auxilium* מִקוֹדֶשׁ *de loco ſancto*; ubi Targum, *De Domo Sanctuarii ſui*.

17. *Populus princeps*) i.e. Romani *rerum Domini*; ut I. Æneid. 286. ſub Tito Veſpaſiano: atque is quidem Templum ſervatum voluerat: quod tamen ejus injuſſu Romani milites incenderunt. Joſeph. de Bel. Jud. lib. VI. Cap. 26.

18.

מָשִׁיחַ וְאֵין לוֹ וְהָעִיר וְהַקֹּדֶשׁ יַשְׁחִית
עַם נָגִיד הַבָּא וְקִצּוֹ בַשֶּׁטֶף וְעַד קֵץ
מִלְחָמָה נֶחֱרֶצֶת שֹׁמֵמוֹת ׃ וְהִגְבִּיר בְּרִית
לָרַבִּים שָׁבוּעַ אֶחָד וַחֲצִי הַשָּׁבוּעַ יַשְׁבִּית
זֶבַח וּמִנְחָה וְעַל כְּנַף שִׁקּוּצִים מְשֹׁמֵם
וְעַד־כָּלָה וְנֶחֱרָצָה תִּתַּךְ עַל־שׁוֹמֵם ׃

18. *In vaſtitate*) Hebr. *in inundatione* : urbem, Templumque, ceu res demerſas, peſſum itura praedicit.

19. (*Erit bellum*) Graſſabitur bellum. Vox מלחמה per accentum Zakeph-katon diſtinguitur hic, quo accentu integrum conſtituitur membrum: quadere in ſequenti commate Relativum *quod*, ſaepiſſime de more linguae Sanctae in Scripturis miſſum, ſupplendum eſt. Significatur enim, non ante deſiturum bellum, quam Urbis, Templi, Populique Judaici horrenda deſolatio a Deo praefinita, perfecta ſit.

20. *Firmabit*) Hebr. *praevalere faciet*.

21. *Multis*) E populo Judaico nimirum; quos *Reliquias Jacob ad Deum convertendas* appellat Iſaias x. 21. Hi fuerunt Apoſtoli, et diſcipuli plus quam quingenti 1. Corint. xv. 6.

22. *Ceſſare faciet &c.*) Meſſias mortis ſuae ſacrificio media hebdomade noviſſima perficiendo legitimum Veteris Foederis cultum, qui ſacrificiis legalibus continebatur, Novo jam conſtituto Foedere, abrogabit. Pſ. xl. 7. 8. 9.

23. *Cum ala abomina-*

tionum) כנף *alam* ſignificat, & *expanſum* ſecundum Kimchi in hoc loco; quumque hìc ſit in regimine, jungenda eſt cum voce ſequente שקצים, quae *res abominabiles* denotat; & pro *idolis* ſumitur in Scripturis; ut I. Reg. XI. 5. 7. & alibi. Quapropter כנף שקצים *ala* ſive *expanſum idolorum* deſignat vexilla & ſigna militaria Rom. exercitus, quæ Deorum, & Caeſarum, quos nihilo ſecius ac numina Romani venerabantur, imagines oſtentabant: quod quidem luculentiſſime patet legenti Luc. XXI. 20. 21.

24. *Ad conſumtionem & deciſionem*) h. e. *ad conſumtionem deciſam* ſeu ſtatutam a Deo, per hendiadyn: ut Gen. XIX. 24. *ignis & ſulphur*, pro igne ſulphureo: ita & alibi paſſim.

25. (*Deſolatio*) *effundetur*) Ellipſis recti caſus eſt hìc: quocirca cum verbo feminini gener. תתך ſubaudienda eſt vox שממה *deſolatio*; quam ſententia, & rerum eventus poſcere videntur. Nam praeter ingentia mala, quae poſt infanda illa ſub Veſpaſiano & Tito tolerata, populum Judaicum ſunt identidem inſecuta uſque ad Imperatorem Adrianum; hic ipſe Adrianus Jeruſalem jam per Judaeos iterum frequentatam, iterum cum occidione prope infinita miſerrimae gentis, quae impoſtore Barcocheba duce, in Romanos arma ſumſerat, incendit & ſolo aequavit: atque adeo, quo minus poſthac pars Judaeorum internecioni ſuperſtes in Judaeae fines pedem inferret, edicto publico cavit, poenam capitis violatoribus interminatus. Tertull. Apolog. XXI. Hieron. in Iſ. VI. & in Dan. IX.

PARA-

PARAFRASI

DE' CANTICI DI MOSE':

DEL SALMO XXII.

DE' SETTE SALMI PENITENZIALI:

E DELL' EGLOCHE

DELLA NASCITA DEL SIGNORE.

I CANTICI DI MOSE'.

I.

Sciogliam lieti le voci in dolce canto:
Lodo il Signor, che grande oprò alla grande:
Tuffò in mare e cavalli e cavalieri.
La mia forza, e l' obbjetto del mio canto,
E' 'l Nume, che operò la mia ſalvezza;
Egli è il mio Dio, e drizzerogli il tempio:
Lo Dio de padri miei, ch' eſalto e vanto,
E' qual guerriero; Eſſer ſovrano *ha nome.*
Di Faraon le forti ſchiere, e i cocchi
Gittò nell' onde a un tratto, il fior de' Duci
Il Mar dell' Alga avvolſe: e l' alto gorgo
Gli ricoperſe: giù nel cupo fondo
Piombar non altrimenti, ch' un macigno.
La deſtra tua la ſua mirabil poſſa
Moſtrò, Signore; la tua deſtra infranſe
L' inimico ſuperbo e l' empia gente.
Il valor tuo chi ti reſiſte atterra:
Ch' il tuo ſdegno ſi accende, e manda fiamma,
Che, qual arida ſtoppia lo divori.
Il ſoffio del tuo ſdegno i vaſti flutti
Del pelago ondeggiante in un raccolſe:
Surſero, come un monte, i cavalloni:
L' onde ſi rappigliaro in mezzo 'l mare,
Sì li perſeguirò, diſſe il nemico,
Raggiungerogli, partirò le ſpoglie,
Sarà pago il mio cor dell' ampia preda:

Strin-

Stringo il ferro, gli ſtermina il mio braccio:
Folle! A un tuo ſoffio gli coperſe l' onda:
S' affondar come piombo in quei maroſi.
Chi, come te, Signor, fra i più gagliardi!
Chi, come te, per ſantità ammirando!
Chi mai ti loderà ſenza ſmarrirſi,
O eccelſo operator di meraviglie!
Tua man ſtendeſti, e gl' ingojò l' abiſſo.
Pietoſo intanto il popol tuo guidaſti
Sottratto dal ſervaggio; e 'l condurrai
Con forte mano all' alme tue contrade.
I Popoli udiranno, e lo ſpavento
Aſſaliragli: una doglioſa ambaſcia
Prenderà i Filiſtei. Allor turbati
Fieno e confuſi i Principi di Duma;
Tremeran quei di Moab: i Cananei
Si diſciorranno, come cera al lume,
Tema ed orror cadrà ſu queſte genti:
Per lo valor del braccio tuo, Signore,
Fien muti come rupi, infin che paſſi
La gente tua; la gente infin che paſſi,
La qual, Signore, hai preſa in tua balìa.
Del tuo retaggio l' addurrai ſu 'l monte,
Ivi la pianterai: la tua dimora,
Ove abitaſſi, ivi, Signore, ergeſti:
Il Santuario tuo tue man formaro.
Lo Dio, ch' io canto regnerà in eterno.
Poichè cavalli, e carri, e cavalieri
Di Faraon ne' ſalſi vadi entraro;
E ſu 'l capo orgoglioſo i flutti immenſi

Spinſe il Signor; mentre nel fondo aſciutto
Per mezzo 'l mar profondo all' altra riva
S' incamminano i figli d' Iſraele.

II.

Cieli aſcoltate; io parlerò: la terra
Della mia bocca le parole aſcolti.
Siccome pioggia lo mio annunzio ſcorra.
Stillino qual rugiada i detti miei:
Qual acqua tenue ſu la molle erbetta,
E piena e larga ſu gli adulti germi.
Perchè del ſommo Nume il nome invoco:
Dategli gloria; e 'l noſtro Dio s' eſalti.
Di Dio perfetta è l' opra; ei tempra, e regge
La ſua condotta con ſovran conſiglio:
Egli è la verità, nè fraude accoglie:
Egli è ſanto, egli è giuſto. I figli ſuoi,
Non più ſuoi figli, ma ſtranieri, il core
Han corrotto, e le voglie: o macchia infame!
Razza perverſa, ch' il cammin più torto
Di ſeguir ama per le vie più ree!
A Dio tal guiderdon tu renderai,
Popolo delirante e ſcimonito?
Non è il tuo padre egli, che ſuo ti fece?
Non ti creò, non ti formò ſol egli?
De' giorni antichi ti rammenta, e gli anni
Dell' età tutte nel penſier rivolgi
Chiedilo al padre tuo, ch' egli diralti;
A' tuoi maggiori, e ti riſponderanno.

Nel

Nel mentre che l' Altiſſimo alle genti
Partia la terra: mentre che i figliuoli
Divideva d' Adamo in varj lidi.
Ei ſtabilì de' popoli i confini
Preſcrivendogli ai figli d' Iſraele.
Perocchè fu la parte del Signore
Il ſuo popolo: e del retaggio ſuo
La ſorte fu Giacobbe. Ah! ritrovollo
In terra erma e ſelvaggia, affatto ſgombra
D' altro, che di ſolinghe orride valli.
Lo ſcorſe, ammaeſtrollo, e 'l cuſtodìo,
Quaſi degli occhi proprj la pupilla.
Qual aquila al ſuo nido intorno gira,
Ed a volare gli aquilotti incita:
Ei ſpiegò le ſue penne, e sù l' accolſe,
E ſopra l' ali ſue portollo a riva.
Solo il Signore lo conduſſe: e ſeco
A tal opra non fu nume ſtraniero.
Poggiar fello ſu terra alta e ſublime;
Perchè da piante apriche i frutti colga,
E ſugga il mel, che dalle ſelci gronda:
L' olio prema di dure erte pendici:
Raccolga il burro de' fecondi armenti,
E 'l puro latte delle bianche torme,
E graſſi agnelli: di Baſan gli arieti
Lo ſatollino e i capri, ond' eſſo abbonda,
Col frumento, ch' in pregio ogn' altro vince;
E dell' uve il licor bea più perfette.
Or è impinguato il popolo diletto,
E tira calci! or ſei 'mpinguato e pieno:

Or

Or ogni ben t' inonda e ti ricopre!
Ed al Dio che 'l formò le ſpalle ha volte;
E 'l ſaldo appoggio della ſua ſalute
Ha preſo a vile e ſpreggia. Il cor gli han punto
Di geloſia per gli ſtranieri amori:
Con fatti abbominevoli a diſdegno
Aizzato l' hanno. I ſacrificj offriro
Non a Dio, ma a Demonj, a ignoti numi:
Novelli numi, ch' uſcir del contorno
Delle vicine terre, a cui non mai
Timidi s' inchinaro i padri voſtri.
Lo Dio, che generotti, o gente iniqua,
Obbliaſti? Lo Dio che partoritti
Hai tu meſſo in non cale? Ei ben lo vide,
E per lo ſdegno riprovò i ſuoi figli,
E le ſue figlie. E diſſe: il volto mio
Loro naſconderò; vedrò qual fine
Avranno mai: poicchè razza malvaggia
Son eſſi; e figli, ch' alla fe dier bando.
E' geloſia deſtaro in me, adorando
Come Dio chi non è: d' ira e di ſdegno
Co' i loro ſacrilegi acceſo m' hanno:
Ed io in loro ſveglierò ancor io
Geloſia per un popolo non mio:
Farò, che ſdegno e martir gli diſtempri
Per una gente traviata e folle.
Perocchè 'l mio furor s' è acceſo e ferve,
E vampe manderà, finchè l' abiſſo
Gl' ingoji: deſolerà la loro terra;
Porrà in fondo ogni germe onde ſi adorna;

E de'

E de' monti arderanno i fondamenti.
Male a' mali apporrò, che gli conquida:
Dell' ira mia non rimarrà ſaetta,
Ch' io non ſcagli ai protervi. Orrenda fame
Divoreragli; e di carbon maligni
Piaghe roventi; e attacchi aſpri ed amari
D' acerbe malattie. Farò che 'l dente
Gli ſquarci delle belve; e gli avveleni
Morſo micidial d' atri ſerpenti.
Fuori diſerteragli il ferro; e dentro
Tema e ſpavento: e giovani, e donzelle;
E i bambini, e i canuti, e ſtanchi vecchi.
Diſſi: ſtermineroagli: eterno obblio
Farò, che anco il lor nome avvolga e ingombri.
Se non che l' ira del nemico e 'l vanto
Mi fraſtorna: tem' io, non l' orgoglioſo,
Congiurato a lor danno: è la mia deſtra,
Dica, eccelſa, e gagliarda: ella gli ſpenſe;
Non fe il lor Dio queſta mirabil opra.
Perocchè è gente di conſiglio priva,
Priva d' intendimento. O ſaggia foſſe!
O ciò intendeſſe! il fin conoſcerebbe,
Che aſpetta l' infelice. Un come avrebbe,
Mille perſeguitato? e come due
Avrebbon diece mila in fuga meſſo?
Se non, perocchè il fermo ſuo ſoſtegno
A lei vendegli, e in man di lei gli poſe?
Che il Dio noſtro non è, come lo Dio
Che adorano i nemici d' Iſraele,
Ben e' lo ſanno, e giudicar lo ponno.

Popolo reo! di cui le vigne inneſta
Di Sodoma la vite; e le tenute
Di Gomorra producono lor uve,
Grappoli amari, e di veleno infetti.
Bava di draghi è il vino lor; veleno
D' aſpidi diſpietati. Or è a me aſcoſa
Tanta empietà? non l' ho ne' miei teſori
Già ripoſta, e ſegnata? A me ſol tocca
La vendetta; e farolla: il tempo aſpetto
Che il lor piede vacilli infermo e ſtanco:
Perocchè preſſo è il dì della ſventura,
Onde avvolti ſaranno: ella è già preſta,
Ed a gran paſſi incontra lor s' affretta.
Che 'l popol ſuo giudicherà il Signore;
E de' ſuoi ſervi il mal rincreſceragli:
Ove la loro mano infievolita
Vedrà egli, e fiaccata la lor poſſa,
E 'l prezioſo, e 'l vile ito in rovina.
E dirà, dove ſono i loro Dei?
Il nume ov' è, ſpeme e ſoſtegno loro?
Chi delle pingui vittime è ſatollo
De' loro ſacrificj, e 'l vino offerto
Bee de' lor libamenti, egli ſi levi,
Egli vi aiti, e ſia lo ſchermo voſtro.
Vedete ora, ch' io ſolo, io ſolo ſono,
Ed altri Dei non ſon del tutto? Io ſolo
Dò la morte, e la vita: io ſol feriſco,
E ſano io ſolo: e della deſtra mia
Non ha chi ſcampo trovi, e ſi ſottragga.
Perocchè in cielo leverò mia mano,

E di-

E dirò : Vivo io , vivo in eterno .
Ov' io della mia ſpada aguzzi il taglio ,
Come folgore ardente ; e la mia deſtra
Il giudizio , e 'l gaſtico imprender voglia ,
Farò de' miei nemici aſpra vendetta ,
E pagherà chi m' odia il giuſto fio .
Farò le mie ſaette ebre di ſangue ,
E 'l brando mio divorerà le carni ;
Il ſangue ſparſo di color , c' han morti ,
A me grida , e la turba anche cattiva :
Il mio diſdegno opprimerà il nemico ,
Fin dal principio delle mie vendette .
Il ſuo popolo , o genti celebrate ;
Che pur vendicherà de' ſervi ſuoi
Lo ſparſo ſangue ; e la dovuta pena ,
Renderà a' lor nemici : e alla ſua terra ,
Ed al popolo ſuo propizio fia .

SALMO XXII.

MIo Dio , mio Dio , perchè m' abbandonaſti?
Lungi reſpingi i miei doglioſi lai ,
Onde a te grido ; e aita non mi daſti.
Te , mio Dio , laſſo ! tutto il dì chiamai ,
E non mi riſpondeſti : aggiungo i preghi
Tutta notte ; e a' miei mal poſa non dai .
Ma tu ſei ſanto : e di aſcoltar non nieghi
Le tue lodi in Sionne , ove dimori :
E a dar conforto volentier ti pieghi .

In te ſperaro i noſtri genitori:
E la ſperanza loro non fu vana;
Che d' ogn' impaccio li traeſti fuori.
In avventura perglioſa e ſtrana
Con umiltà, con fede, a te gridaro;
E tua aita a lor pro non fu lontana.
Ad ogni grave incontro in te ſperaro,
E ricorſero a te; nè fur confuſi:
E ne' perigli non ſi ſcoloraro.
La tua pietà ſolo i miei preghi ha eſcluſi:
Sol me dolente non aſcolti: e ſolo
Per guardare i miei mali hai gli occhi chiuſi!
Qual verme io ſon, che ſtriſciaſi nel ſuolo,
Non già un uomo; e degli uomini lo ſcorno;
E della gente ſon lo ſcherno io ſolo.
Per dileggiarmi, a me ſi fa d' intorno
Chiunque mi rimira; e torce il labro
Crollando il capo: e umìle io nol diſtorno.
Dicon con riſo amaro: è duro e ſcabro
Lo ſtato di coſtui; ma di ſue pene
Altri che lui, non ha chi ne ſia il fabro.
A Dio ſi volſe, in cui poſe ſua ſpene:
Ei lo ſalvi, ei lo tragga di tai ſome;
Poichè in lui ſi compiace, e a lui ſi attiene
Deh mi ſoccorri; tu ſai ben ſiccome
Io t' invocai; poichè dal ſen materno
Tuo mi feſti; e ſperai ſol nel tuo nome:
Di me prendeſti con amore eterno
Pietoſa cura, mentre ancor poppava;
E mi accoglieſti nel tuo ſen paterno.

Nel

Nel ventre di mia madre ancor mi ſtava;
E tu eri il mio Dio, cui piacqui ſempre;
Perchè difetto alcun non mi sfregiava.
Deh a me ti accoſta, e guarda di che tempre
Sia 'l travaglio imminente: ahi! non ho aita;
Onde fia, che gemendo io mi diſtempre.
Vede a ſe intorno l' alma sbigottita
Molti giovenchi, nè ſi può ſchermire:
E a quei di Baſan la lor forza è unita.
Han ſete del mio ſangue, e per ferire,
Spalangano la bocca ſanguinoſa,
E ſatollar gli odj, gli ſdegni, e l' ire;
Come un leone eſce di ſelva annoſa,
Rugge, e s' avventa in timidetta gregge,
Che poſa al rezzo in una valle ombroſa.
Com' acqua per la china non ſi regge,
E ſi ſparge: così la vita mia
Par che giù ſcorra, ſi diffonda, e ondegge.
Tutte slogate ho l' oſſa; e par che ſia
Lo mio cor cera, che ſi ſtrugge al foco,
E ſtilla in petto con pena aſpra e ria:
L' umor vitale in me non ha più loco:
Qual teſto, ſecca e ſpenta è la mia forza;
Onde m' avvanza omai da disfar poco:
Siccome a legno attienſi arida ſcorza;
Dalle fauci così mia lingua aſciutta
Non può ſtaccarſi; ch' a morir mi sforza;
Che de' malvaggi l' adunanza tutta
A me intorno, e di can ſtormo rabbioſo,
Han la mia vita in queſto ſtato addutta.

Di flagellarmi ſenza alcun ripoſo
Non ſon paghi; mi foran piedi, e mani:
O ſtrazio indegno, non che tormentoſo!
Deſta pietà ne' petti più inumani
Il corpo mio, che moſtra i nervi e l' oſſa:
Ei miran lieti per lo ſdegno inſani.
Poicchè fero l' eſtremo di lor poſſa,
Nè i' parea un uom, ma ſcheletro di morte;
Che tutta mia virtù fu in terra ſcoſſa:
Dividon le mie ſpoglie; onde traſporte
Ciaſcun ſua parte: e laſciatomi ignudo,
Si tirò la mia tunica per ſorte.
Ma tu, mio Dio, che ſei mia forza e ſcudo,
Deh non allontanarti; e in mio ſoccorſo
T' affretta, d' ogni ajuto ohime! sì nudo.
Dall' empio ferro, ch' interrompe il corſo,
Di mia vita innocente omai mi traggi,
E de' rii cani dal rabbioſo morſo.
Solo io ſono fra bruti irti, e ſelvaggi:
Dal ceffo del leon, dal griſo armato
De' feroci liocorni mi ſottraggi.
Tuo nome allor da me fia celebrato
Fra miei fratelli, e in mezzo la tua Chieſa,
Com' è ragion, ſarai da me lodato.
Chi teme il ſovran Nume, e ben gli peſa
Di contriſtarlo; e di Giacob la prole
Alle lodi di lui ſia tutta inteſa.
Il ſeme d' Iſrael, ch' altro non vuole,
Che la gloria di lui, con cuore umìle
L' adori, e 'l tema ognor, ſiccome ſuole.

Pe-

Perocchè tenne pur l' uſato ſtile ,
Nè preſe a noja d' un meſchino il pianto ,
E le querele ſue non ebbe a vile .
Pietà lo moſſe dell' incarco tanto ,
Nè rivolſe ritroſo altrove il volto ,
Ed aſcoltò un afflitto , ei ſa ben quanto .
Tu i crudi lacci , ond' era avvinto , hai ſciolto:
E tua mercè fra popoli infiniti
Ogni mio obbrobrio in ſomma gloria è volto .
Io ſcioglierò miei voti a te graditi
Innanzi a chi t' onora : e fien ſatolli
I poveri in quei ſacri almi conviti .
Dio per tal ben non loderanno i folli ;
Ma chi lo cerca : e con eterna pace
Vivrà il lor core negli eterni colli .
Del reo letargo , in cui ſepolto giace ,
Si ſcoterà del mondo ogni confine ,
E volgeraſſi al ſuo Signor verace .
E le genti lontane , e le vicine
D' ogni ſtagione , ovunque il ciel s' aggira ,
Staranno a lui davanti umili e chine :
Che 'l regno è di Dio ſolo : ei ferma , e gira
Il corſo delle coſe : ed al ſuo 'mpero
Le nazion , come gli è in grado , attira .
I ricchi , ſebben d' aſpro ingegno e fero ,
E i Re , pur ſederanno alla mia menza ,
Vincendo l' umiltà lor core altiero .
Non fia mortale , che con voglia intenſa
Non brami tai vivande ; e adoreranno
Lui , che con man sì larga le diſpenſa .

Per-

Perchè della maſnada, ch' al ſuo danno
Congiurata menollo a morte acerba;
Gli ſtrazj non ſchivò, nè il grave affanno.
Quindi novella prole a lui ſi ſerba,
Che fedele fia aſcritta a' ſuoi ſervigj
Finchè il ſuol porti e piante, e fiori, ed erba.
Ella premendo i ſanti ſuoi veſtigj,
Della giuſtizia annunzierà la norma
A popolo, che trae da' laghi ſtigj;
Popolo nuovo, ch' ei produce, e forma.

I SETTE SALMI PENITENZIALI.

I.

SOn reo, Signore; e giuſto è 'l tuo diſdegno:
Ma non mi fieda la tua mano irata
Secondo il tuo furore, ond' io ſon degno.
Moſtra meco, Signor, la pietà uſata:
Infermo io ſono: deh, Signor, mi ſana;
Che gli oſſi fiacca mia virtù gelata.
L' anima mia la tema in foggia ſtrana
Turba e conquide: ah! Signor, fino a quando
Sarà l' aita tua da me lontana?
A me ti volgi omai, Signore; e in bando
Metti il mio male, e mi conſerva in vita;
Perchè gli ſpirti miei ſento ir mancando.
Mi ſerbi pur la tua bontà infinita;
Perchè la morte obblio di te produce:
E nel ſepolcro chi a tue laudi invita?

Son

Son laſſo de' miei gemiti: e la luce
Movendo altrove l' infocata rota,
I lamenti la notte riconduce:
Il letticciuolo mio nel pianto nuota
Tutte le notti; e par che ſi diſtempre
La ſponda, e gli occhi, e l' una e l'altra gota.
Per l' amarezza languide ſon ſempre
Le mie luci, e ſfinite: ahi! ſoffrir denno
De' miei nemici le ſpietate tempre.
Lungi da me quei, che lor voglia fenno
Contra 'l ciel ſempre; che del pianto mio
La voce udì 'l Signor; nè fe a lor ſenno.
Alle preghiere mie non fu reſtio,
E benigno le accolſe. I miei nemici
Tema ingombri e vergogna; e il lor deſio
Toſto ſi cangi, e ſien del giuſto amici.

II.

O Beato colui, che il grave incarco
Scoſſe de' falli; ed in eterno obblio
Involti furo: onde va lieto e ſcarco.
Beato l'uom, cui colpa il ſommo Dio
Non imputò giammai: nè a fraude il ſeno,
Tuttor ſincero, nè a menſogna aprio.
Io tacqui il fallo mio: però vien meno
Il mio vigore, e ſi disfanno l' oſſa
Per li lamenti miei, cui tolſi il freno.
Che dì e notte più grave è la percoſſa
Della tua mano; e qual nell' eſtà il ſuolo,

Secco è 'l mio umor vitale, e la mia poſſa.
Il mio delitto con angoſcia e duolo
Poi confeſſai: nè mia ingiuſtizia aſcoſi,
De' miei ſoſpiri fra 'l dolente ſtuolo.
Diſſi: al Signore non terrò naſcoſi
I miei misfatti; e tu li cancellaſti;
E 'l mio cor poſe fine a' lai doglioſi.
Però chi è pio con preghi umili e caſti
A te ſi volge al tempo: e tu alla piena
Del mal, che inonda, volentier contraſti.
Tua pietà mi protegge, e 'l corſo affrena
Dell' aſpre traverſie, che fanſi incontra,
Onde ſgombro a lodarti mi rimena.
Se a me t' invii, mi ti farò allincontra
Dici, o Signore; perchè non travie;
E ammonirotti in quel che mai t' incontra.
Mortali, coſa vil non vi deſvie,
Come i cavalli, e i muli il ſenſo attira;
Cui chiuſe ſon della ragion le vie.
Ma tu, Signore, a chi vagando gira
Da te lontano, con le rie venture
Stringi il morſo e la briglia, e a te lo tira.
Molte le angoſcie ſono, e acerbe e dure
Dell' empio: ma chi ſpera nel Signore
Per vie guidato vien piane e ſicure.
Il giuſto eſulti, e quei c' han dritto il core.

III.

III.

IL tuo furore è grande, o ſommo Nume,
Qualor ſi accende incontra chi t' offeſe:
Deh pur placato, come è tuo coſtume,
Mio fallo non punir quanto l' acceſe;
Che in ſen gli ſtrali tuoi ben altamente
Mi ſtan confitti; e la tua man mi preme:
Non è in me parte alcuna, ohimè dolente!
Che l' ira tua non provi; onde il cor geme.
L' oſſa mie non han pace; e orror le ſcote,
Ove io ripenſi al grave mio peccato.
Ahi! la mia iniquitate oltra non puote
Montare, e pormi in più infelice ſtato.
Che come un alto gorgo mi circonda
Tutto d' intorno, e ſul mio capo ondeggia:
E qual incarco già mi ſpinge e affonda,
Grave così, ch' ogni altro nol pareggia.
Vien lezzo dalle putride mie piaghe,
Che fe l' inſania mia: miſer divenni
E vile aſſai: tuttor di pianger vaghe
Fur le mie luci; e appena il duol ſoſtenni.
Perchè piaga ſchifoſa appreſe il fianco,
Che di ſalute la mia carne ſpoglia,
Diventai fral fuor di miſura, e ſtanco:
Ruggia; che 'l cor fremea per l' aſpra doglia.
Signore, a te è ben noto ogni deſio,
Ed i ſoſpiri miei: palpita in ſeno
Lo cor: mi laſcia il mio vigor natio;

 E de,

E degli occhi la luce ancor vien meno.
Gli amici la mia piaga riguardaro,
E ſiccome da lebbra io foſſi infetto,
Con quei ch' eran d' appreſſo, il piè fermaro
Lungi da me, con diſdegnoſo aſpetto.
E teſero lacciuoli deſiando,
Ch' io foſſi ſpento: e chi 'l mio mal cercava,
Non ſi rimaſe ir contra me parlando;
E a nuove frodi tutto dì penſava.
In queſta, come un ſordo, io non udia;
E, come un muto, non facea parola:
Fui in guiſa d' uom, ch' altro penſier deſvia;
Che non ode, e non parla, e a ſe s' invola.
Perocchè poſi in te la mia ſperanza,
Tu, mio Signor, m' eſaudirai pietoſo:
Io ti pregai, che 'ncontra me baldanza
Non prendeſſe chi ha in odio il mio ripoſo.
Perch' ei, qualora il piè mi vacillaſſe,
Inſulterebbe al mio mal pien di gioja:
Cui ſon le voglie inique e vili e baſſe,
Trionfar di un meſchin mai non fe noja.
Ma pronto a ſoffrir ſono ogni flagello:
E dolente tuttor ſarò, e confuſo,
Per la mia iniquità fino all' avello:
Ch' io confeſſo il mio fallo, e non lo ſcuſo.
I miei nemici lieti ſono e baldi;
E ſi rinforzan contra me tuttora:
Nell' odiarmi a torto e' ſon pur ſaldi;
E 'l lor numero creſce ad ora ad ora.
D' opporſi a me, perocchè il ben m' aggrada,

Chi per lo bene rende il mal, non reſta.
Non mi laſſar, mio Dio, perchè non cada:
Degni a mia aita eſſer la tua man preſta.

IV.

Pietà di me, Signor, la tua clemenza
In te riſvegli, e obblii la tua infinita
Miſericordia la mia ſconoſcenza.
Ognor più lava l' alma mia contrita
Della ſua iniquitade; e 'l mio misfatto
Con nuovo pianto a cancellar mi aita.
Ch' io ben conoſco lo mio enorme fatto:
Nè dalla ſceleraggine, che oppreſſa
Tien l' alma, il cor dolente ho mai ritratto.
Te ſolo offeſi, te ſolo: e commeſſa
Ho mia colpa (sfacciato!) a te davante;
Ed in non cal tua maeſtate ho meſſa.
Che mi minacci di ſciagure tante,
Sei giuſto, e in giudicar retto ed intero;
Onde t' adoro umil con cor tremante.
Laſſo me! mi ſmarrii nel buon ſentiero:
Ma mia madre nel mal mi concepio;
E partorimmi nell' error primiero:
Talchè quando non fui malvaggio e rio;
Reo ſeme del comun priſco parente,
Che a vil pomo poſpoſe il ſommo Dio!
Ma il ver tu hai 'n pregio, e chi del mal ſi pente.
Di tua ſapienza ahi! de' profondi arcani
Illuminar degnaſti la mia mente:

E pur

E pur d' iniquità bruttai le mani,
E più ch' altrui, me anciſi: ah! tu mi aſpergi
Col ſacro iſſopo; onde io mi mondi, e ſani.
Col celeſte liquor mi lava e tergi;
E vie più bianco diverrò, che neve:
E 'l funeſto mio mal ſpegni e diſpergi.
Oda i tuoi dolci detti; e 'l cor ſolleve,
Che abbatte il duol, la ſoſpirata gioja;
E l' oſſa in terra ſparte alfin rileve.
Dal lezzo mio feral, che sì t' annoja,
Rivolgi il viſo: e covra obblio profondo
La mia malvagitade; e 'l vecchio uom moja.
Nel mio petto, Signor, crea un cor mondo;
E lo ſpirto nel ſen mi rinovella,
Che non l' aggravi omai terreſtre pondo.
Colpa alcuna da te mai non mi ſvella,
Nè mi tolga lo ſpirto tuo divino:
Nè d' indegno ſignor ſia l' alma ancella.
Della ſalute rendi a me meſchino
Il gaudio: e nel ben far sì mi conferma,
Che non travii giammai dal buon cammino.
La tua dottrina ad ogni mente inferma
Sporrò; che ſe ſmarriſſi, in ſtrada torni;
E incontra 'l mal tuttor ſia ſalda e ferma.
L' orror, e 'l fallo di quei triſti giorni,
Che di ſangue innocente ancor m' aſperſi,
Sgombra, ch' a funeſtarmi non ritorni,
Dio mia ſalvezza: allora in dolci verſi
Sciorrò la lingua; perchè il fonte lodi
Di tua pietà, che sì pietoſo verſi.

Tu

Tu diſciorrai delle mie labra i nodi:
Che ſenza te, chi oprar può bene, o dire?
E la mia bocca canterà tue lodi.
Non hai de' ſacrificj alcun deſire;
Che gli offrirei: nè gli olocauſti in grado
Prendi, onde plachi i tuoi diſdegni e l'ire.
Il ſacrificio ſolo in terra rado,
Che pregi, è un' alma triſta, ch' il duol ange
Delle ſue colpe, e tende al miglior guado.
Un cor contrito, ch' i ſuoi falli piange,
E in te confida umil tu non diſpregi;
E benigno fai sì, che il viver cange.
Geruſalemme tua bontà non ſpregi,
E' riguardar Sionne ſi compiaccia;
Che forte muro la circondi e fregi.
Allora fia, che l'onor ti piaccia
Del ſacrificio di giuſtizia; e l'ora
Degli ardenti olocauſti non ti ſpiaccia:
I vitei ſu'l tuo altar porranno allora.

V.

SIgnore, omai le mie preghiere aſcolta:
A te pur giunga il mio dolente grido;
E'l viſo tuo, che aſcondi, a me rivolta.
Qualora afflitto per l'affanno io grido,
A me l'orecchio inchina: odi i lamenti,
Qualor t'invoco; ch' in te ſol mi fido.
Qual fumo ſpinto da contrarj venti
Si dilegua, i miei giorni venner meno:

L'oſ-

L' oſſa ho qual teggbia ſu i carboni ardenti.
Come riciſo ne' dì eſtivi il fieno,
Il miſero mio cor s' è inaridito:
Quaſi uom, ch' il cibo obblia di duol ripieno.
Per li gemiti miei ſmunto e sfinito
Sono così; che come arido ſtecco,
Ho l' oſſo aſciutto, ed alla pelle unito.
A un guſo, che di notte in troncon ſecco
Geme d' un boſco, i' raſſembro: e all' uccello.
Che per dar vita altrui volge in ſe il becco.
Vegliai, nè ricovrommi il triſto oſtello:
Ma in meſti lai mi ſciolſi tutta notte,
Quale in ſu un tetto ſolitario augello.
Di villania tuttor, d' aſpre rimbrotte
Mi carica il nemico; e l' odio inſano,
Fa contra me, che ognor giuri, e borbotte.
Cenere anzi, che pan mi poſe in mano
Mia doglia allora, e col ber miſchiò il pianto:
O ria bevanda! o cibo acerbo e ſtrano!
Per l' ira tua m' incolſe mal cotanto:
Che diſdegnoſo mi gettaſti in terra,
Poichè pietoſo m' innalzaſti tanto.
Mio ſpirto omai dal carcer ſi diſſerra;
Che i miei dì ſono, come il dì che cade,
Quando il mar della luce il cocchio ſerra:
E qual in calde arenoſe contrade
L' erba vien manco, illanguidito io ſono.
Di te ſolo è, Signor, l' eternitade.
Ella ti forma il glorioſo trono:
E per tutte l' etadi auguſto e chiaro

Rim-

Rimbomberà del tuo gran nome il ſuono.
Deh di Sionne omai lo ſtato amaro
Pietà ti muova: il tempo già preſcritto
Giunſe cotanto deſiato e caro
Sua deſolazion, ſiccome è ſcritto,
Dee riſtorarſi: or al ſuo nido torni
Il tuo drappello prigioniero afflitto:
I ſervi tuoi fra tutti altri ſoggiorni
L' aman sì, che i ſuoi ſqualidi rottami
Sembrano loro più, che gemme, adorni.
Sì fia, ch' il nome tuo ſi tema; e chiami
Ogni gente il tuo popolo felice;
Ed ogni Re tua gloria ammiri, e brami,
Quando, Signor, nell' alma tua pendice
Rialzerai Geruſalemme; e guardi
Rinovellarſi al par della Fenice.
Perocchè rivolgeſti alfin gli ſguardi
All' alme ſconſolate; che non laſſi
D' udir pur le lor voci, o preſto, o tardi.
Queſt' avventura a quei deſcriveraſſi,
Che poi verranno; e loderà il Signore
Il popolo novel, ch' ei formeraſſi:
Non ſi ſpenſe giammai fedele amore:
Ei dal cielo i ſuoi lumi in terra volſe,
E più il paterno ed amoroſo core,
Perchè aſcoltaſſe i lai di chi ravvolſe
Ria ſervitude; e diſciglieſſe il laccio
All' avvanzo meſchin, che a morte tolſe;
E che in Sionne del ſuo forte braccio
Si narraſſe il poder, che d' Iſraele

I figli traſſe del sì duro impaccio:
Quando al Signore un popolo fedele
Formeranno le genti; e i Regi alteri
Fien ſuoi ſervi ove il ciel riſcaldi, e gele.
Del vigore degli anni miei primieri
Mi ſcoſſe il duolo, e omai del tutto è ſcorſo;
E ſe brevi i miei dì pronti e leggieri.
Dicea: mio Dio, della mia vita ho corſo
Pur poca parte: ah! ſe in grado ti ſia,
Non troncarne lo ſtame a mezzo 'l corſo.
De' noſtri mali il fin veder deſia
Mio cor, tu 'l ſai; e 'l popolo diſciolto,
Che nell' alma Sion lode a te dia.
Ma noi ſiam frali: e di viver n'è tolto
Per noſtro fallo: il gran decreto adoro,
Che a morte ne condanna, e abbaſſo il volto.
Gli anni tuoi ſono eterni: è tuo lavoro
La terra, e 'l cielo, che formar tue mani
Nel principio, e degli aſtri il lieto coro.
Ma non ſon eſſi del lor fin lontani:
Tu qual foſti, e qual ſei, ſempre ſarai;
Eſſi, qual veſte vil, fien vieti e vani.
Qual fruſto copertojo li muterai,
E periranno: tu ſarai lo ſteſſo,
E gli anni tuoi non verran manco mai.
Il fin de' lunghi mali è già da preſſo,
E de' tuoi ſervi in Sion faran ritorno
I figli; ove Giacobbe un tempo oppreſſo,
Stabile a te davanti avrà il ſoggiorno.

VI.

D*Alle miſerie mie dal cupo fondo,*
Ove, obimè! giaccio a te, Signore, io grido:
Quì de' misfatti miei m' ha ſpinto il pondo,
Deh pietoſo odi il mio dolente grido.
Sieno alle voci delle mie preghiere,
Che umile io porgo, le tue orecchie inteſe.
Ah! Signor, chi fia mai che non diſpere,
Se porrai mente alle ſpietate offeſe?
Ma trova in te pietà, non che perdono,
Chi l' alma ha già de' falli ſuoi dogliosa;
Però tocco ei del grazioſo dono
Ti teme ed ama, e più fallir non oſa.
Il Signore aſpettai, nè fui confuſo;
E l' aſpetta tuttor l' anima mia:
Ch' egli è verace; e 'l ſen non ha mai chiuſo
Di ſua bontade a chi ver lui s' invia.
L' anima mia non è rivolta altrove
Dalle veglie notturne infino all' alba,
Ch' al Signore; e i penſier da lui non move,
Fin che l' aurora l' aria foſca inalba.
Ponga Iſraele nel Signor ſua ſpeme;
Ch' ei di miſericordia è il vivo fonte:
E del ſervaggio de' falli, che 'l preme,
Per riſcattarlo ha le man ricche e pronte.

VII.

Signor, degna aſcoltar la voce mia:
China l' orecchio agli umili miei prieghi:
La tua veracità ſe non obblia,
Nè la pietà; deh queſta a me tè pieghi.
Di giudicare il ſervo tuo rimanti;
Che nol rimanderai, come innocente:
Se tu ſiedi in giudizio, a te davanti
Giuſto non troveraſſi alcun vivente.
Mi perſeguita a morte il mio nemico,
E tutta la mia forza in terra ha ſcoſſa;
Che a rialzarmi indarno m' affatico,
Come uom, che cadde in cupa oſcura foſſa.
In cadavere eſangue egli tornommi,
Qual da lunga ſtagion giacque ſepolto.
Lo ſpirto mi vien meno, e in anſia pommi
Il deſolato core, a gemer volto.
Mi riſovvenni de' paſſati tempi,
E a tutte l' opre tue volſi il penſiero:
Meco membrando i memorandi eſempj,
Che di te daſti or placido, or ſevero;
E a te levai le mani, e chieſi aita:
Qual terra al ſole eſpoſta in alta vetta,
A te davanti è l' alma mia ſmarrita,
E delle grazie tue la pioggia aſpetta.
Signor, tantoſto mi ſoccorri: ah! manca
Già lo mio ſpirto: non celarmi il viſo:
Perchè, com' uom di cui la carne ſtanca

La

La tomba accolſe, i' non ſia alfin conquiſo.
Fa, che la tua bontà per tempo io ſenta;
Ch' in te ſperai: moſtrami il buon cammino,
Ch' io ſegua; perchè il piè di gir paventa:
Sai, ch' a te volſi, il core, e a te l' inchino.
Da' nemici, Signor, camparmi degna:
A te ricorſi, e tu ſei lo mio ſchermo:
D' ubbidir ſempre al tuo voler m' inſegna:
Tu ſei 'l mio Dio; ed io nel bene infermo.
Il tuo ſpirito è buono: ei menerammi
Nella terra de' giuſti: ivi quai furo,
Per lo tuo nome i dì mi rendi; e fammi,
Signor, per tua bontà ſcarco e ſicuro.
Traggi d' anguſtia l' alma mia pietoſo;
E de' nemici miei lo ſtuol crudele
Diſpergi: raſſerena il cor doglioſo;
Perocchè io ſono ſervo tuo fedele.

LA VERGINE PASTORELLA.

ECLOGA I.

Manaſſe, e Miſaele paſtori.

Man. *PAſci, Efra, il gregge: io vo' n Geruſalemme:*
E paſciutolo a ber lo mena al piano,
Alla ciſterna poi di Bettelemme.
E ſe le capre incontri di Labano,
Guardati bene da quel capro bianco,
Che di pel negro ha il mento: egli è aſſai ſtrano:
Anzi

Anzi maligno: che 'n ferir non ſtanco
Urta anche i tronchi: ed io lo ſo ben io;
Che non lo vidi, e mi percoſſe il fianco.
Intanto rendi grazie al ſommo Iddio,
Che ſi compiacque pur di darne ſcampo
Contra un moſtro più crudo anche, e più rio.
Miſ.*La pace teco ſia, Manaſſe: il campo,*
Ov' ha la ſua capanna Eliacino,
Sai tu 'nſegnarmi, o il ſuo german Licampo?
Man.*Renda il Signor felice il tuo cammino,*
O Miſaele: puoi venirne meco;
Che per quella contrada io m' incammino.
Non è lungi di quì. Vedi lo ſpeco,
Che 'l vicino ricopre a piè del colle?
Ivi è Licampo, ed Eliacino è ſeco.
Miſ.*Ti ricompenſi il ciel, che i buoni eſtolle,*
Manaſſe. Andiamne. Ma porgi a me 'n braccio
L' agnellino, ch' hai 'n ſen, lanuto e molle.
Man.*Gentil garzone, egli non m' è d' impaccio:*
A offrirlo in olocauſto al Tempio il meno;
Onde d' un tale incarco io mi compiaccio.
Il dì, che aſpetta Sion, il dì ſereno
Già ſpunta; come il diſſe Simeone,
Simeon d' anni, e di virtù ripieno.
Miſ.*Quegli eh? che preſſo al Tempio ha la magione,*
E 'l Giuſto è detto? Dunque è a noi vicina
La cotanto bramata alma ſtagione?
Man.*Sì, figlio. I lumi volgi alla collina*
Sparſa d' eccelſe palme: ivi ſovvente
Dal vicin ſuo podere ei s' incammina.

Or

Or l' alba roſſeggiava in oriente ;
E fra verdi querciuoli il vidi aſſiſo ,
La 've gli augei cantavan dolcemente .
Ei me non vide ; ch' al cielo avea fiſo
Lo ſguardo , sì nelle preghiere aſſorto ;
Che dalla terra mi parea diviſo .
Con piè ſoſpeſo e tacito mi porto
Da preſſo : e aſcoſo odo cotai parole ;
Che ſolo in ripenſarle mi conforto .
,, *O divino Oriente , o eterno Sole ,*
,, *Deh ne conſole omai l' alma tua luce :*
,, *Ella fia duce a' miſeri mortali*
,, *Cinti di mali in tenebre di morte :*
,, *E le vie torte fien dritti ſentieri .*
,, *Fur ſempre veri i detti tuoi , Signore ;*
,, *E'l Redentore aſpetto pria che manche*
,, *Di queſte ſtanche membra il fral nativo .*
,, *Sol ſpiro e vivo , perchè Emmanuello ,*
,, *Ch' è d' Iſraello il vanto , io vegga ; e'l lume,*
,, *Che l' ombra allume di tutte le genti .*
,, *Preſſo che ſpenti i brevi e foſchi rai*
,, *Son oggimai delle mie ſmorte luci :*
,, *Deh mi conduci alfin , come hai promeſſo ,*
,, *A lui da preſſo , O mio Signor verace ;*
,, *E poſcia in pace accogli lo mio ſpirito .*
Così d' un mirto fra ceſpugli aſcoſo
Odo , che il ſanto vecchiarel ragiona :
E un pianto ſgorga tenero amoroſo .
Quindi ver Geroſolima mi ſprona
Amor e Fede , e sì ſoave Speme ;

Che

Che 'n Dio tutto il mio core s' abbandona.
D' Abram, d' Iſacco, e di Giacobbe il Seme,
Per cui ſia benedetta ogni contrada,
Lieto germoglia; e 'l viver noſtro inſieme.
Miſ. *O che ſovviemmi! O Dio! Per quella ſtrada,*
Che mena a Bettelemme, ove gran mondo
Per l' editto Real convien che vada:
Un vecchio vidi della valle in fondo
Sì maeſtoſo, che non può trovarſi
Perſonaggio più auguſto in tutto il mondo.
Ma la donzella, che con lui fermarſi
Stanca per lo cammino io vidi allora;
E ſu d' un tronco aſſiſa ripoſarſi:
Era più bella, che non è l' aurora,
Quando ſi leva, e i bei capelli d' oro
Di roſe colte in Paradiſo infiora.
Io laſciai per mirarla il mio lavoro:
Oh! qual modeſtia ornavale i begli occhi!
Sceſa pareami dal ſuperno coro.
Ella era incinta: ed i miei ſpirti tocchi
Sento non ſo di qual dolcezza interna,
Che un caro pianto fa che il cor trabocchi.
Che? forſe, diſſi, la pietà ſuperna
Coſtei deſtina Madre del gran Germe,
Che reggeranne con ſapienza eterna?
Poi ſi partiro. Io con le luci inferme,
Com' vom che guarda il Sol, reſtai nell' ombra:
Ma le ſperanze mie fur ſalde e ferme.
Ch' ogni terren deſio dal petto ſgombra
La viſta della vaga Paſtorella;

E d'un

E d' un celeſte ardor l' anima ingombra.
Man. *Fortunato garzon! benigna ſtella!*
Che ti moſtrò, come ſperar ne lice,
Del profeta Iſaia la Verginella.
Or queſto calle mena alla pendice,
Ov' è la mandra de' paſtor, che chiedi:
Ivi li troverai: vanne felice.
Miſ. *Tu ancora. Io quì ti aſpetto infin che riedi.*

LA VEGLIA

EGLOGA II.

Eliacino, e Miſaele paſtori.

El. O *Miſaele, e qual felice annunzio*
Mi rechi! il cor sì di piacer riempieſi,
Che ancor poche parole io mal pronunzio:
Siccome un vaſo, di liquor quand' empieſi,
Che per l' anguſta bocca appena votaſi.
Gran Dio! già de' profeti il detto adempieſi!
Miſ. *Caro Eliacino, in Daniello notaſi*
[*Il ſacerdote Zacaria 'nſegnavalo*]
Sì lieto tempo, e quaſi il dì dinotaſi.
Nel Tempio a noſtra gente egli ſpiegavalo,
Delle ſettanta ſettimane il novero
Contando: e Simeone anche approvavalo:
Il giuſto Simeon, che appiè d' un rovero
Mentre pregava, il buon Manaſſe inteſene,

Eſſer già d' ogni mal pronto il ricovero,
Come già t' ho narrato. Or gaudio preſene
Ben grande allora: ma chi mai può eſprimere
L' ardor, di cui l' alma donzella acceſene,
Ch' io con quel vecchio vidi! ab! che reprimere
Non poſſo i moti del mio cor, che avvampa,
Ed i ſuoi ſenſi ab! non poſſo io comprimere.
Ella è la chiara lampa d' Iſraele,
Mi dice il cor fedele: ella è l' Aurora,
Che di rugiada or ora aſpergeranne;
Onde al fin ſtilleranne i Cieli il Giuſto:
E 'l ſuolo non più aduſto il ſen diſſerra,
E germoglia la terra il Salvatore.
Quel verginal pudore, ond' è vermiglio
Il bel volto; e quel ciglio, ove ha la ſede
Il ſanto amor, fan fede a quel, ch' ei dice.
Sarà per lei felice il popol noſtro:
Che conquiſo ogni moſtro, e l' empietade,
Scorrerà per le ſtrade la giuſtizia,
E la vera letizia a' buoni amica.
El. *Il ciel ti benedica, o giovinetto,*
Che alla virtù fin dall' età più acerba
Nel bell' animo tuo daſti ricetto.
I detti tuoi più che la tener' erba,
E 'l rio riſtora l' affannate torme,
Appagano il mio core, e in ſe gli ſerba.
Lo ſpirto del Signor convien che inferme,
Non che abbelliſca l' anima beata
Di tal fanciulla, c' ha celeſti forme.
In Bettlemme da ſtirpe fortunata,

De-

Dove il gran Re Davide ebbe il natale,
L'origine ella trae, ſe non v'è nata:
Giacchè in Bettlem per l'ordine Reale
Con la ſua fida ſcorta i paſſi ha volti,
Bettlem, che fama in Giuda avrà immortale.
Miſ. *Io ad alcun', che di brigata tolti*
S'eran non so perchè, d'ambedue chieſi,
Lor diſegnando quei celeſti volti:
E ſeppi, che del ſangue eran diſceſi
Del ſanto Re Davide: e mi diſtillo
In dolce pianto; e grazie al Ciel ne reſi.
El. *O! quì Davide placido e tranquillo*
Paſcea garzone il gregge: e quì ridire
I ſacri carmi ſuoi belando udillo.
Su la cedra ei sfogava il bel deſire
Del noſtro ſcampo: e dalla valla ombroſa
Ripigliando il ſuo canto, il fea ſentire
La voce in rupi ſolitarie aſcoſa,
Che i detti altrui ripete, e poi ſi tace:
E a' colli riſpondea la ſelva annoſa.
Miſ. *Or ei cantò, che la bramata pace*
Naſcerebbe da un frutto del ſuo fianco:
E lo ſpirto divin non è fallace.
Ma già della vallèa dal lato manco
Il gregge tuo da paſcoli ritorna;
Che tramontato è il ſole, e'l dì vien manco.
Con Dio rimanti. Chi ſa, che diſtorna
Il tuo german Licampo, onde non viene!
Domane io cercherollo, ove ſoggiorna.
El. *Anzi aſpettarlo, o Miſael, conviene;*

Ch' ei non indugerà dimane: e poi
Del buon Manaſſe tuo non ti ſovviene?
Deh non ti ſpiaccia dimorar con noi
Quì queſta notte, e quì aſpettar coſtoro;
E ricrearne co' bei detti tuoi.
Vedi la luna con le corna d' oro?
Sul gregge veglieremo al ſuo bel lume,
Dalla capanna mia preſſo l' alloro.
Tal del noſtro gran Padre era il coſtume;
Che non curava della membra laſſe
Per ben del gregge: e piacque al ſommo Nume.
Miſ. *Come ti aggrada. Ed ecco vien Manaſſe.*

IL MESSIA.

EGLOGA III.

Miſaele e Licampo.

Miſ. O *Schiere alate de' celeſti cori:*
O piani: o monti: o ſelve, ove ſon io!
Fra ſpiriti beati; o fra paſtori?
Che vidi! che aſcoltai! Qual merto mio
Di tanto mi fe degno! O meraviglie
Dell' eterna bontà del noſtro Dio!
O di Sionne avventuroſe figlie,
Venite quì alla bella Sunamite
Di roſe adorna candide e vermiglie.
Per ſaper ſua dimora a me venite:
Ma per quell' aura di ſoavi aromi,

Che

Che da lei ſpira, la via non ſmarrite:
Come non falle de' maturi pomi
Il grato odore, che ſi ſpande intorno;
O 'l vapor degli Aſſirj cinnamomi.
Il Giglio delle valli, che fa ſcorno
Con ſue bellezze al ſole, ella reconne,
Rimedio d' ogni male. O fauſto giorno!
Cielo, terra, elementi, alma Sionne,
Che più d' ogni altra piaggia il Ciel diſtinſe,
Lui benedite, che cotanto amonne.
Lic. *O caro Miſaele, e che ti ſpinſe*
Fuor della villa; quando l' alba i monti
Col ſuo vermiglio non ancor dipinſe?
Miſ. *O Licampo! o Licampo! aperſe i fonti*
Già la bontà divina per mondarne;
E appieno li verſa ſu le noſtre fronti.
Siccome diſſe, che volea ſalvarne
A' noſtri padri; in ſen di Verginella
Di Dio l' eterno Verbo e' fatto carne.
Ei queſta notte è nato: e la donzella
Che partorillo io vidi, e 'l divin figlio:
E 'l mio core infiammò doppia facella.
Lic. *Che dici, o Miſael! dal fero artiglio*
Di morte rea dunque avem pur lo ſcampo
In queſto doloroſo, e grave eſiglio!
Miſ. *Io dico il vero: e 'l puoi ſaper, Licampo,*
Dal tuo german, che con Manaſſe, meco
Di Dio vide la gloria in mezzo 'l campo.
Lic. *Ah! che ſovvente dal voler ch' è cieco*

Si

Si fingon ſogni d' un bramato bene ;
E quello parti aver , che non è teco .
Miſ. *Il Signore , o Licampo , amore , e ſpene*
Nel noſtro petto , e viva fede infuſe :
E ne moſtrò de' ſuoi teſor le vene .
Sue mani di pietade ei non ha chiuſe
A paſtor vili : e da i divin conſigli
I prudenti del mondo e i ſaggi eſcluſe .
Lic. *O, Miſaele ! come ben ſimigli*
Tuo genitor , ch' è vero Iſraelita !
O fortunati di tal padre i figli !
Solo il deſio del vero , ond' è fornita
La bell' anima tua , mi fe dubbioſo .
Or il don dell' Altiſſimo mi addita .
Miſ. *Teneva alto ripoſo ogni contrada ;*
Poichè mezza la ſtrada avea già corſa
La foſca notte : e ſcorſa giù la luna ,
L' aria fatta più bruna i ſonni accreſce .
Solo a noi non increſce delle torme ,
Mentre ogni paſtor dorme , d' aver cura .
Ed ecco , o gran ventura ! il ciel ſi fende ,
E giù dagli aſtri ſcende alato meſſo
Cinto di gloria , e preſſo a noi ſen venne .
Poi ſu l' aurate penne alto fermoſſe ;
E nel ſuolo noi ſcoſſe alto ſpavento .
Fra timore e contento udiam , che dice :
„ *Non temete , paſtor : nunzio felice ,*
„ *E gran gaudio vi apporto , onde ſia lieta*
„ *Ogni gente , ogni core .*
„ *Come ſcriſſe il Profeta ,*

„ *Ora*

„ *Ora in Bettlemme è nato il* SALVATORE,
„ *Ch'è il bramato* MESSIA *Signor del tutto:*
„ *Là troverete di Davide il frutto.*
„ *Ve 'l moſtra queſto ſegno:*
„ *In una mangiatoja*
„ *L' Infante mirerete in panni involto,*
„ *Che col divin ſuo volto*
„ *Fa ſu l'aſtri la gioja*
„ *De' cittadini del celeſte Regno.*
Indi del nato pegno, e del gran Padre,
Del ciel l'alate ſquadre [*o chi 'l ſa dire!*]
Fero le lodi udire: ed alla terra,
Che geme in aſpra guerra, l'alma PACE
E ſtabile e verace annunziaro.
Al lor canto accordaro in ogni riva
Le voci i colli, e Viva d'Iſraele
Viva il gran Dio fedele alla ſua gente,
Da per tutto ſi ſente rimbombare;
E PACE *riſonare in monti, e in valli,*
PACE *a mortali: i falli il cielo obblia.*
Noi tantoſto la via, che mena al luoco,
Che diſegnonne il meſſaggier ſuperno,
Prendiam ripieni di celeſte fuoco.
Io giungo il primo, e la donzella ſcerno
Col vecchio auguſto, ch' io già vidi avante:
E del bambino al lume ambo diſcerno:
Che più che il ſole, del vezzoſo infante
Spargea raggi ſplendenti il divin viſo:
Ed umile mi proſtro alle ſue piante.
A me parea di ſtare in Paradiſo:

Mi

Mi domanda il buon vecchio, e gli paleſo
Del meſſo del Signore il lieto avviſo.
La Verginella così d' amor preſo
Mi vide, che il bambin mi recò in ſeno:
O me beato con sì caro peſo!
E diſſe .... Ah! per dolcezza io vengo meno.

I L F I N E.

A01 1458615